

Yüksek Lisans Tezi

**CUMHURİYET DÖNEMİ TARİHİ ROMANLARI 1923-1946:
“ESKİ” KAHRAMANLARIN YENİ SÖYLEMLERİ**

İSMAİL UYGUN

**TÜRK EDEBİYATI BÖLÜMÜ
İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Ankara**

Eylül 2014

İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi
Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü

CUMHURİYET DÖNEMİ TARİHİ ROMANLARI 1923-1946:

“ESKİ” KAHRAMANLARIN YENİ SÖYLEMLERİ

İSMAİL UYGUN

Türk Edebiyatı Disiplininde Yüksek Lisans Derecesi Kazanma
Yükümlülüklerinin Parçasıdır

TÜRK EDEBİYATI BÖLÜMÜ
İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Ankara

Eylül 2014

Bütün hakları saklıdır.

Kaynak göstermek koşuluyla alıntı ve gönderme yapılabilir.

© İsmail Uygun, 2014

Bu tezi okuduğumu, kapsam ve nitelik bakımından Türk Edebiyatında Yüksek Lisans derecesi için yeterli bulduğumu beyan ederim.

.....
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Kalpaklı
Tez Danışmanı

Bu tezi okuduğumu, kapsam ve nitelik bakımından Türk Edebiyatında Yüksek Lisans derecesi için yeterli bulduğumu beyan ederim.

.....
Prof. Dr. Özer Ergenç
Tez Jürisi Üyesi

Bu tezi okuduğumu, kapsam ve nitelik bakımından Türk Edebiyatında Yüksek Lisans derecesi için yeterli bulduğumu beyan ederim.

.....
Prof. Dr. Suavi Aydın
Tez Jürisi Üyesi

Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü'nün Onayı

.....
Prof. Dr. Erdal Erel
Enstitü Müdürü

ÖZET

CUMHURİYET DÖNEMİ TARİHÎ ROMANLARI 1923-1946:

“ESKİ” KAHRAMANLARIN YENİ SÖYLEMLERİ

Uygun, İsmail

Yüksek Lisans, Türk Edebiyatı Bölümü

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Kalpaklı

Eylül, 2014

Bu tez, 1923 ila 1946 arası yani Cumhuriyet’in kuruluşundan çok partili hayata geçiş dönemine kadar yazılmış tarihî romanların niteliksel ve niceliksel olarak incelenmesinden oluşmaktadır. Bu dönemde yazılan tarihî romanlar için yaygın olan görüş bunların Türk Tarih Tezi’nin etkisiyle oluşturulduğu ve ağırlıklı olarak Orta Asya Türk tarihini işlediği yönündedir. Ancak inceleme sonucunda tarihî romanların ağırlıklı olarak konusunun Osmanlı Devleti olduğu görülmektedir. Ayrıca “tarihî” oldukları savlanan bu kahramanlar, romanların yazıldığı zamanın düşün dünyasını birebir yansıtmaktadır. O halde bu kahramanlar ne ölçüde tarihî olabilirler? Yapılan inceleme sonucunda Cumhuriyet dönemi tarihî roman yazarlarının kusursuz bir kahraman yaratma edimine giriştikleri ve tarihî roman kahramanını da bu edimin bir parçası olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Dolayısıyla yazar tarihî roman kahramanını, ulus-devlet oluşturma ve bilinci yaratma sürecinde edilgenleştirerek kendi amacı için araçsallaştırır. Sonuçta tarihî olduğu öne sürülen kahraman, 19. ve 20. yüzyılın ideolojik kavramları ve politik kavramlarıyla konuşturulur. Bütün bunlara ek olarak bugüne kadar tarihî roman konusunda yapılmış bibliyografik çalışmaların maddi yetersizliği ve yanlışlığı, edebiyat incelemelerinde 1923-1946 arasında yazılan tarihî romanların olgular üzerinden değil tamamen hâkim ideoloji olan Türkçülük üzerinden değerlendirildiğini göstermektedir. M. Turhan Tan,

Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, Enver Behnan Şapolyo, İskender Fahrettin Sertelli, Ziya Şakir Soku ve Apdullah Ziya Kozanoğlu gibi tarihî roman yazarlarının ürettiği tarihî romanların ilk baskı tarihlerinin bilinmemesi dönem hakkında yapılan genellemeleri geçersiz kılmaktadır. Tezin konusunu oluşturan dönemde yazılmış tarihî romanların popüler ve yaygın olduğu yönündeki tartışmalar ise baskı sayısı gibi olgular üzerinden değerlendirildiğinde gerçekçi görünmemektedir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi Tarihî Romanları, Kahramanın Edilgenliği, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, M. Turhan Tan, Ziya Şakir Soku, İskender Fahrettin Sertelli, Apdullah Ziya Kozanoğlu, Enver Behnan Şapolyo.

ABSTRACT

HISTORICAL NOVELS IN REPUBLIC PERIOD BETWEEN 1923-1946:

NEW DISCOURSE OF “OLD” HEROES

Uygun, İsmail

M.A., Department of Turkish Literature

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Mehmet Kalpaklı

September 2014

This thesis focuses on the quantitative and qualitative analysis of historical novels written between 1923-1946, i.e. from the foundation of the Republic until the start of the multi-party period. The common belief about the novels of the period is that these fictive pieces are written under the heavy influence of the so-called “Turkish History Thesis” which emphasizes a Turkish history rooted in Central Asia. However this study shows that most of the time the Ottoman Empire constitutes the subject of these historical novels. Furthermore, the allegedly “historical” heroes of these novels represent the intellectual foundation and mentality of the early Republic period. If this is the case, how can we claim that these heroes are “historical?” The analysis undertaken in this dissertation demonstrates that the authors of historical novels in the Republic era aimed at creating a perfect hero and considered the protagonists of the novels as a means to this end. The protagonists were fashioned as passive tools of the nation-state and awareness-building process. As a result, these allegedly “historical” heroes constitute a discourse heavily loaded with the ideological and political terms of the 19th and 20th century. In addition, the bibliographical studies on historical novels are inadequate and factually erroneous, thus suggesting that literary studies dealing with historical novels between 1923-1946 are problematic; rather, both are in line with the dominant ideology of the era, Turkism. As the dates of print

of some historical novels by M. Turhan Tan, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, Enver Behnan Şapolyo, İskender Fahrettin Sertelli, Ziya Şakir Soku and Apdullah Ziya Kozanoğlu are provided in this study for the first time, it can be claimed that the generalizations of literary studies concerning the historical novels of the era are not valid. In addition, the claim put forth by these studies that historical novels were popular between 1926-1943 does not appear to be realistic when data regarding the publication of historical novels from the printing sector are taken under consideration.

Keywords: Historical Novels of Republic Era, Passivity of Hero, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, M. Turhan Tan, Ziya Şakir Soku, İskender Fahrettin Sertelli, Apdullah Ziya Kozanoğlu, Enver Behnan Şapolyo.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
GİRİŞ.	1
A. Tezin Savı.	3
B. Kahramanın “Edilgenliği” Nedir?	6
C. Çalışmanın 1923 ila 1946 Yılları Arası Olmasının Nedeni	8
D. Çalışmanın Amacı ve Yöntemi	10
E. Tezin Bölümleri	13
BİRİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE’DE TARİHİ ROMAN TARTIŞMALARI	15
A. Tarihî Romanın Tarihi	23
B. Tanzimat’tan 1946’ya Çeviri Tarihî Romanlar ve Etkisi	27
C. Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Tarihî Roma	34
D. Ne Tarihî Roman Ne Tarih: Ara Türler	40
İKİNCİ BÖLÜM: OLGUSUZ YÜRÜTÜLMÜŞ TARTIŞMALARIN	
GÖLGESİNDE CUMHURİYET DÖNEMİ TARİHİ ROMANLARI	49

A. 1923 ila 1946 Yılları Arasında Tarihî Roman Yazarları ve Tarihî Romanlar	51
B. Orta Asya Türk Romanları: “Altay’dan Gelen Yiğitler”	76
C. Osmanlı Devleti Üzerine Tarihî Romanlar: “Tarihin Dedikodusu yahut Tarih Büyük Adamların Yaptığı Şeydir”	81
D. Tarihî Çocuk Hikâyeleri ve Romanları: Çocuklara “Genealogy” Dersleri yahut Makbul Türk’ün Peşinde	86
E. Türk Olmaya “Mecbur” Bırakılanlar: Battal Gazi ve Diğerleri	91
F. Tarihî Halk Romanları: Tarihin Figüranları	98
SONUÇ	102
SEÇİLMİŞ BIBLİYOGRAFYA	108
EKLER	115
Ek A. Tanzimat’tan 1946’ya Çeviri Tarihî Romanlar Bibliyografyası	116
Ek B. Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Tarihî Romanlar Bibliyografyası	119
Ek C. 1923 ila 1946 Arası Tarihî Roman ve Hikâyeler Bibliyografyası	120
Ek D. Çeşitli Dönemlerden Tarihî Romanların Serlevhaları	125
ÖZGEÇMİŞ	148

GİRİŞ

Georg Lukacs, Marksist bir tutumla yazdığı *Tarihsel Roman* adlı eserinde tarihî roman türünün gelişimini burjuvazinin gelişimiyle bir tutmuş ve tartışmalarını bu çerçevede yürütmüştür. Lukacs’a göre, “Walter Scott öncesi tarihsel romanda tam da tarihsel unsur eksiktir: kişilerin özellikleri dönemin tarihsel özelliklerinden türetilmemiştir” (21). Tarihî roman, tarihî bir olayı ya da durumu kurgulamak yerine, içine doğduğu zamanın zihinsel yapısını ve kavramlarını yansıtıyorsa eğer; tarihî romanı tanımlamak, niteliğini belirlemek için kullanılan tarihî sıfatının sorgulanması gerekir. Sadri Etem Ertem’in “Tarihsel Roman” adlı 1938 tarihinde *Vakit* gazetesinde yayımladığı yazısında, Georg Lukacs’ın *Tarihsel Roman* adlı yapıtındaki tespitlerine çok yaklaştığı görülmektedir. Ertem’e göre, ulus – devlet bilincini yakalamaya çalışan ülkeler, özellikle yeni kurulma aşamasında ve işgal altında olmanın getirdiği içsel boşluk nedeniyle geçmişe yönelirler (121). Ertem, bu tarihe yönelme sırasında “roman tarihi kendi hesabına sömürebilir” (121) der. Mehmet Behçet Yazar, 1937 yılında yazdığı *Genç Romancılarımız ve Eserleri* adlı kitabında Cumhuriyet dönemi bazı tarihî roman yazarlarının “[t]arihî eşhasın mazbut ve mecessel haklarını zaptet[etiklerini]” (37) ve de yazılan zamanla, içinde bulunan zamanın unsurlarını karıştırdıklarını belirtir (38). Terry Eagleton ise, *Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi* adlı çalışmasında “yaşanılan an tarihtir” (27) düşüncesiyle evrensel bir tarih bilincine ulaşamayacağını ve tarihin sadece yaşanılan bir an değil toplumun zihni olduğunu belirtir (27). Romanın tarihi kullanma biçimini çağın gereklilikleri belirliyorsa eğer,

tarihî roman yazarları kendi çağlarının ideolojik birer yansımaları olarak, tarihî olguları kendi zihinsel yapılarına göre kullanabilirler. Böylece tarihî olgulardan, çağın gerekliliklerine göre ekleme – çıkarma yapabilirler. Bu müdahale, mimariden devşirme bir kelimeyle ifade edilecek olursa, “iyi bir ihtimalle” “mış gibi yapmanın” ifadesi olarak, bir tarih restorasyonuna dönüşebilir. Bu ekleme – çıkarma işlemi pragmatik bir duruma dönüşürse, tarihi yeniden “yapma” ve “iyi ve de mükemmel bir tarih yaratma” hissiyatıyla hareket eden yazarlar ortaya çıkabilir. Böyle bir durumda gelenekten yapılan ekleme – çıkarmalar bir süre sonra unutulabilir ve geleneğin asıl içeriği hâl-i hazırda ki durummuş “gibi” görünebilir. Eric J. Hobsbawm, “Gelenekleri İcat Etmek” adlı yazısında bu durumu derinlemesine bir şekilde şöyle açıklar:

İcat edilmiş gelenek, alenen ya da zımnen kabul görmüş kurallarla yönlendirilen ve bir ritüel ya da sembolik bir özellik sergileyen, geçmişle doğal bir süreklilik anıttırır şekilde tekrarlara dayanarak belli değerler ve davranış normlarını aşılama çabasına çalışan bir pratikler kümesi anlamında düşünülmelidir. Aslında mümkün olan her yerde bu pratikler, hemen kendilerine uygun düşen bir tarihsel geçmişle süreklilik oluşturmaya girişirler. (2)

Eğer modern anlamda tarihî roman olduğu iddia edilen bir metin, kendi zamanının ideolojisini, zihinsel yapısını ve olgularını anlatıyorsa, konusunu tarihten aldığı düşünülen bu romanların önüne nasıl tarihî “sıfatı” eklenebilir? Bu tez boyunca bu olguların peşine düşülecek ve Cumhuriyet döneminde “tarihî roman mümkün mü?” sorusuna yanıt aranacaktır. Bu yanıt arama sürecinde, tamamen olgusal malzemenin yararlanılacaktır. Eylemsel ve söylemsel birliktelik sağlanmadan bu dönem tarihî romanları hakkında sav belirtmek genellemeden öteye geçemeyecektir. Bu yüzden, olgusal malzemenin önemi, tez boyunca vurgulanacak ve gösterilecektir.

A. Tezin Savı

Bu tezin asıl sorunsalı, “ölü” ve uzak geçmişten bir kahraman yaratıp onu konuşurmanın yolu nedir ve bu kahraman konuşurulduğunda ne kadar kendisi “gibi” olur ve de kendisiy“miş” gibi yapabilir türü sorular sorulduğunda Cumhuriyet döneminde yani 1923’ten 1946’ya kadar olan süreçte tarihî roman olgusundan nasıl bir cevap alınabileceğidir. Kahraman ne kadar uzaktan gelirse gelsin, bu uzun yolcululuğunda “yaşamayı” başardıysa eğer, hatırlandığı zamanın (hatırlanmak için gerekli özelliklere sahipse) kavramlarıyla konuşmaya ve hareket etmeye elverişlidir. Bu konuşmalar ve hareketler kahramana “deklare” de edilmiş olabilir. Böylelikle, kahraman içine düştüğü zamanın çağrısına kulak kesilir ve buyurgan olan toplum mühendisliğinin (*social engineering*) “ideolojik” bir araçna dönüşebilir.

Peki, bu kahramanın inanırlığının ölçüsü ne olacaktır? Bu tip geleneksel anlatı ve sembollerin araçsallaştırılma (*instrumentalization*) biçimini içinde yaşanan zamanın en başta ekonomisi ve de ideolojisi olmak üzere diğer toplumsal olgular belirlediği için, toplumun içinde yaşadığı şartlar kahramanın inanırlığını sınırlar ya da tayin eder. Eğer toplum bir dağılma ve de “yok olma” endişesi içindeyse, kendisine ideolojik, ahlaki, örfi ve en çok da geleneksel olarak yakın bulduğu kahramanı “bir kurtarıcı olarak” içselleştirme eğilimindedir. İşte böyle bir durumda, toplumun dağılma endişesine “ket vurma” “gönüllü lüğüyle” hareket eden şairler, roman yazarları, tarihçiler, ressamalar vb. ortaya çıkacaktır. Kültürel ya da geleneksel olanın, ideolojik alana çekilerek belleklerde yeniden ve yeniden üretilme isteğine “açık” ya da “uygun” olması bu süreçte belirleyicilik kazanır. İşlevsel olarak kullanılan kahramanın özellikleri yerine göre daraltılır, başka bir deyişle bu müdahale edilmiş özellikleri zamanın algı dünyasına sığmıyorsa, bu özelliklerinden

fëragat etmek “zorunda” bırakılır. Kahraman, cadılarla, ejderhalarla, aslan ve boğa gibi “yaratıklarla” dövüşürken, belirli bir kimliğin temsilcisi olarak “diğer” ya da “öteki” olan kimliklerle “dövüşmeye” ve “mücadele” etmeye başlar. Kahramanın özelliklerinin daraltılması ve işlevsel olarak kullanılması kahramanın “edilgen” (*passive*) olduğunun bir göstergesidir. Bir ihtiyacın karşılığı olarak kahraman “iradesiz” bir sözcü durumundadır ve bu iradesizliğinden dolayı, zamanla değışen toplumsal, ideolojik durumun ihtiyaçlarına cevap vermek gerektiğinde “söylettirilen” bütün sözlerin sahibiy“miş” görünür. Böylece kahraman geçmişin “meşru” sözcüsü haline gelir. Geçmişten bugünün kavramlarıyla seslenen kahraman, bugünün meşruiyetinin sağlanmasında, ulus - devlet birlikteliğinin oluşturulmasında ve sağlamlaştırılmasında geçmişten gelmenin “toleransıyla” etkin bir rol oynar.

¹ Bu konuda yazılmış makaleler ve ayrıntılı bilgi için, bkz. Oktay Özel, Mehmet Öz (der). *Söğüt'ten İstanbul'a: Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar* (2005).

Millete: II. Abdülhamid'den Mustafa Kemal'e Devlet ve Millet kitaplarında da marş, bayrak, tuğra gibi sembollerin üretilip devlet ve millet fikrinin nasıl pekiştirildiği gösterilir. Cumhuriyet Rejimi'nin bu tip geleneksel anlatıları ve araçları kullanma biçiminde “elbette” farklılıklar olacaktır. Cumhuriyet döneminde bu savlar dönüştürülerek ve içeriği “daraltılarak”, tarihî kahramanlara “yeni” kimlik giydirilerek kullanılmaya devam edilecektir. Tarihî romanın konusu olan Battal Gazi, Ebâ Müslim, Barbaros Hayrettin gibi kahramanlar “Türkleşecek” ve kendi geçmişlerini değil ideolojinin ya da onları tekrardan üreten Cumhuriyet Rejimi'nin kavramlarıyla konuşacaklardır.

Cumhuriyetin kuruluşundan 1946'ya kadar olan dönemdeki tarihî romanların kendi içinde bir tutarlılığının olduğu ve bu yeni rejimi “kuvvetli” kılmak adına kullanılan araçların arasında kendine yer bulduğu söylenebilir. *Althusser'in İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları* (2008) kitabındaki deyişi bu alana çekilerek denilecek olursa eğer; tarihî roman da, “devletin ideolojik aygıtları”nın arasına girmiş “kenar desteklerinden” bir tanesidir. Kenar desteği olarak kullanılan kahramanların “edilgen” bir yapıda olmaları, kendilerinden ne söylenmesi isteniyorsa onu söyleyecek bir hale gelmelerine “neden” olabilir. Tarihî roman kahramanları bu söylemlerini günün ideolojisi içerisinde, günün kavramlarıyla ve edilgen bir şekilde söylüyorlarsa eğer, tarihî roman kahramanları ve tarihî romanlar tarihî midir? Tarihî romanı ve tarihî romanın kahramanını, hâlin kavramları ve ideolojisi belirler. Böylelikle tarihî roman ve tarihî roman kahramanı meşru bir zemin yaratmanın nesnesi haline gelirler. Bu durum tarih yapmaktan çok kahramanın geçmişten beslenmesinin yolunu ve yöntemini belirlemektir.

Bu dönemde yazılmış tarihî romanların kendi içinde farklı tanımlamalara ihtiyacı vardır ve kendi içinde farklı olgularla değerlendirilebilecek her dönem için,

bu tanımlamaların değişmesi gerekmektedir. Bütün dönemler için bütünlüklü bir tarihî roman tanımı yapmak olanaksız görüldüğünden, Cumhuriyet dönemindeki (1923-1946) tarihî romanların tanımını yeniden düşünmek yerinde olacaktır.

Bütünlüklü bir tarihî roman tanımlaması yapmanın dönemsel olguların kaçırılmasına neden olabileceği göz ardı edilmemelidir. Bu tanım arayışının en belirleyici nedeni ise, içinde bulunduğu dönemin kavramlarını (Türkçülük, Turancılık) kullanan, ideolojisine sahip olan ve de en önemlisi “toplum mühendisliğine” soyunduğu gözlemlenen ve “vulgar” bir biçimde metinler yazan tarihî roman yazarlarının, tarihî roman değil, özcü (*essentialist*) bir biçimde kendi dönemlerini yazmış olabileceği düşüncesidir. Bütün bu gözlemlerden ve metinsel örneklerden yola çıkılarak, tezin sonuç bölümünde bu dönemin (1923-1946) tarihî romanına, “yeni” bir tarihî roman tanımı denemesine girişilecektir.

B. Kahramanın “Edilgenliği” Nedir?

Mihail Bahtin, *Sanat ve Sorumluluk: İlk Felsefi Denemeler* kitabında yazarın kahramanla kurduğu ilişkiyi ele alır. Bahtin’e göre kahraman ve yazar arasındaki ilişki şöyledir:

Kahramanın bilinci, hisleri ve dünyaya duyduğu arzu (nesneye – yönelmiş duygusal – iradi tutumu veya duruşu), yazarın kahramanı ve dünyasını tamamlayan bilinci tarafından adeta bir bantla her tarafından kapatılmıştır; yazarın kahraman hakkındaki sözceleri, kahramanın sözcelerini kuşatmış ve içlerine sızarak kaplamıştır. Kahramanın kendi yaşanmış hayat olayıyla hayati (bilişsel - etik) ilgisi, yazarın kahramana ve kahramanın hayata olan sanatsal ilgisince kuşatılmıştır. (27-28)

Yazar ve kahraman arasındaki efendi – köle karşıtlığını, zamanın ideolojik paradigmaları, eylemsel ve söylemsel pratiği belirleyebilir düşüncesinden hareket

edilirse eğer; kahramana ve bu tezin konusu olarak, Cumhuriyet dönemi tarihî roman kahramanlarına, “edilgen” bir yapıdadır ve içine “doğruldıkları”, “diriltildikleri”, “yaratıldıkları” zamanın ve o zamanda yaşayan yazarların (yaratıcılarının) “oyuncaklarıdır” denilebilir. Kahraman bu yeniden dirilmeler sayesinde geçmişte övdüğü bir yapıyı gelecekte “lanetleyebilir”. Geçmişte uğruna öldüğü bir padişaha, gelecekte tokat atıp hakaret edebilir. Geçmişte hiç düşmanlık beslemediği bir topluluğa karşı, hatta adını bile duymadığı bir topluluğa karşı düşmanca söylemler üretebilir. Devletin ya da ulusun o anki “psikolojik” durumuna göre, “dostluk” en çok da düşmanlık konumunu ayarlar. Kahraman kendisini yeniden ve yeniden üreten toplum mühendislerinin ve yazarların kontrolünde olduğu için edilgendir varsayımına gitmek gerekirse; kahramanın, bu kontrolde tutulma hali, kendisine ihtiyaç kalmayınca kadar devam edecektir. İhtiyaç duyulan kahraman, gerekirse 2000 yıl öncesine gidip oradan bir düşman türetilip / üretilip günümüze gelebilir ya da geleceğin düşmanını işaret edebilir. Kahraman, dünün saldırgan, atak, delişmen, din uğruna savaşıp öldüren “gazisi” iken, aynı adı taşıyarak, bugün dindarlığından sıyrılmış, “sekülerleşmiş” “sevişken” bir “Türkçü” halini alabilir. Kahraman, “dalkavuk”, “soytarı”, “ölü sevicî”, “ırk sevicî”, “din sevicî”, “devlet sevicî” gibi bütün sıfatları kendinde toplayan bir yapıdadır. Kahraman, ötekinin yaratılma sürecinde kendisine düşen rolü, öldürdüğü bir kadına “tecavüz” ederek oynayabilecek bir doğrultuya “bile” çekilebilir. Kahraman hangi “ideolojik” dönemde gelirse gelsin kendisinden istenileni yapmaya “mecbur” bırakılmıştır. Bu ideolojik çerçevede “tarihî kahraman”, bütün geçmiş deneyimlerini, gördüklerini bir anda unutup geçmişten biri olma özelliğini yitirir. Böylece ebedî seyahatinde, bugün hizmet edip söylemlerini tekrarladığı bir yapıyı inkâr etmenin bir “aracı” olurur kahraman. Geçmişin, dünün ve bugünün koşullarının “nesnesi” olan

kahramanın hâlet-i rûhiyesi; sahibi öldüğünde, sahibinin ölü bedeninden bütün altınları ve de gümüşleri toplayıp sahibinin esvaplarını giyerek sahip “miş” / sahibiy “miş” gibi yapan “köle”nin durumuna benzetilebilir. Kendi sahibinin rolünü ve özelliklerini üstlenen kahraman, kendinden menkul bir yapıda “olamadığı için”, uzak geçmişteki sahibine öykünmeye çalışan ama bir türlü o bütünlüğü yakalamayan “tarihî kişilik ilizyonun” parçası olmakla, “varlığını” sürdürmüştür. Aslında kahramanın, tarihte artzamanlı olarak bünyesine yerleştirilmiş güce ve ruha dayalı özelliklerinde belirli kopmalar ve daralmalar olsa dahi, kahraman tarihî olma imajı ya da “kisvesi” altında inanırlılığını süregelenleştirmiştir savı öne sürülebilir. Bu çıkarımlardan hareketle, kahraman yaratma çabalarının bir tezahürü olarak Cumhuriyet dönemindeki tarihî roman kahramanına; tarihî olayları, olguları, “aklı” ya da “normları” günümüze aktarmanın bir aracı olarak değil, tarihî romanın ideolojik niyetlerinin “edilgen” bir parçası olma “gönüllüğüyle” hareket eden bir “aygıt” olarak yaklaşılabılır. Bu durumun tersi olarak, kendi yarattıkları tarihî kahramanlara (esere) “âşık” (*pygmalion effect* ya da *pygmalionism*) ve o kahramanın sözcüsü olmaya yaklaşan yazarları da görebiliriz. Peyami Safa’nın *Attilâ*’sı (1932) ve Apdullah Ziya Kozanoğlu’nun *Kızıl Tuğ*’u (1927) bu açıdan da okunabilir.

C. Çalışmanın 1923 ila 1946 Yılları Arası Olmasının Nedeni

Çalışmanın 1923 ila 1946 yılları arası olmasının nedeni, hem çalışmayı sınırlandırmak hem de 1946 yılından sonra yazılan tarihî romanlarda ideolojik söylemlerin çeşitlendiği düşüncesidir. Tarihî roman, Tanzimat döneminde romanın ortaya çıkmasıyla birlikte gelişen bir türdür. Ahmet Mithat Efendi’nin *Yeniçeriler*

(1871), *Hasan Mellah* (1875) *Süleyman Muslî* (1877), *Arnavutlar ve Solyotlar* (1888) ve modern anlamda ilk tarihî roman olarak Namık Kemal'in *Cezmi* (1880) kitapları bu döneme denk gelir. Bahriye Çeri, "Cumhuriyet Romanında Osmanlı Tarihinin Yeniden Kurgulanışı" adlı yazısında Ahmet Mithat Efendi'nin romanlarının tarihî roman olmadığını, "[t]arihte geçen romanlar"(19) olduğunu belirtse de, tarihî romanın tarihi "ısrarla" bu eserlerle başlatılır. Tarihî roman olarak belirlenen bu metinlerin kendi dönemsel yapısı içerisinde değerlendirilmesi gerekliliği açıktır ve Cumhuriyet dönemi tarihî romanlarıyla organik ya da "işbirlikçi" bir bağıları görünmemektedir. Tarihî roman tarihinde bir yerleri olduğu açıktır, ama içeriksel ve en önemlisi de yazılma gerekçeleri nedeniyle, kendisinden sonrakilerle bir bağıları olduğu söylenemez. Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e kadar olan tarihî romanları "Osmanlıcılık" ve "İslamcılık" ideolojisi içerisinde değerlendirirken, II. Meşrutiyet'le birlikte açıktan açığa söylenegelmiş olan "Türkçülük", "Turancılık" gibi fikirler Cumhuriyetin kuruluşundan 1946'ya kadar olan dönemdeki tarihî romanların içeriksel çerçevesini belirlemiştir denilebilir. 1946'dan sonraki dönemin tarihî romanı ise, tarihî çizgi romanlar ve tarihî sinema filmleriyle birlikte paralel olarak ilerlemiştir. Bu dönemdeki tarihî romanlarda "Türkçülüğün", "İslamcılığın" ve hatta "Osmanlıcılığın" dozları neredeyse eşitlenmiştir ve bu dönemin tarihî romanları başka bir zeminde tartışmaya açılmalıdır. Hatta tezin kapsamına giren Apdullah Ziya Kozanoğlu gibi birçok yazar, 1946 sonrasında da tarihî romanlar üretmişler ve Cumhuriyet dönemindeki "tekçi" ideolojik duruşlarını kaybetmişlerdir. Yani, Ferudun Fazıl Tülbentçi ve Ragıp Şevki Yeşim gibi "Osmanlı" "İslam" "Türk" "övgüleriyle" tarihî romanlar yazan ve Hüseyin Nihal Atsız gibi "Türkçülük" ideolojisinden başka hiçbir şeye paye vermeyen yazarların bir araya gelmesi, çalışmanın esas sınırlandırılma gerekçesidir.

D. Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Bu tez çalışması yapılırken ilk önce, bu çalışmanın konusu olabilecek tarihî romanların bibliyografik bilgileri çıkarılmıştır. Bu bibliyografik bilgiler çalışmanın temel dayanaklarından birisidir. Bibliyografyanın hazırlanmasının amacı ise, tarihî roman kategorisine alınmış romanların niteliğini görebilmek ve tarihî roman özelliği taşıyıp adından hiç söz edilmeyen tarihî romanları da ortaya çıkarabilmektir. Tarihî roman özelliği taşımadığı halde adı tartışmalarda geçen ve kanusu tarih olan kitaplar da nitelik olarak incelenmiştir. Tanzimat’tan II. Meşrutiyet’e ve Cumhuriyet döneminden, çok partili hayata geçiş yılı olan 1946’ya kadar olan dönem içerisinde yazılmış ve çevrilmiş tarihî romanların ve tarihî hikâyelerin bibliyografik bilgileri tez sonunda liste halinde verilmiştir. Metin içindeki bibliyografik verilerde, tefrika olarak çıkmış ama kitaplaşmamış metinler gerekli görüldüğünde gösterilmiş ama tezin anlaşılabilirliğini kısıtlayacağı göz önüne alınarak tefrikaların tamamına değinilmemiştir. Bu çalışma sürecinde bazı çalışmalarda tarihî roman olarak geçen metinlerin tarihî roman olmadığı belirlenmiş, gerekli itirazlar ortaya konulmuştur. Tarihî roman olarak belirtilen ve on beş, yirmi ve bazen kırk sayfa olan metinlerin yanına sayfa sayıları belirtilmiştir. Tez boyunca “tarihî roman” kavramı kullanılacak, popüler tarihî roman kavramı ya da tarihsel roman kavramı kullanılmamıştır, eğer alıntı yapılan kaynaklarda bu tip ifadeler geçiyorsa olduğu gibi bırakılmıştır. Popüler tarihî roman kavramının kullanılmama gerekçesi ise, metin içinde de görüleceği üzere teze konu olan Cumhuriyet dönemi tarihî romanları neredeyse bir defa basılmış ve bir daha “adları” anılmamıştır. Hatta çoğunun bibliyografik verilerde bile bilgileri yoktur. Böyle bir durumda bu romanlara popüler demenin yersiz olduğu

düşünülmüştür. Çünkü bu romanlar popüler olmanın en asli gereklerinden birisi olan yaygın olma halini “bile” yerine getirememişlerdir.

Bibliyografik bilgilerin verildiği listeler şöyledir: “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Tarihî Roman Bibliyografyası”, “Tanzimat’tan 1946’ya Çeviri Tarihî Romanlar Bibliyografyası”, “1923 ila 1946 Arası Tarihî Roman ve Hikâyeler Bibliyografyası”. Bu bilgiler ekler bölümünde verilecektir. Ayrıca bazı tarihî roman ve hikâye kitaplarının serlevhalarının görselleri de bu ekler içinde verilecektir.

Bibliyografik verilerin hazırlanmasında, Milli Kütüphane, Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanesi, Bilkent Üniversitesi Hasan Âli Yücel Özel Koleksiyonu, Ankara Üniversitesi Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Ankara Adnan Ötüken Kütüphanesi, Talat Öncü Kütüphanesi, TO-KAT Ulusal Toplu Katalog gibi internet üzerinden erişim yapılabilen veritabanları taranırken, bu veritabanlarına tamamen bağımlı kalınmamış, gerektiğinde bu kütüphanelere gidilmiş ve kitaplara bakılmıştır. Bu yöntemin dışında klasikleşmiş bir biçimde uygulanan, ansiklopedi, şair ve yazarlar sözlükleri, konuyla ilgili tezler ve makalelere bakılmıştır. Bu kaynaklar aşağıdaki gibidir. Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri 1-2* (1936); İbrahim Alâeddin Gövsa, *Meşhur Adamlar: Hayatları ve Eserleri* (1936); Mehmet Behçet Yazar, *Genç Romancılarımız ve Eserleri* (1937); Murat Uraz, *Türk Edip ve Şairleri 1-4* (1939); Osman Nebioğlu, *Türkiye’de Kim Kimdir: Yaşayan Tanınmış Kimseler Ansiklopedisi* (1962); Behçet Necatigil, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü* (1978); Seyit Kemal Karaalioğlu, *Resimli Türk Edebiyatçıları Sözlüğü* (1982); Atilla Özkırımlı, *Türk Edebiyat Ansiklopedisi 5 Cilt* (1987); Şükran Kurdakul, *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü* (1989); Hülya Argunşah, “Türk Edebiyatında Tarihî Roman (Türk Tarihi İle İlgili)” (1990); N. Ziya Bakırcıoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Türk Romanı: Yıllara ve Yazarlara Göre*

Romanımızın Tarihi (1999); Seyfettin Sağlam, “Kızıl Tuğ’dan Karaoğlan’a” (1999); İbrahim Ulvi Yavuz, *Ana Hatlarıyla Türkiye’de Roman Sanatı ve Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme* (1999); Herkül Milas, *Türk Romanı ve “Öteki”: Ulusal Kimlikte Yunan İmajı* (2000); Alemdar Yalçın, *Sosyal ve Siyasal Değişmeler Açısında Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı* (2000); Bahriye Çeri, “Cumhuriyet Romanında Osmanlı Tarihinin Kurgulanışı” (2000); Selim İleri, *Türk Romanından Altın Sayfalar* (2001); İnci Enginün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı* (2002); Aysel Öztürk, “Tarih Öğretiminde Tarihî Romanların Kullanılması” (2002); Ömer Lekesiz, “Osmanlı’dan Bugüne Popüler Romanlar” (2002); Ertuğrul Aydın, “1872-2002 Yılları Arasında Yazılan Türk Romanları Bibliyografyası” (2002); Şaban Sağlık, “Tarihî Popüler Türk Romanlarında Yüceltilen Bir Değer Olarak Türk Kimliği” (2002); Zeki Taştan, “Tarihî Romanlarımızda (1871-1950) Öğretmen Kahramanlar” (2002); S. Dilek Yalçın-Çelik, *Yeni Tarihçilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları* (2005); S.Dilek Yalçın-Çelik “Popüler Roman” (2006); Yakup Çelik, “1920-1960 Roman” (2006); Osman Gündüz, “II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Türk Romanında Yeni Açılımlar” (2006); Hikmet Altınkaynak, *Türk Edebiyatında Yazarlar ve Şairler Sözlüğü: Türk Edebiyatında Kim Kimdir?* (2007); Dilek Çetintaş, “Popüler Tarihî Romanlar ve M. Turhan Tan” (2006); Seda Gül Kartal, “Cumhuriyet Dönemi Türk Çocuk Roman ve Hikâyelerinde Fantastik Ögeler (1923-1960)” (2007); İhsan Işık, *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçılar ve Kültür Adamları Ansiklopedisi* 10 cilt (2007); Hakan Düzgün, “Tarih Öğretiminde Tarihî Romanların Yeri: Mehmet Niyazi Romanları” (2008); Mustafa Nihat Özön, *Türkçede Roman* (2009); Murat Kacıroğlu, “Arif Oruç’un Abdülaziz Dönemini Anlatan Eseri: *Sultan Abdülaziz Nasıl Hal’ Edildi Nasıl İntihar Etti?*” (2010); Murat Kacıroğlu, “*Cehennemden Selam* Romanı Örneğinde İlk

Dönem (1927-1940) Tarihî Macera Romanlarda Kanonik Söylem Yahut Angaje Eğim” (2010); Murat Yağın (ed), *Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi 1-2* (2010); Ahmet Özcan, *Türkiye’de Popüler Tarihçilik 1908-1960* (2011); Ahmet Kıymaz, *1928-1946 Türk Romanlarında Savaş ve Askerlik* (2011); A. Selin Erkul Yağcı, “Catalogue of Indigenous and Translated Novels Published Between 1840 and 1940” (2011); Kemal Erol, “Tarih-Edebiyat İlişkisi ve Tarihî Romanların Tarih Öğretimine Katkısı” (2012); Ahmet Özcan, “Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun İlk Eserleri ve Yayımlanış Tarihleriyle İlgili Yanlışlar” (2013); Zeki Taştan, “Tarihî Romanlarda Tarihî Şahsiyetleri Kurgulamak” (2013). Bibliyografik bilgiler sıralanan kaynaklardan, karşılaştırmalar yapılarak elde edilmiştir. Bu kaynaklar teker teker güvenilir bir kaynakçaya ulaşmak için yeterli değildir. Hepsı birbirleriyle karşılaştırıldığında “kesinliği olmayan” sağlıklı bir bilgiye ulaşılabilir. Tez boyunca da görüleceği gibi tarihî roman tartışmalarında yapılan maddi yanlışlar “virüs” gibi yayılmış ve de tarihî romanı tarihî bir zemine oturtma olanağı kaybolmuştur. Yanlış veriler yanlış yorumları beraberinde getirmiştir. Bu kaynaklar içinde, (tarihî roman özelinde) hiç şüphesiz en güvenilmez kaynaklar şairler ve yazarlar sözlüğü başlığında yayımlananlar ve son dönemlerde yayımlanmasına rağmen maddi hataları olduğu gibi devam ettiren *Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi 1-2*’dir.

E. Tezin Bölümleri

Tezin birinci bölümünde, Tanzimat’tan Cumhuriyet’e kadar olan dönemde hem çeviri hem de yerli romanların bir dökümü yapılmıştır. Bu yerli ve çeviri

kitapların Cumhuriyet döneminde yazılmış olan tarihî romanlara bir etkisinin olup olmadığı da değerlendirilmiştir. Ayrıca modern anlamda tarihî romanın ortaya çıkışı üzerine tartışmalara ve de tarihî romandan çok popüler tarih içinde değerlendirilebilecek kitaplara da kısaca değinilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde ise, Cumhuriyet dönemi tarihî romanların ilk baskı tarihlerine göre bibliyografik dökümleri yapılmış ve tarihî roman tartışmalarında yapılan olgusal yanlışlıklar gösterilmiştir. Tarihî romanlar konularına göre sınıflandırılmış ve bu sınıflandırmadan yola çıkılarak, daha önce bu dönemki tarihî romanlar üzerinden yapılan genellemeler tartışmaya açılmıştır. Daha sonra da tezin giriş bölümünde ortaya atılan sav üzerinden, seçilen romanlar değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE TARİHÎ ROMAN TARTIŞMALARI

Tarihî roman türü, roman tartışmaları çerçevesinde uzun süredir tartışılan ve hakkında belli bir ortak görüşe varılamamış konulardan birisidir. Tartışmaların çeşitliliği konunun çerçevesini çizmeyi zorlaştırmaktadır. Tarihî roman tarih midir, roman mıdır? Tarihî roman “gerçek” bir tarih bilgisiyle yani, gerçeklere uygun bir şekilde mi yazılmalıdır, yoksa sınırsız bir özgürlükle mi yazılmalıdır? Tarihî roman “gerçek” ve estetik anlamda bir roman mıdır, ya da popüler bir tür müdür? Bir romanın tarihî olup olmadığı nasıl belirlenebilir? Tarih bir anlatı biçimiye, tarihin kendisi bir roman mıdır? Tarihî romanda karakter yaratmanın sınırı ve çerçevesi nedir? Tarihî roman yazmak için tarih bilgisine sahip olmak gerekli midir? Tarihî roman nedir ve nasıl yazılmalıdır? Tarihî romanda anakronizm mümkün müdür? Tarihî romanda, “gerçek” tarihî kişilikleri kullanmanın sorumluluğu ya da sorunları nelerdir? En önemli sorulardan birisi de “zaman” sorusudur. Tarihî roman yazarı yaşadığı bir dönemi ele alan bir roman yazarsa bu metin tarihî roman olarak adlandırılabilir mi? Tartışmanın boyutları geniş olduğu için değerlendirme yönteminde belirli olgular üzerinde durmak gerekmektedir. Belirlenmiş her dönem için tarihî romanın tanımı ve işlevi farklılaşabilir. Türkiye’de tarihî roman tartışmalarının küçük bir bölümüne bakıldığında, ortak bir görüşe varıldığı söylenemez. Bu konuda çok az yazmış olan Taner Timur, Mustafa Nihat Özön, Sadık

Tural gibi yazarların görüşleri sürekli olarak tekrarlanır. Bu sorular ve sorunlar çerçevesinde Türkiye’deki tarihî roman tartışmalarına değinmek, bu konunun üzerinde belirli bir ortak görüşe varılamadığını göstermek açısından yararlı olacaktır.

Tarihî roman tartışmalarının Türkiye’deki seyrini bu konuda yapılmış doktora ya da yüksek lisans tezlerinin belirlemesi gerekirken, edebiyat tarihi tartışmalarında tarihî roman ara başlığıyla özetlenmiş birkaç sayfalık değerlendirmeler, dergi ya da gazete yazıları doktora ve yüksek lisans tezlerinin tarihî roman hakkındaki savlarını belirlemiştir. Tarihî roman tartışmalarını birkaç başlık altında toplamak gerekirse: a) Tarihî romanın ortaya çıkış nedeni ve tarihî romanı belirleyen milleyetçilik vb. ideolojiler, b) tarihî romanı tanımlamaya yönelik çalışmalar c) tarihî roman yazarları üzerinden yürütülen tartışmalar, d) tarihî roman yazarlarının hayatları ve eserleri çalışmaları, e) tarih ve roman ilişkisi üzerine yürütülen tartışmalar, olarak sınıflandırılabilir.

Tarihî roman üzerine yazılmış doktora ve yüksek lisans tezlerine bu anlamda değinmek yerinde olacaktır. Tarihî roman hakkında yapılmış ilk tez, Mahmet Saim Kaptan’ın 1988’de yazmış olduğu “Tarihî Romanlarımız Açısından Türklerin Anadolu’ya Yerleşmesi 1071-1345” başlıklı doktora tezidir. Kaptan, “kültürümüzün köklerini, köklerini tarihte arayan bir bakış açısı ortaya çıkarılmalıdır” (43) dediği tarihî romanı bir zorunluluklar yumağı içerisinde değerlendirir:

Tarihî roman her şeyden önce, ele aldığı toplumun, sosyolojisini yakalamak ve yansıtmak zorundadır. Yazar bunu yaparken tarafsız olmak zorundadır. Bu tarafsızlıktan anlaşılması gereken, yazarın belli dünya görüşünden yoksun olması demek değildir. Belirli bir dünya görüşüne sahip olmayan insanı, hele yazarı düşünmek mümkün değildir. Önemli olan yazarın ele aldığı tarihî gerçeğe karşı tarafsız kalmasıdır. (43-44)

Kaptan’a göre “tarihî romanlar, tarihin vak’asını değilse bile manasını en iyi aksettiren edebi eserlerdir. Tarih kuru bir vak’adır, buna karşılık tarihî roman

vak'anın içine ruh verir" (38) ve de "tarihî roman, tarih kitabından daha sevimlidir" (43). Kaptan'ın tarihî romana getirdiği bu zorunluluklar silsilesi, tarih ve roman karşılaştırmasında da edebiyatın üstün gösterilme çabasıyla devam eder. Yoğun bir şekilde millilik vurgusu hissedilir ve aitlik ekleri sıkça kullanılır (32-49).

Hülya Argunşah, "Türk Edebiyatında Tarihî Roman (Türk Tarihiyle İlgili)" (1990) Argunşah'ın, "Türk Edebiyatında Tarihî Roman" adlı doktora tezi bu konudaki en kapsamlı çalışma olduğu söylenebilir. Tarihî romanı başlangıcından 1990'lı yıllara kadar yazarlar üzerinden özetleyen Argunşah, Cumhuriyet'ten sonraki süreçte tarihî roman yazmış Kadircan Kafı, Niyazi Ahmet Banoğlu, Sadri Etem Ertem, Ilgaz Vahap Nevruzhan, Rıza Çavdarlı, Osman Cemal Kaygılı, Bedirhan Çınar, Kerim Sam gibi yazarlardan hiç söz etmemiştir ve Cumhuriyet dönemi tarihî roman yazarları, Apdullah Ziya Kozanoğlu, M. Turhan Tan, İskender Fahrettin Sertelli hakkında verdiği bibliyografik bilgilerin büyük bir kısmı yanlıştır. Hatta, tezinin sonunda "Türk Edebiyatında İlk Baskı Yıllarına Göre Tarihî Romanlar" bölümünde (408-419) göstermiş olduğu bibliyografik verilerin, 1923 ve 1946 arası kontrol edildiğinde bu yanlışlar görülecektir ve de Kozanoğlu'nun *Kozanoğlu* adlı üç perdelik oyununu tarihî roman kategorisinde göstermiş olması da (409) ayrıca tartışılmalıdır. Argunşah, tezinde işlemiş olduğu yazarların romanlarını özetlemiş ve işlemiş olduğu tarihî romanları yansıtmayan bütünlüklü bir tarihî roman tanımı yapmayı tercih etmiştir:

Tarihî roman temelleri maziye dayanan, yani başlangıcı ve sonucu geçmiş zaman içinde gerçekleşmiş olan hadiselerin, devirlerin ve bu devirde yaşamış kahramanların hayat hikâyelerinin edebî ölçütler içerisinde yeniden inşa edilmesidir. (7)

Zeki Taştan'ın "Türk Edebiyatında Tarihî Romanlar (Türk Tarihi İle İlgili 1871-1950)" (2000) doktora tezinde ise 1871-1950 yılları arasında yazılmış tarihî romanlar "zaman-mekân ve insan" açısından özetlenmiştir ve tarihî romanların hangi

zamanlarda geçtiği, aynı zamanda mesken, cami, saray, akursu gibi mekân isimleri çıkarılmış, tarihî kişiler ya da tarihî olmayan yapma kişiler olarak da roman kahramanlarının listesi çıkarılmıştır. İsmail Karaca'nın "Türk Edebiyatında Tarihî Romanlar (Türk Tarihi İle İlgili 1951-1960)" (2005) ve Ramazan Topdemir'in "Konusunu Türk Edebiyatından Alan Tarihî Romanlar (1961-1970)", (2005) adlı doktora tezleri ise Zeki Taştan'ın tezinin çizgisi niteliğindeki, doktora tezleridir ve bu üç tezin danışmanı aynıdır. Cengiz Karataş'ın "Türk Romanında Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Sürecine Yaklaşım", (2003), yüksek lisans tezinde ise, Osmanlı devletinin kuruluş döneminin tarihî romanlarda nasıl işlendiği üzerine çalışılmıştır. Yavuz Bahadıroğlu'nun *Sunguoğlu* serisi, Tarık Buğra'nın *Osmancık*, Bekir Büyükarkın'ın *Kutludağ*, Kemal Tahir'in *Devlet Ana*, Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Çatı*, *Konak* ve *Üçler Yediler Kırklar*, Ferudun Fazıl Tülbentçi'nin *Osmanoğulları* gibi romanlar incelenmiş ve bu kitapların tarihî gerçekliklere uygun olup olmadıklarına bakılmıştır. Tezin sonuç bölümünde ise (308-320) romanların doğru tarih bilgisiyle yazıldığı kanaatine varılmıştır. Nermin Öztürk'ün "Tarihî Romanlar ve XIX. Yüzyılda Yazılmış Üç Tarihî Romanın Değerlendirilmesi" (1992) ve Şenel Gerçek'in "Türk Romanında Tarihin Yeniden Kurgulanışı" (1998) adlı yüksek lisans tezlerinde ise tarih roman ilişkileri sorgulandıktan sonra seçilen romanların incelenmesi yöntemine gidilmiştir. Bu tezlerin içinde, sadece Şenel Gerçek'in nesnel ve bilimsel bir tutumla tezini oluşturduğu söylenebilir.

Tarihî roman tartışmalarında klasik olarak kullanılan yöntemlerden birisi de, tarihî roman yazarlarının hayatı, sanatı ve eserleri üzerine yapılan değerlendirmelerdir. Bu tezlerin, tarihî roman yazarını bir dönem içerisine oturtarak değerlendirme iddiası yoktur. Yazarın tarihî romanların bibliyografik bilgileri verilmiş ve de romanlarının konusu söylendikten sonra özet yapılmıştır. Nilay

İşıksalan “Kemal Tahir’in Tarihî Romanları Üzerine Bir İnceleme” (1990 doktora tezi); Ethem Çalık, “Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun Hayatı, Sanatı ve Eserleri” (1993 doktora tezi); Özlem Fedai Durmaz, “Kemal Tahir’in Romanlarında Tarih ve Toplum” (1998 yüksek lisans tezi); Seyfi Erdoğan, “Bekir Büyükarkın’ın Hayatı ve Eserleri” (1999 yüksek lisans tezi); Kanat Moldatayev “Ferudun Fazıl Tülbentçi’nin Tarihî Romanları” (2002 yüksek lisans tezi); Dilek Çetintaş “Popüler Tarihî Romanlar ve M. Turhan Tan” (2006 yüksek lisans tezi); Jale Gülgen, “Reşat Ekrem Koçu’nun Tarihî Romanları” (2006 yüksek lisans tezi); Emrah Kayımkaya “Ragıp Şevki Yeşim’in Tarihî Romanları Üzerine Bir araştırma” (2007 yüksek lisans tezi); Mustafa Metin, “Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun Tarihî Romanları 1923-1933” (2007 yüksek lisans tezi); Mahmut Türkmen “Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun 1933’ten Sonraki Tarihî Romanlarının İncelenmesi” (2008 yüksek lisans tezi). Bu tezler doğrudan tarihî roman yazarları etrafında şekillenmiştir.

Birde tarihî roman tartışmalarından bağımsız olarak, tarihî romanın eğitim aracı olarak kullanılmasının gerekliliği üzerine yapılan tezler vardır. Bu tezler tamamen tarihî romanın işlevselliği üzerine odaklanırlar. Nesrin Zengin, “Gençlik Edebiyatı ve Eğitim Değerleri Açısından Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun Dünkü Türkiye Dizisindeki Tarihî Romanların İncelenmesi” (2000 doktora tezi); Aysel Öztürk, “Tarih Öğretiminde Tarihî Romanların Kullanılması” (2002 yüksek lisans tezi); Hakan Düzgün, “Tarih Öğretiminde Tarihî Romanların Yeri: Mehmed Niyazi’nin Romanları” (2008 yüksek lisans tezi) gibi tezlerde ise tarihî roman sorgulanmamıştır. Bu tezlerde tarihî romanın eğitim için kullanılmasının yararlılığı vurgulanmış ve tarihî roman yüceltilmiştir.

Tarihî roman yazarlarıyla, tarihî romanı eleştiren “edebiyatçılar” genel olarak ortak bir zeminde buluşurlar. Tarihî roman geçmişi “över” tarihî roman üzerine

Çalışanlar, tarihî romancıları över ve sonra hep birlikte dönüp tarihi överler. Döngü tamamlandığında ise ortaya bir tarihî roman eleştirisi çıkmaz. Buradan hareketle tarihî roman tartışmalarını yürüten akademisyen ve edebiyatçıların da ideolojik anlamda bir tarihî roman tanımlama gayreti içerisinde olduğu söylenebilir. Baran Dural, Edebiyatımızın Üvey Evladı Tarihî Roman başlıklı çalışmasını “teorik alanda Türk Tarihi romanında ilk ciddi çalışma” olarak gösterir. Dural, çalışmasını şu şekilde ifade eder:

Amacımız Türk Edebiyatında Tarihi Romancılık konusuna teorik bir giriş yapmak, bazı Tarihi Romancılarımızı inceleyerek, Tarih Şuurumuz üzerine oynanan oyunları Tarihi Romancılıktan örnekler vererek Türk Milletine bir kez daha göstermektir. (7)

Dural, bütün çalışması boyunca tarihî romana teorik bir çerçeve çizmekten çok, tarihî romanın ulus üzerinde oynanılan oyunları bozma gerekliliğinin bir parçası olduğunu ve tarihî romanın Türkiye’deki en büyük temsilcisinin Nihal Atsız olduğunu iddia eder. Bütün kitap boyunca Türkiye üzerine oynanılan tarihî oyunlar vardır, ama bu oyunların bir türlü örneği verilmez. Dural’ın kitabı bir tarihî roman teorisi değil açık bir şekilde Nihal Atsız övgüsü ve tarihî romanın milli şuur uyandırmaktaki gerekliliğidir (24-39).

Özellikle Mehmet Kaplan, İnci Enginün, Sadık Tural gibi edebiyatçılar da tarihî romanın millîği üzerine tartışmalar yürütürler. Adı geçen bu edebiyatçıların yoğunlukla üzerinde durdukları tarihî roman yazarları Hüseyin Nihal Atsız ve Mustafa Necati Sepetçioğlu’dur. Mehmet Kaplan, doğrudan tarihî romanı tanımlayıcı ve sorgulayıcı metinler yazmasa da *Hisar* dergisinde yazdığı “Anahtar” ve “Konak” adlı iki yazısında Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun romanlarının önemini belirtir ve “Anahtar” adlı yazısında “tarihî bir roman değerlendirilirken, onun tarihe uygunluk derecesine değil, kendi içinde canlı bir dünya kurup kurmamasına bakıl[malıdır]” (9) der ve de Sepetçioğlu’nun romanlarının bu duruma uygun “halis romanlar” (9)

olduğunu söyler. Zaten Kaplan’a göre milliyetçi olmadan sanatçı olunamaz ve sanat kendisini millî unsurlarla ifade etmelidir. İnci Enginün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı* adlı eserinde tarihî romanın gelişimine bir bölüm ayırmış ve bu gelişmeleri anlatırken Nihal Atsız’a ayrı bir “önem” vermiştir (333).

Sadık Tural’ın “Tarihî roman ve Atsız’ın Tarihî romanları Üzerine Düşünceler” adlı makalesi ise neredeyse bütün tezlerde ve yazılarda kullanılmıştır. Tural, bu makalesinde tarihî romanı belirleyen “zaman” kavramını şu şekilde açıklar:

Yazarı tarafından gözlemlenememiş bir devri, tarihî hakikatlere sadık kalarak anlatan romanlara tarihi roman adı verilir. Tarihi roman, sadece tarihe ait bir vak’ayı ve tipleri hikâye etmekle kalmayıp, hal-i hazırı ve yarını koruma rolünü gerçekleştirebilir. Tarihî roman bedîî, edebî ve edebî çehreleriyle aynı zamanda yarınlarımızdır. Herhangi bir milletin siyasî ve içtimaî ve fikrî tarihini yazmaya kalkan tarihçi de destan, efsane, menkıbe, roman, hikâye ve tiyatro eserlerini de ihmal etmemelidir. Diğer taraftan, tarih konulu eserler verenler de, işledikleri vak’a ve tiplere ait, derinliğine tarih bilgisine sahip olmalıdırlar. (244)

Gürsel Korat, “Romanda Tarih” adlı yazısında tarihî romanın politik olarak kullanımının sakıncalarına değinmiştir ve tarihî roman yazarlarının politik duruşları ya da yazdıkları karakterle özdeşleşme durumunu “gülünç” (27) bulmaktadır. “Romanda tarihi olayları tartışmak roman aleyhine politik bir seçimdir. Bir yazar, roman lehine politik seçimini, edebiyat hakkında konuşmadığı alanda politika konuşarak yapabilir” (27). Korat, çıkarımlarına şöyle devam eder:

Öncelikle tarihsel roman, tarih romanı, tarihi roman gibi kavramları birbirinden tanımlamaya çalışmaktan artık vazgeçmek gerekir. Hepsî aynıdır; içinde tarihsel bir olay geçen, dramatik kuruluşu tarihsel olaylara göre ilerleyen romanlara tarih romanı denir. Ancak tarih romanlarının “roman” yönünü öne çıkararak hiçbir tarihsel iddia ortaya koymayan yazar tutumuyla, estetiğe boş verip “bildirisini” yazan yazar tutumu tarih romanı üzerindeki tartışmamızı belirler. İşte bu iki tutum da şüphesiz politiktir ve birbirine taban tabana karşıttır. Hatta daha ileri giderek şunu söyleyeyim, tarih zemini üzerinde insanla ve estetikle uğraşanlar özgürlükten, tezler, önermeler yazanlar tereddüt etmeden söylüyorum, despotizmden yana tercihlerini

kullananlardır. [...] [f]akat tarihsel romanın tatlı bir geçmiş özlemi, bir retorik rüyası olmaktan çıkıp, “elzem” hale gelmesinde milliyetçi hareketlerin büyük payı olduğu anlaşılıyor. Tarihi yeniden yazan milliyetçilik, bu yeniden yazımın destanını uydurmanın ve söz düzenini kurmanın en gözde yolu olarak edebiyata başvurmak zorundaydı. Böylece romanda büyük tarihi kahramanlıklar, “biz ve öteki” kalıpları, şiddet, erkek egemenliği, din ve etnik bölünmeler olağan hale geldi. Aslında açıkça anlaşılacağı üzere, özellikle milli romanın doğuşuyla birlikte tarih romanı başka bir aşamaya geçmiş, politik aygıtın ideolojik şubelerinden biri haline gelmiştir. [...] Bir edebi tür olan romanda, bir bilim dalı olan tarihin işlevi ve anlamı nedir? 1) Tarihsel roman, tarihi açıklayan roman değildir. 2) Tarihsel romanda tarihi kişiler ve tarihsel önermeler, kurmacanın önüne geçerse, yapılan iş siyaset ve propaganda olur. 3) Romanda tarihsel tezler öne sürmek ve tarihle ilgili tartışmalar yapmak, kabul edilebilir bir tutum değildir. 4) Tarihsel romanda anakronizma mümkündür; bütünüyle anakronik yapılarda kurulabilir, yer yer anakronik hallerin göze çarptığı yapılar da. 5) Tarihsel roman, yazarın kendi yaşadığı tarihten geçmişe doğru baktığı varsayımsal bir geçmiş bilgisine dayanır. Romancı, geçmiş üzerinde fikir yürütürken bile şimdiki zamanın bilgisiyle geçmişti tartıştığını unutmaz. 6) Tarihsel roman, bugünden geçmişe doğru uzanan bir sürecin mantıksal ve kavramsal çapta tanımlanması işi değil (bu olsa olsa tarihin işidir), varsayımsal bir tarih zeminini üstünde yaratılan estetik bütünün, geçmişte olduğu ifade edilen yaşam hallerinin duyular ve imgelem düzeyinde çözümlenmesi işidir. 7) Büyük tarihsel kişiler hakkında yazmak, büyük roman yazmak anlamına gelmediği gibi, tarihte hiç iştirilmemiş kişiler hakkında yazmak da önemsiz şeyler yazıldığı anlamına gelmez. Tarihsel roman yazan kişinin estetik normları, genel roman estetiğinin normlarından hiçbir biçimde ayrılmaz. (25-26)

Şüphesizki Gürsel Korat’ın tarihî roman üzerine yapmış olduğu bu değerlendirme

tarihî romanın tarihle ve ideolojiyle olan bağına sorgulayan en önemli tartışmadır.

Yakup Çelik, “Tarih ve Tarihî Roman Arasındaki İlişki Tarihî Romanda Kişiler”

adlı yazısında, tarihî romanı tanımlama girişiminde bulunur:

Tarihî roman, tarihin yeniden yansımaları değildir. Geçmiş fiksiyon yardımıyla yeniden yorumlamadır. Tarihî romanda her insan tipi romanın kahramanı olabilir. Tarih metinlerinde durum böyle değildir. Tarihî romanlarda bilginin sunulma tarzı, kahramanların kendi aralarındaki insanî ilişkiler çevresinde dile getirilir. Tarihî romancılar, tarihsel gerçeklik içerisinde yer almayan kahramanları yaratma hakkına da sahiptirler. (64)

Bu tanımlamada da görüldüğü gibi yazılmış tarihî romanlar üzerinden bir çıkarıma

gidilmemiştir. Turgut Gögebakan da *Tarihsel Roman Üzerine* adlı kitabında

bütünlüklü bir yapıda olmasa da tarihî romanının gelişimine ilişkin tartışmaları evrensel literatüre göre yapmaya çalışmıştır. Göğebakan, tarih ve roman ilişkisinin kurulmasının önemini vurgulamaktadır (14). Türün tarih ile olan yakınlığı, kurulan bağın kurgudan çok dönemin algısı çerçevesinde şekillendiği düşünülmektedir. Kurgunun yapılırken tarihsel olayları ve de durumları, bir “propaganda” malzemesi haline getirerek okuyucuya sunması, türün tartışılmasının elzemliğini ortaya koymaktadır. Türkiye’deki tartışmalarda tarihî roman nedir? sorusu üzerinden bir soruşturmaya gidilmemiştir. Olgulardan bağımsız olarak yapılan tanımlamalar ise, tarihî romanın ne olduğunu değil ne olması gerektiğini göstermektedir.

A. Tarihî Romanın “Tarihi”

Ömer Türkeş, “Romana Yazılan Tarih” adlı makalesinde tarihî romana öncülük eden metinleri epey uzak bir geçmişe taşır. Heredotes tarihi, Gılgamış Destanı, İlyada ve Odysseia gibi metinlerin tarihî romanın köklerini oluşturduğunu (82-85) ve “[r]oman sanatının birçok özelliğini[n] destan ve mitoslarda bul[unabileceğini], [d]estan, mitos ve masallar[ın], edebiyat kadar tarihin de kıta sahanlığı içerisinde” (82) olduğunu belirtir. Ancak modern anlamda tarihî romanın gelişimi Walter Scott (1771-1832) ile başlatılır.

Georg Lukacs (1885-1971), *Tarihsel Roman* adlı çalışmasında, belli toplumsal ve tarihsel örneklerden yola çıkarak, “tarihsel romanın” ortaya çıkışını ve de bu tarihten önce yazılan romanların neden “tarihsel roman” olamayacağını şu şekilde açıklar:

Tarihsel roman XIX. yüzyıl başında, Napolyon’un yenilgiye uğradığı dönemde ortaya çıkmıştır. (Walter Scott’un romanı *Waverley* 1814’te

yayımlanmıştır.) Doğal olarak XVII. ve XVIII. yüzyılda bile tarihsel konulu romanlar vardı: İsteyen İlkçağ öykülerinin ve efsanelerinin Ortaçağ uyarlamalarını bile tarihsel romanın “müjdecileri” olarak nitelendirebilir ve bu yolda ilerleyerek Çin’e ve Hindistan’a kadar bile ulaşabilir. Ancak bu yolda tarihsel roman olgusunu esas itibariyle aydınlatacak hiçbir şey bulamayacaktır. XVII. yüzyılın sözde tarihsel romanları (Scudéry, Calprenède vs.) sadece görünürdeki konuları bakımından tarihseldirler. Sadece kişilerin psikolojisi değil, tasvir edilen ahlâkî değerler de yazarın dönemine aittir. XVII. yüzyılın en ünlü “tarihsel romanı”, Walpole’un *Castle of Otranto*’su da tarihi yine dekor olarak kullanıyor: Vurgu, somut bir tarihsel dönemin sanatsal olarak aslına sadık şekilde tasvirinde değil de, eserde tasvir edilen çevrenin ilginçliğinde ve tuhaflığındadır. Walter Scott öncesi tarihsel romanda tam da tarihsel unsur eksiktir: kişilerin özellikleri dönemin tarihsel özelliklerinden türetilmemiştir. (21)

Lukacs, *Waverley* ile gerçek anlamda “tarihsel roman”ın ortaya çıkmasını Napolyon savaşlarına, kapitalizmin yükselişine ve de Fransız Devrimi’nin ideolojik altyapısına bağlar (23) ve “[b]üyük tarihsel fikir akımlarının çarpıcı bir şekilde tezahür ettiği tipik insanî özellikler[in] Scott’tan evvel asla bu muhteşemlikte tasvir edelime[diğini]” (40) ve de Scott’un tarihî romanlarını doğrudan doğruya halkın yaşamının belirlediğini savunur (353).

Sir Walter Scott’un *Waverley* (1814), *Ivanhoe* (1819) en çok örnek verilen tarihî romanlarıdır. Diğer tarihî romanları ise şöyle sıralanabilir: *Guy Mannering* (1815), *The Antiquary* (1816) *Rob Roy* (1817), *The Heart of Midlothian* (1818), *The Bride of Lammermoor* (1819), *The Monastery* (1820), *Kenilworth* (1821), *The Fortunes of Nigel* (1822), *Peveril of the Peak* (1823), *Quentin Durward* (1823), *Red Gountlet* (1824), *Teh Betrothed* (1825), *The Talisman* (1825), *Woodstock* (1826), *The Fair Maid of Perth* (1828), *Anne of Geierstein* veya *The Maiden of the Mist* (1829), *Count Robert of Paris* (1832).²

Türkiye’de tarihî roman tartışmalarında Scott’un önemini belirten ve ilk olarak tartışmaya açan İsmail Habîb Sevük’ün *Avrupa Edebiyatı ve Biz* (1940) ve

---

²Bibliyografik veriler için, bkz. John Lauber, *Sir Walter Scott* (1989).

Mustafa Nihat Özön'ün *Türkçede Roman Hakkında Bir Deneme* (1936) adlı çalışmaları dışında Taner Timur'un *Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik* kitabıdır. Timur, tarihî romanın ve bu türün başlatıcısı olarak Scott'un ortaya çıkışını, ulusçuluk akımına ve aydınlanma düşüncesine bağlamaktadır ve de tarihî roman türünün "ulusal kimliği hakkında ilk kez ciddi bir düşünce sürecine giren" (212) İngiltere'de ortaya çıkmasının "bir rastlantı ol[amayacağını]" (212) belirtir. Scott'un yazdığı tarihî romanların "sağlam bir tarih bilgisine dayanma[dığını]" (213) kaynaklarıyla göstermeye çalışır. Timur'un bu konudaki iki sayfayı geçmeyen tespitleri diğer tez, makale gibi çalışmalarda tekrarlanır. Hülya Argunşah "Türk Edebiyatında Tarihî Roman" başlıklı doktora tezinde, Walter Scott'un Avrupa ve İrlanda tarihi ile ilgilendiğini ve yazdıklarının "geçmişe özlem duygusunu" (6) güçlendirdiğini iddia eder. Tarihî romanın gelişimi sürekli olarak milliyetçilik ideolojisinin içerisinde değerlendirilmiş, diğer sanatsal, (romanın diğer türlerindeki değişimlerde dâhil) ve ekonomik olguların değişimiyle ilişki kurulmamıştır. Bu durumda "sanki" sadece tarihî romanda bir değişimin olduğu yanılgısına yol açmıştır.

19. yüzyıldaki yapısal ve siyasal dönüşümlerin ve özellikle de Romantizm ve Aydınlanma düşüncelerinin etkisiyle ortaya çıkan tarihî roman, öncelikle Fransa, Rusya, İtalya ve Almanya'da olmak üzere yaygınlaşmıştır. Alessandro Manzoni'nin (1785-1873), *Nişanlılar* (1827); Aleksandr Puşkin'in (1799-1837), *Yüzbaşının Kızı* (1836); Alexandre Dumas'nın [Père] (1802-1870), *Üç Silahşörler* (1844), *Monte Kristo Kontu* (1845), *Demir Maske* (1848), *Siyah Lale* (1850); Victor Hugo'nun (1802-1885) *Notre Dame'ın Kamburu* (1831); Gogol'ün (1809-1852), *Taras Bulba* (1834); Charles Dickens'in (1812-1870) Fransız Devrimini Paris ve Londra çerçevesinde ele aldığı *İki Şehrin Hikâyesi* (1859); Gustave Flaubert'in (1821-1880)

konusunu Kartaca ve Roma tarihinden alan *Salambo* (1862); Lev Tolstoy'un (1828-1910) konusunu Napolyon savaşlarının oluşturduğu, *Savaş ve Barış* (1869); Henryk Sienkiewicz (1846-1916) *Quo Vadis* (1895) gibi romanları tarihî romanın gelişiminde öncü olmuşlardır.³

Ancak, bu tarihlerde sadece, “tarihsel roman”ın dönüşüm geçirmediğini belirtmek gerekir. Edebiyatın diğer türleriyle birlikte, resim, müzik gibi diğer alanlarda da “kanon”dan ve de “geleneksel anlatı”lardan kopuşlar yaşanmıştır.⁴ Scott'un *Waverley*'inin basılmasında dört yıl sonra Mary Shelley'nin *Frankenstein: Modern Bir Prometheus*'u (1818), Polidari'nin 1819'da *The Vampyre* (Vampir) yayımlaması Gotik romanın yerini fantastiğe bıraktığının,⁵ geleneksel anlatıların değiştiğinin ve içeriğinin farklılaştığının göstergesidir.

Bu durumu 18. yüzyıldan itibaren, “tanrısal bilgi” ve “geleneksel bilgi-anlatı” ayrışması süreciyle ilişkilendirmek gerekir. Devletin kendisini modern bir çerçevede tanımlama ve gösterme gerekliliğinin “dayanağı” olarak, bilimsel icatlar ve de sosyal bilimler yoluyla tanrısal bilgiden kopma süreci başlamaktadır. Modernleşmeyle birlikte bilimsel gelişmeler, disiplinler arasında ayrışmalar yaşanması sadece pozitivist bir dünya görüşünün olduğu yanılgısını beraberinde getirmiştir. Oysaki modern devletlerin, yani ulus - devletlerin ortaya çıkması, “kültürel dayanakları” da “zorunlu” olarak beraberinde getirmiştir ve modernizm kendi “inanç sistemi”ni yaratmıştır. Bu “inanç sistemi”ni oluşturan en başta milliyetçilik ideolojisidir. Böyle bir süreçte sadece Scott'un etkisi değil, ulus -

---

³ Ayrıntılı bibliyografik bilgiler için, bkz. Mustafa Nihat Özön, *Türkçede Roman* (2009); Ömer Türkeş, “Romana Yazılan Tarih” (2011).

⁴ Bülent Somay, “Isaac’ın Yasaları: Gecikmiş Bir aydınlanma Metaforu Olarak Bilimkurgu” yazısında, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri tarihsel bağlamları içerisinde vermiş, bilimkurgunun gelişimini, aydınlanma, Fransız Devrimi ve “sanayi devrimi” çerçevesinde değerlendirmiştir. Bkz. Bülent Somay, *Tarihin Bilinçlisi: Popüler Kültür Üzerine Denemeler* (2010). Resim sanatının dönüşümünü, Umberto Eco’nun *Güzelliğin Tarihi* (2006) ve *Çirkinliği Tarihi* (2009) kitaplarında; müziğin dönüşümü ve kanondan kopuşunu ise, Norbert Elias’ın, *Mozart: Bir Dahinin Sosyolojisi Üzerine* (2000) adlı kitabında görebiliriz.

⁵ Bkz. Bülent Somay, a.g.e

devlet’i destekleyecek diğer araçların da (folklor, müzik, mimari vd.) oluşturulmaya çalışıldığı unutulmamalıdır. Örneğin İngiltere’de Machperson (1736-1796), Kelt dilinde halk şiirleri derleyip, Ossian adında bir Kelt şairinin olmayan şiirlerini yayımlamıştır. Bu durum hâlâ Ossianizm olarak anılmaktadır.⁶ Üstelik ulus – devlet geçmişi kullanırken, bu durumu kendi lehine çevirebilmek için işlevsel bulduğu “parçaları” diğer olguları görmezden gelerek kullanır. Böyle bir durumda, tarihyazımı ve tarihî roman da ulus – devlet’i destekleyici rollerini, diğer unsurlar gibi oynamaya başlamışlardır.

B. Tanzimat’tan 1946’ya Çeviri Tarihî Romanlar ve Etkisi

Tarihî romanın gelişimine ilişkin örnek verilirken Türkçeye çevrilmemiş romanların etkisinden söz etmektense, çevrilmiş olanları göstermek ve etkilerini anlamaya çalışmak konuyu kavramak açısından daha isabetli görünmektedir.⁷ Tarihi roman çevirilerinin, tarihî roman geleneğinin oluşmasındaki etkisinin nasıl başladığını görmek için çevirilerin hangi yazarlardan yapıldığına ve tarihlerine bakmak gerekir. Tarihî roman türünün gelişmesinde ve içeriğinin belirlenmesinde çevirisi yapılan yazarların etkileri vardır, ancak Tanzimat döneminden II. Meşrutiyet’e kadar olanlar ayrı bir kategoride değerlendirilmelidir. II. Meşrutiyet’ten sonra çevirilerin niteliği ve ardıllarını etkileyecek nitelikte olması bu ayrımın

---

⁶ Bkz. Murat Belge, *Genesis: Büyük Ulusal Anlatı ve Türklerin Kökeni*, (2009).

⁷ Bu konuda herhangi bir çalışma mevcut değildir. Burada yapılan karşılaştırmalar ve çıkarımlar bibliyografik bilgilerin taranmasından sonra ortaya çıkmıştır. Konu ve yapılan çıkarımlar kendinden menkuldür. Bibliyografik bilgiler için bkz. A. Selin Erkul Yağcı, “Catalogue of Indigenous and Translated Novels Published Between 1840 and 1940”; Atatürk Üniversitesi, Seyfettin Özege Kütüphanesi ve Milli Kütüphane Veritabanları; Ahmet Özcan, *Türkiye’de Popüler Tarihçilik 1908-1960* (2011).

yapılmasında etkilidir. II. Abdülhamit dönemindeki sansürün daha önceki romanların niteliğini etkilemiş olması da bu durumla yakından ilgilidir.

Tanzimat’tan Cumhuriyet’e kadar, Alexandre Dumas [Père] tarihî macera türünde en çok çevrilen yazarlar arasındadır ve Teodor Kasap, Ahmet Mithat Efendi, Emin Nihat gibi dönemin yazarları tarafından çevrilir. Aynı zamanda Ahmet Mithat Efendi de bu türde eserler yazmaktadır ve tarihî macera türünde çevirdiği Alexandre Dumas [Père] ve Alexandre Dumas [Fils] gibi yazarlardan etkilenmiştir.⁸ Fazıl Gökçek, “Monte Cristo Kontu Romanının Ahmet Mithat Efendi’ye Etkisi” başlıklı yazısında Ahmet Mithat Efendi’nin *Hasan Mellah*’ın önsözünde Monte Cristo’yu kendi romanıyla karşılaştırdığını belirtir (131). Dilek Yalçın Çelik, *Yeni Tarihseclilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları* adlı çalışmasında Dumas’ın “[t]arihî roman alanında, Türkçeye çevrilen ilk yazar” (63) olduğunu ve “[T]ürk roman okuru[nun] roman kurgusu içerisinde tarih ve serüvenin kaynaşmasını XIX. yüzyılda çok çabuk benimse[diğini]” (63-64), bunun için tarihî romanın “[s]evilen” (64) bir tür olduğu iddia eder. Mustafa Nihat Özön, *Türkçede Roman* kitabında, Dumas romanlarının çok okuyucu bulduğunu ancak “tarihî romanın biraz bozulmuş ve bayağı bir kılıç – harmaniye romanına yaklaştırılmış şekli” (29) olduğunu belirtir. Cumhuriyet dönemi tarihî romanının yönünü ve konularını belirlemekte Tanzimat döneminde çevrilmiş ve de yazılmış romanların etkisinin olduğunu söylemek güçtür. Konu ve ideolojik içerik itibariyle bir çakışma söz konusu değildir. Bu olguların nedeni dönemlerin ideolojik kaygılarının farklılığıdır. Ulus – devlet oluşturmak için kullanılan araçlarla Osmanlıcılık ve İslamcılık’ın “çıkarlarının” çakışmamasıdır.

---

⁸ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Nihat Özön “Türk Romanı Üzerine” (1964).

Alexandre Dumas'ın [Père] (1802-1870) *Monte Kristo* (1872), *Kraliçenin Gerdanlığı* (1873), *Üç Silahşörler* (1875), *Kahraman Kılavuzlar* (1899), *Joseph Balsama – Fransa İnkılab-ı Kebirinin Suret-i İhzarını Musavvir Tarihî Romandır I-II* (1911), *Kraliçe Margo* (1912), *Kraliçenin Gerdanlığı* (1912), *Kırmızı Kahraman* (1915), *Kraliçenin İdamı* (1915) kitapları çevrilir. Alexandre Dumas'ın [Fils] (1824-1895) *Antonin* (1880) kitabı da Ahmet Mithat tarafından çevrilmiştir.

Dumas'ların eserleri süreğen olarak çevrilmeye devam etse de “simgesel” olarak bir devamcılarının olduğu, özellikle II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet sonrası tarihî roman geleneğini oluşturan yazarların ondan etkilendiği söylenemez.

II. Meşrutiyet'ten sonra “geleneksel olarak” tarihî roman yazarlarını etkileyecek olanlarla, neredeyse birer defa çevrilip “hatırlanmayanlar” bir araya gelmişlerdir.

François-René de Chateaubriand'ın (1768-1848), *Son Safha - Son Endülüs Şehzadesi* (1913) ve de tarihî roman türünün “modern” anlamda başlatıcısı olarak görülen,⁹ Sir Walter Scott'ın (1771-1832), *Selahaddin Eyyübî ve Arslan Yürekli Rişar* (1912) tarihî romanı çevrilse de aynı eser tekrar 1942'de basılmış ve diğer eserlerinin basımı 1970'li yıllardan sonra yapılmıştır. Scott, Türkiye'deki tarihî roman tartışmalarında, sıkça anılsa da, ondan etkilenmiş ve yapıtlarını devam ettirmiş bir yazar göze çarpmamaktadır. Victor Hugo'nun (1802-1885), *Kanlı Taç* (1915); Mayn Rid'in [Thomas Mayne Reid] (1818-1883), *Vilyam* (1909); Nikolay Gogo'lün (1809-1852), *Taras Bulba* (1936); Jules-Hippolyte Lermina'nın (1839-1915), *Monte Kristo'nun Esrarı yahud Lord Hope* (1913); François Coppée'nin (1842-1908), *Hikâye-i Fetih* (1913); Paul Reboux'nun (1877-1963) *İmp[er]atorîçe Joséphine'in Aşk Maceraları* (1946); K. Bassy'nin (?-?), hakkında herhangi bir bilgi

---

⁹ Sir Walter Scott, tarihî roman çalışmalarında en çok adı geçen tarihî roman yazarıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Georg Lukacs, *Tarihsel Roman* (2008).

olmasa da, Sisak Ferid, onun 1914'te *İntikam* adlı ve serlevhasında tarihî roman yazan bir eserini çevirir. Charles Loren'in (?-?), *İmparator'un Casusu* (1918); Emil Ludwig'in *Napoleon* (1931) kitabı ve Robert Theuermeister'in (1882-1945) *Taş Balta ve Çocuk: Çocuklara Tarihî Hikâyeler* (1937) adlı kitabı çevrilir.

“Attila” hakkında yazılan popüler tarih kitapları ve gazete yazılarında da belirli artışlar görülmektedir. Ahmet Refik Aytnay'ın da *Cumhuriyet* gazetesinde “Attila” (1928) tefrikası vardır. Reşat Ekrem Koçu'nun *Attila ve Hunlar* (1933), Hüseyin Namık Orkun'un *Attila ve Oğulları* (1933) başlıklı kitapları roman olmaktan uzak bir yapıdadır ve yine Orkun'un, *Yücel* dergisinde “Attilanın Definesine Dair” yazısı bulunur. Tarihî romanın konusu olarak “Attila” 1930'lu yıllardan sonra artmaya başlar. D'Avaline'in, *Attila* (1907) (Roman Historique) kitabı Fransızca olarak girmiştir ama çevrilmemiştir. Marcel Brion'un *Attilâ* (1931) adlı romanı çevrilir fakat çevireni belli değildir. Peyami Safa ise 1932'de *Attilâ* adlı tarihî romanını yazar. Murat Belge, *Genesis: Büyük Ulusal Anlatı ve Türklerin Kökeni* adlı çalışmasında Peyami Safa'nın *Attilâ*'yı Marcel Brion'a tepki olarak yazdığı kanısındadır (244). Enver Behnan Şapolyo ise 15 sayfalık bir *Attila* (1934) hikâyesi yazar ve Peyami Safa'nın yazdığı *Attilâ* romanıyla örtüşen içeriksel kısımları vardır. Peyami Safa'nın romanında Attila “bir kadın” (Germen kadını İldiko) yüzünden öldü denecek kadar aciz değildir. Şapolyo'da ise, bir kadın (Godruna) yüzünden ölmüştür, ama iki anlatıda da mizojini (*misogyny*) dozu yüksektir. Apdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Ath Han* (1942) kitabı da doğrudan “Attilâ” ile ilgilidir.

Cengiz Han hakkında Münif Efendi'nin *Mecmua-i Fünûn* dergisinde yazdığı “Cengiz Han” (1863/1864) başlıklı yazısından uzun bir süre sonra, 1930'lu yıllardan sonra “Cengiz Han” hakkında çeviri ve “yerli” tarihî romanların artış gösterdiği söylenebilir. Guy Harold Lamb'ın (1892-1962), *Cengiz Han* (1938); Ralph Fox'un

(1913-1973), *Cengiz Han* (1938) kitapları çevrilir. Fakat “Cengiz Han” konusunu işleyen romanlara bu tarihlerden önce de rastlanmaktadır. Özellikle Apdullah Ziya Kozanoğlu’nun *Kızıl Tuğ*’u (1927) bu durumun göstergesidir. Doğrudan “Cengiz Han” başlığını taşıyan romanlar, M. Turhan Tan tarafından 1933’te *Cumhuriyet* gazetesinde tefrika edilmeye başlanmış ve *Cengiz Han* 1939’da kitaplaştırılmıştır. İskender Fahrettin Sertelli’nin *Karakurum’dan Tunaya Türk Akını* adlı tarihî çocuk romanı’da (1939) yine Cengiz Han ve oğulları ile ilgilidir. Niyazi Ahmet Banoğlu’nun 1943’te yazdığı *Cengiz Han*’ı da (23 sayfa) roman özelliği taşımaz. Bu tarihlerden sonra “Cengiz Han” birçok kitabın ve filmin konusu olmuştur. Özellikle 1950’li yıllardan sonra “Cengiz Han’ın Hazineleleri” başlıklı çizgi romanlar üretilmeye ve filmler yapılmaya başlanmıştır.¹⁰

Özellikle II. Meşrutiyet’ten sonra çevrilen, David Léon Cahun, Corci Zeydan ve Michel Zevaco gibi yazarların etkileri göze çarpmaktadır. Bu üç yazarın Cumhuriyet dönemi tarihî romanın sacayaklarını oluşturduğu söylenebilir. Cahun, “Türkçülük” ve “Orta Asya” ile ilgili tarihî romanların; Michel Zevaco, “Saray Dedikoduları ve Entrikaları”, “Sultan Romanları” gibi Osmanlı Devleti hakkında bolca üretilen romanların; Corci Zeydan ise, “Ebâ Müslim”, “Harun Reşit”, “Abbase Sultan” hakkında yazdıklarıyla “doğu anlatıları” ve İslam tarihi merkezli romanların kökenini oluştururlar.

Levent Cantek, “Türkiye’de Tarihî Çizgi Romanlar: Kılıçbaz Kahramanlar” adlı yazısında Nizamettin Nazif’in *Kara Davud* adlı tarihî romanını, Zevaco’nun *Pardayanlar*’ı etkisiyle yazdığını ve Zevaco’nun bu serisinin etkisinin yetmişli yılların çizgi romanlarına kadar uzandığını (21); Cahun’ın ise *Gök Bayrak* adlı eseriyle “Türkçülük fikrinin gelişmesinde mühim bir âmil ol[duğunu]” ve de

---

¹⁰ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Giovanni Scognamillo ve Metin Demirhan, *Fantastik Türk Sineması* (1999).

Türkiye’deki çizgi roman geleneğine olan etkisini önemle vurgular (21). Corci Zeydan’ın ise, tarihî roman yazarları olan M. Turhan Tan, Zuhuri Danışman ve Seveda Sezer gibi yazarların üzerinde etkisi olduğunu (23) belirtir.

David Léon Cahun¹¹ (1841-1900), Fransız yazarı ve tarihçisi olarak Türk diline ve edebiyatına ilişkin araştırmalar yapmıştır. Türk tarihi ve Orta Asya Türkleri ilgi alanında bulunuyordu. Bu inceleme ve araştırmalar sonucunda yazdığı *Asya Tarihine Giriş*, (*Introduction à l’ Histoire de l’ Asie*) 1896 yılında çevrilmiştir. Ayrıca Türkler üzerine yazdığı *La Bannière Bleue* (1877), (Mavi Bayrak) ilk kez Türk tarihi ile ilgili kitaplar yazan ve Türk Ocakları’nın (1912) kuruluş aşamasında da yer alan, Necip Asım [Yazıksız] (1861-1935) tarafından *Gök Sancak* adıyla 1328’de (1911?) çevrilir. Aynı yıllarda, Galip Bahtiyar [Göker] (1881-1964), 1329’da (1912?) *Gök Bayrak* olarak çevirdiği kitabı 1933’te “öz Türkçe ile yazılmış, eski Türklere ait bir romandır” serlevhasıyla bir kez daha çevirmiştir. Galip Bahtiyar, *Gök Bayrak*’ı 1933 çevirisinde, “öztürkçe” kelimeler “uydurmaya” çalışarak uyarlamaya çalışmış ama kitabın yirminci sayfalarına doğru “başa çıkamamış” olacak ki, bu uğraşından vazgeçmiş görünmektedir. Çeviri yoğun bir şekilde dipnotlarla başlar ve öztürkçe olduğu iddia edilen kelimelerin batı dillerini nasıl beslediği de söylenir.¹² Galip Bahtiyar’ın 1933’teki çevirisinin kapağından yola çıkılırsa kitabın Cahun’ın olduğu anlaşılmaz çünkü sadece kendi ismi vardır, iç kapakta “Leon Kahunden” ibaresi parantez içerisinde görünür. *Gök Bayrak* birde 1968’de Natuk Baytan tarafından filme alınmıştır. Cahun’ın *Gök Bayrak*’ının yanında *Yeniçeri Hasan* (*Hassan le Janissaire*, 1876) adlı tarihî romanı da 1328’de (1911?) Mehmed Subhi tarafından çevrilmiştir. *Yeniçeri Hasan*, *Gök Bayrak*’la aynı yıllarda çevrilmiş olmasına rağmen tarihî romanın Cumhuriyet’ten sonraki

¹¹ Léon Cahun hakkında bibliyografik bilgi için bkz. David Kushner, *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu 1876 – 1908* (2009); Etienne Copeaux, *Türk Tarih Tezinden Türk-İslam Sentezine* (2006).

¹² Leon Cahun, *Gök Bayrak*. Çev: Galip Bahtiyar (1933).

gelişiminde “simgesel” bir rol oynamamış gibi görünmektedir ya da herhangi bir tartışmanın konusu edilmediği için etkisi varsa da bilinmemektedir. *Yeniçeri Hasan*’ın bir sonraki çevirisi ise 1957’de yapılmıştır.

Michel Zevaco (1860-1918) ise, II. Meşrutiyet’ten günümüze kadar çevrilmeye devam etmektedir. *Borjiya* (1909), *Pardayanlar* (1909), *Fausta* (1910), *Kahraman Kız* (1910), *Kapiton* (1910), *Saint Paul Sarayı* (1911), *Saray Entrikaları* (1912), *Mağlup Fausta* (1913), *Tribule* (1913), *Venedik Aşıkları* (1913) çevrilen birkaç eseridir. Sisak Ferit, 1915 yılında *Saray Entrikaları* adlı bir kitap yazar. *Venedik Aşıkları*’nın çevirmeni olan Kemalettin Şükrü [Orbay-Kalelizâde] (?-?), 1930’lu yıllardan sonra popüler tarih kitapları üretir ve 1933’te *Venedikli Köle* adlı tek tarihî romanını yazar. Kemalettin Şükrü, 1922’de *Esararengiz Paris: Moldovyada Bir İsyan* adlı bir kitap daha çevirir ama yazarı belirsizdir. Zevaco’nun etkisinde kalan ve hatta “Türkiye’nin Mişel Zevaco”¹³ su olan, Murat Sertoğlu (1910-1989) “pehlivan” romanları ve “efe” konulu tarihî romanlar yoğunlukta olmak üzere yüzlerce roman yazar ve 1950’li yıllarda Zevaco’nun eserlerinin büyük bir bölümünü çevirir. Zevaco’nun *Pardayanlar*, *Pardayan’ın Aşkı*, *Pardayan’ın İntikamı*, *Pardayan’ın Oğlu*, *Pardayan’ın Kızı* gibi; Murat Sertoğlu’nun da *Battal Gazi* (1967), *Battal Gazi’nin Oğlu* (1968), *Kanlı Takip: Battal Gazi’nin Oğlu* (1970), *Battal Gazi’nin Torunu* (1971) serileri vardır. Zevaco, tarihî romanlarına konuyu ve içeriği “heyecanlı” kılan, serüven ve entrika gibi unsurları da katmıştır.

Corci Zeydan [Girgi Zaidan] (1861-1914), tarihî roman geleneğini belirgin bir şekilde etkilemiş Lübnanlı yazardır. II. Meşrutiyet öncesinde çevrilse de, II. Abdülhamit döneminin sansürüne uğramış ve eserleri yasaklanmıştır.¹⁴ Zeydan’ın

¹³ Bkz. ed. Murat Yalçın, *Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi* 2 (2010).

¹⁴ Corci Zeydan II. Meşrutiyet Öncesinde üç kez sansüre uğramış ve kitapların basımı yasaklanmıştır. bkz. BOA: Tarih :25/L/1312 (Hicri) Dosya No :364 Gömlek No :74 Fon Kodu :DH.MKT.

sakıncalı görülen *Medeniyet-i İslamiye Tarihi* başlığıyla birkaç cilt olarak yazdığı kitap da dâhil olmak üzere, romanlarının çoğu Suriyeli bir hıristiyan olan Zeki Megamiz tarafından çevrilmiştir. *Ebû Müslim Horasani* (1914) iki farklı yayınevinden aynı tarihte yayımlanmış ve *Abbase* (1923), *Selahaddin Eyyubi ve İsmaililer* (1927), *Cihan Hatun Fergana Güzeli* (1927), *Kureyş Bakiresi* (1944), *Ebumüslimi Horasani'nin İntikamı ve Harun ür Reşidin Oğulları: Emin ile Me'mun* (1945), *Harunnürreşidin Kız Kardeşi El-Abbâse* (1946), *Türk Kahramanı: Ebu Müslim Horasani* (1948) kitapları da çevrilmiştir. Zeydan, kitaplarında “aşırı bir şekilde” İslam tarihi bilgisi verir ve bu kitaplar romandan çok popüler tarih içinde değerlendirilebilir. Zeydan’dan çeviri yapan Selami Münir [Yurdatap] dışında, Remzi Daniş Korok ve Kerim Sam gibi yazarlar onun yolunu izlemiş ve aynı türde kitaplar yazmışlardır ama bu kitapların tarihî roman olma özellikleri tartışmaya açıktır.

C. Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Tarihî Roman

Tarihî roman, Tanzimat’tan sonra yeni bir tür olarak giren romanın hemen arkasından görünmeye başlar. Ahmet Mithat Efendi (1844-1912), tarihî roman tartışmalarında türün ilk temsilcisi olarak anılır.¹⁵ *Yeniçeriler* (1871), *Süleyman Muslî* (1877), *Arnavutlar ve Solyotlar* (1888) gibi romanları tartışmalarda sıkça geçer. Nermin Öztürk “Tarihî Romanlar ve 19. Yüzyılda Yazılmış Üç Tarihî Romanın Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde, Ahmet Mithat’ın *Dünyaya İkinci Geliş yahut İstanbul’da Neler Olmuş* (1874), *Hasan Mellah yahut Sur İçinde*

---

¹⁵ bkz. Hülya Argunşah, “Türk Edebiyatında Tarihî Roman (Türk Tarihiyle İlgili)” (1990).

Esrar (1874) *Ahmet Metin ve Şirzat yahut Roman İçinde Roman* (1890) adlı romanlarını “tarihi zemin olarak kullandığı [...] macera romanları” (18) olarak niteler. Ahmet Mithat’ın tarihî romanlarını yazarken kimden ya da kimlerden etkilendiğine ise “Çeviri ve Etkisi” bölümünde değinilmiştir.

Namık Kemal’in (1840-1888) *Cezmi* (1880) adlı romanı ise modern anlamda ilk tarihî roman olarak kabul edilir.¹⁶ Ahmet Hamdi Tanpınar, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eserinde “*Cezmi*, Nâmık Kemal’in romantik edebiyata kendini en fazla teslim ettiği eseridir” (369) tespitini yapar ve *Cezmi*’nin “tarihî kadro içinde bir ideoloji romanı” (368) olduğunu, iki cilt olarak düşünülmüş bu sipahi romanın tamamlanamadığını belirtir (368). M. Fatih Andı, “Namık Kemal’in *Cezmi* Romanına Dair Devrinde Yapılan Münakaşalar” adlı yazısında *Cezmi* romanının devrinde büyük tartışmalara neden olduğunu, gazetelerde çıkan yazılardan örnekler vererek gösterir (25-38). Konur Ertop, “Romancılığımızda Tarihe Yaklaşım” yazısında Namık Kemal’in yarım kalmış eseri *Cezmi*’nin “[v]atan sevgisi, insan hakları gibi izleklerin yanı sıra savunduğu ana görüş[ün] İslam birliği” (61) olduğunu söyler. Namık Kemal, *Cezmi* gibi bir tarihî roman yazmasının yanında esas olarak bir tarih yazma uğraşı içindedir. *Devr-i İstila* (1871), *Evrak-ı Perişan* (1884), *Teracim-i Ahval-i Salahattin* (1288/1871?), *Teracim-i Ahval-i Fatih* (1871), *Teracim-i Agval-i Sultan Selim* (1871), *Silistre Muhasarası* (1873), *Kaniye* (1873), *Tercüme-i Hal-i Nevruz Bey* (1875) *Osmanlı Tarihi* (1908-1909) gibi çoğunluğu biyografilerden oluşan ve Osmanlı tarihini içeren tarih kitaplarının da yazarıdır. *Cezmi*, tarihî roman olarak Cumhuriyet dönemi tarihî romanlarından en başta ideolojik olarak ayrılmaktadır. Osmanlılık ve İslam birliği ideolojisinin etkisiyle yazılmış romanın Cumhuriyet dönemi romancılığına geleneksel anlamda bir etkisi yoktur denilebilir.

---

¹⁶ Bkz. Bahriye Çeri, “Cumhuriyet Romanında Osmanlı Tarihinin Kurgulanışı” (2000).

Bu etkisizlik, Namık Kemal’in görmezden gelinmesiyle ilgili değil dönemsel kaygıların içeriğiyle ilgilidir. İbnülemin Mahmut Kemal [İnal] (1870-1957), edebiyat tarihçiliği ile öne çıkan isimlerden birisidir ve *Sâbih* (1899) romanı, (277 sayfa) Namık Kemal’in *Cezmi* romanının etkisinde yazılmıştır¹⁷ ve serlevhasında “tarihe müstenit hikâye” ibaresi vardır. Nermin Öztürk, “Tarihî Romanlar ve 19. Yüzyılda Yazılmış Üç Tarihî Romanın Değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezinde *Sâbih* ile ilgili şöyle bir yorum yapar:

Sâbih romanı, gerçekten de zaman ve mekânı değiştirilmiş bir *Cezmi* taklididir. Gerek vak’anın tertibi, gerek olay kahramanlarının karakterleri, gerekse üslup açısından bu iki eser birbirine çok benzemektedir. Taklit olmasına rağmen vak’a tertibi bu romanda daha derli toplu ayrıntılardan ayıklanmış durumdadır. [...] *Cezmi* romanı Hicrî onuncu asır Türkiye’inde Türk-İran muharebelerini konu alırken, *Sâbih* romanı Hicretin birinci asrında Emevîler döneminde yapılan Türkistan seferlerini konu almaktadır. (111)

Şemsettin Şeker, “İbnülemin Mahmut Kemâl İnal’ın Romanları Üzerine Bazı Dikkatler” adlı yazısında, *Sâbih* romanının *Asır* gazetesinde Fazlı Necip öncülüğünde basıldığına ve bu romanın halkı “galeyana” getirmek düşüncesi taşıdığından sansüre uğradığına dikkat çeker. Hatta romanın “bir ihtilâl beyannâmesi olduğu” (198) gerekçesiyle toplatıldığını ve nüshalarının yok edildiğini, bu nedenle de bulunabilen nüshalarının epeyce yüksek fiyatlardan satıldığını, İbnülemin Mahmut Kemal’in bu konuda yazdığı bir gazete yazısından hareketle gösterir (196 - 198).

Ali Rıza Seyfi’nin [Seyfioğlu] (1879-1958) *Hayat-ı Alûde* (1900) kitabı *Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi I*’de tarihî roman olarak belirlenmiş (86), ancak böyle bir tartışma yoktur ve kitabın serlevhasında böyle bir bilgiye de rastlanmaz. *Turgud Reis* (1899), *Kemal Reis ve Baba Oruç* (1909) ve

¹⁷ Bkz. Ömer Faruk Akün, “İbnülemin Mahmut Kemal” (2000); Nermin Öztürk “Tarihî Romanlar ve 19. Yüzyılda Yazılmış Üç Tarihî Romanın Değerlendirilmesi” (1992).

Barbaros Hayreddin (1910) ise denizcilik tarihi ile ilgilidir ve biyografi tarzındadır.¹⁸

Ali Rıza Seyfî, yazdıkları tarihî roman olarak gösterilmese de, Cumhuriyet döneminde yazılan “Barbaros Hayrettin” gibi denizcilik ve korsan romanlarının da ilk nüvesini oluşturmuştur. Ahmet Özcan, *Türkiye’de Popüler Tarihçilik 1908 – 1960* adlı çalışmasında, Ali Rıza Seyfî’nin *Donanma* mecmuasının sürekli yazarlarından olduğunu ve bu dergide “Deniz ve Edebiyat” başlıklı bir yazısının olduğunu belirtir (285). Özcan, Barbaros ve deniz kahramanlarıyla ilgili anlatıların yeni olmadığını, bu konuda *Vaka-i Barbaros Hayrettin Paşa* gibi eski yazma kitapların var olduğunu da gösterir (285). Ali Rıza Seyfî, sadece II. Meşrutiyet döneminde değil, Cumhuriyet süresince de, tarihî çocuk romanları, halk anlatıları ve özellikle denizcilik tarihi kitapları yazmaya devam etmiştir.

Selanikli Fazlı Necip’in (1864-1932), *Dehşetler İçinde I-II-III* (1910) romanı III. Selim döneminde geçmektedir.¹⁹ Cumhuriyet döneminde de tarihî roman yazmaya devam edecektir. Şehbenderzâde Filibeli Ahmet Hilmi’nin (1865-1914), *Öksüz Turgut* (1910) romanı Yıldırım Beyazıt dönemini anlatmaktadır, romanda Türklükle ilgili kavramlar kullanılmıştır²⁰ ve kitap 2001 yılında Kaknüs Yayınları tarafından *Zorlu Süvari* adı altında “tahrif” edilerek tekrar basılmıştır.²¹ Mehmet Hamdi’nin *Define* (1911) adlı romanı Abdülaziz döneminde geçmektedir.²² A. Selin Erkul Yağcı’nın hazırlamış olduğu “Catalogue of İndigenous and Translated Novels Published Between 1840 and 1940” adlı çalışmada, Dimitrios Karasavan’ın *Kassiani, Fazilet ve İffet Esasları ve Bir Muhterem Rahibenin Hayatı Üzerine Tertip Edilmiş*

¹⁸ bkz. Osman Yıldız, “Ali Rıza Seyfî Seyfioğlu” (2002); ed. Murat Yalçın, *Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi 1* (2010).

¹⁹ bkz. İbrahim Şahin, *Selanikli Fazlı Necip’in Hayatı ve Eserleri* (2004).

²⁰ bkz. Alemdar Yalçın, *Sosyal ve Siyasal Değişmeler açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı* (2000).

²¹ 2001 yılında tekrar yapılan bu baskıda kitaba müdahaleler yapılmış, milliyetçiliğin dozu artırılmıştır ve hazırlayanın tasarrufunda kelimeler eklenilip / çıkarılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Murat Belge, *Genesis: Büyük Ulusal Anlatı ve Türklerin Kökeni* (2009).

²² bkz. Alemdar Yalçın, a.g.e.; Dilek Yalçın-Çelik, *Yeni Tarihselelilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları* (2005).

Tarihî Romandır (1912) başlıklı bir kitaptan bahseder (30). Basım yeri İstanbul olarak gözüken bu kitaba ilişkin bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Murat Belge, *Genesis: Büyük Ulusal Anlatı ve Türklerin Kökeni* adlı kitabında tarihî roman tartışmalarında yer bulan, Halide Edip'in [Adıvar] *Yeni Turan* (1913), Müfide Ferit Tek'in *Aydemir* (1918) ve Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun *Gönül Hanım* (1920), *Çağlayanlar* (1922) gibi kitapları Orta Asya edebiyatının ilk temsilcileri olarak görse bile (kitaplarda işlenen zamanların, yazarların kendi dönemi olması nedeniyle olabilir) tarihî roman özelliği taşımadıklarını belirtir ve tartışmasına dahil etmez (16). Halide Edip, tarihî roman tartışmaları içinde tartışılmasa da, II. Meşrutiyet'ten sonra *Tanin*'de yazdığı "Kösem Sultan" (1908), "Tılsımlı Kuyu" (1912), "Işıldak'ın Rüyası" (1914) ve *Türk Yurdu*'nda yazdığı "Gülnüş Sultan" (1916) gibi hikâyeleri konusunu tarihten alan hikâyelerdir.²³

Dündar Alp,²⁴ adlı bir yazarın *Şarkın En Büyük Hükümdarı Timurlenk* "Hayat-ı Husûsiyye ve Siyâsiyyesini Musavvir Tarihî Roman" (1914) açıklaması taşıyan romanı, 2005 yılında Evreca Yayınları tarafından *Şarkın Büyük Hakanı Timurlenk* adı altında tekrar yayımlanmıştır. Bu roman, Cumhuriyet döneminde ve özellikle 1930'lu yıllardan sonra yazılacak "Timurlenk" konulu romanların ilk habercisidir.

M. Turhan Tan'ın (1886-1939), *Hibetullah Sultan ve Zevci* (1914) (16 sayfa ve Sâmih Fethi müstearıyla) adlı küçük yazısı yayımlanırken, M. Turhan Tan 1930'lu yıllardan sonra tarihî roman üretmiştir ve bu konuya Cumhuriyet dönemi tarihî roman tartışmalarında değinilmiştir. Moralızade Vassaf Kadri'nin *Şimal Rüzgârları Kraliçe Katarinanın Gerdanlığı* (1915) adlı romanı Akçağ Yayınları tarafından 2006'da *Şimal Rüzgârı: İstanbul'un Fethini Konu Alan İlk Roman*

²³ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Hülya Argunşah, "Türk Edebiyatında Tarihî Roman" (1990).

²⁴ Dündar Alp adlı yazar hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bu isim müstear olabilir.

serlevhasıyla tekrar basılmıştır. İstanbul'un fethi ile ilgili olarak yazılan romanın, Cumhuriyet süresince ve özellikle 1950'li yıllardan sonra yazılan İstanbul'un fethi konulu diğer romanlara etkisinin olup olmadığı tartışmaları bir yana, bu konuda yazılmış ilk tarihî roman örneklerinden biridir.

Osman Gündüz, "II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türk Romanında Yeni Açılımlar" makalesinde, "[k]onusunu Doğu Türkleriyle Moğolların çatışmasından alan" (113) Ahmet Naci'nin *Kamer Sultan* (1914), Ahmet Nafi'nin *Türk'ün Romanı* (1916), ayrıca Endülüs tarihi ile ilgili olan Ahmet Cevat Emre'nin *Endülüs Masalı* (1916), "XIV. yüzyılın ortalarında Doğu Türklerinden bir gencin serüvenlerini konu alan" (113) Süleyman Sudi'nin *Kızıl Köşk* (1914), Vassaf Kadri'nin 46 sayfalık hikâyesi olan *Yetimin Kabri* (1912), Enis Avni Akgündüz'ün [Aka Gündüz] "Avcı Sultan Mehmed Devrinde 1508-1509" serlevhalı, 58 sayfalık *Katırcıoğlu* (1917) kitaplarını "romantik akımla beslenen tarihsel romanlar" (113) kategorisinde değerlendirir. Ayrıca, Hatipzâde Mustafa Akif'in *Kaptan Cemal* (1912), Eyüp Sabri'nin *Köy Hekimi* (1924) kitaplarını da bu sınıflamanın içine yerleştirir (113). Tarihî roman özelliklerine sahip olduğu iddia edilen bu romanların, tartışmalarda yer bulduğu söylenemez.

Cumhuriyet dönemindeki tarihî roman anlayışının kökenini oluşturacak olan en önemli kişi Ömer Seyfettin'dir (1884 -1920). Ömer Seyfettin'in daha 1911 yılında *Genç Kalemler* dergisinde ve *Türk Sözü*'nde yazdığı "Primo Türk Çocuğu" başlıklı iki ayrı hikâyesi, *Donanma* dergisinde 1914'te yayımlanan "Beyaz Lâle" gibi hikâyeleri Türkçülük fikrini işlediği hikâyelerinin en öne çıkanlarıdır. Ömer Seyfettin Birinci Dünya Savaşı devam ederken yazdığı "Eski Kahramanlar" başlığı altında topladığı hikâyelerinde tarihî ve "gerçek kişi olmayan" kahramanlar yaratarak, Türk ulusunun "yüceliğini" ve geçmişteki başarılarını ortaya çıkarmaya

çalışmıştır. 1917 yılında *Yeni Mecmua*'da yayımladığı “Ferman”, “Kütük”, “Vire”, “Teselli”, “Pembe İncili Kaftan”, “Başını Vermeyen Şehit”, “Kızılelma Neresi”, “Teke Tek”, “Topuz” gibi hikâyelerinde eski kahramanların ne kadar ahlaklı, kuvvetli, kuvveti kalmamışsa zeki olduklarını göstermeye çalışır ve de vatani kurtarmak için gerekli “kudret”in Türk milletinin tarihinde bulunabileceğinin mesajını vermiştir.²⁵ Ömer Seyfettin’in “Eski Kahramanlar” olarak belirlediği bu hikâyelerin Cumhuriyet döneminde yazılacak olan tarihî romanların kökenini oluşturan başka bir unsur olduğu söylenebilir.

D. Ne Tarihî Roman Ne Tarih: Ara Türler

Bir metnin kolay okunması, kolay anlaşılıyor olması ve bir şeyi (burada tarihi konuları) “akıcı” ya da “eğlendirerek” anlatması o metni tarihî roman yapar mı? Kolay okunurluk, anlaşılabilirlik gibi yaklaşımlar edebiyata (burada tarihî romana) işlevsellik yüklemektedir ve de romanın etkinliğini / niteliğini “basit”e indirgemektedir. Kişisel gelişim kitapları, sosyolojik bir çalışma, hatırat ve biyografi gibi türler de “eğlenceli” ya da “trajik” anlatıldıklarında roman olarak belirlenmediğine göre, tarihî bir olayı anlatan ve de “kolay” anlaşılıp okunan bir şeye de roman demek çok tutarlı görünmemektedir. Bu durum, yazarın “anlatının olanaklarını”²⁶ nasıl kullandığıyla ilgilidir ve bu anlatıbilimin (*narratology*) sorunsalıdır. Yazar, bir konuyu anlatırken trajedi, komedi, hiciv gibi “anlatı

---

²⁵ Bkz. Ömer Seyfettin, *Bütün Hikâyeleri*, (haz) Nâzım Hikmet Polat (2011).

²⁶ Bkz. “Anlatının olanakları” kavramı, Hayden White’ın *Metatarih: Ondokuzuncu Yüzyıl Avrupası’nda Tarihsel İmgelem* (2008) ve Paul Ricoeur tarafından yazılan ve “Zaman ve Anlatı” serisinin ikinci kitabı olan, *Tarih ve Anlatı* (2009) kitaplarında ortaya atılan “tarih de bir anlatıdır” ve “anlatının olanakları”nı kullanır tezi, dar çerçevede değerlendirilmemelidir. Bu tezlerde tartışmaya açılan şey, bir metnin türünü belirlemek değil, o metnin anlatıbilim açısından nasıl değerlendirilebileceğidir.

olanaklarını” kullanabilir. Cumhuriyet döneminde ve öncesinde yazılan popüler tarih kitaplarında ya da küçük tefrikalarda “anlatının olanakları” kullanılmıştır, ancak tarihî bir konuyu anlatmaları onları tarihî roman yapmaz. Tekrar etmek gerekirse, “anlatının olanakları” kullanılarak yazılan bir antropoloji, sosyoloji, psikoloji, hatta fizik ve kimya tezine roman denilemiyorsa, tarihî bir konuda yazılmış, her popüler tarih kitabına da roman denilemez. Popüler tarih kitaplarının çoğunluğunun yirmi, otuz, kırk ve elli sayfalık kitaplar olduğu ve bazen üç sayfalık dergi, bir sayfalık gazete yazılarından oluştuğu düşünülürse, içinden çıkılmaz bir tür tartışmasının içine girilmiş olur. Bu yazarların yazdığı “tam anlamıyla” “bilimsel” tarih anlayışına uymuyor ve de “tam anlamıyla” tarihî roman oldukları da söylenemiyorsa, bu eserlere “ ne tarih ne de roman: ara türler”²⁷ demek yerinde olacaktır. Ara tür olarak tanımlanacak bu popüler tarih ürünlerinin en önemli iki temsilcisi Ahmet Refik Altınay ve Reşat Ekrem Koçu’dur.

Ahmet Refik Altınay (1881-1937), popüler tarihçilik denildiğinde ilk anılan kişiler arasındadır. Ahmet Refik, çocuklar için tarih kitapları, madencilik tarihi, makine nazariyatı, hayvanat, nebatat, tatbikat, icra ve göç gibi birçok konuda da yazmıştır. Ayrıca, “Lâle Devri” deyiminin de yaratıcısıdır.²⁸ *İrtika, İkdam, Malumat, Hazine-i Fünun, Millet, Tercüman-ı Hakikat, Mecmua-i Ebüzziya, Yeni Mecmua* gibi gazete ve dergilerde tefrika ettiği tarih yazıları ile ilgi çekmiştir ve özellikle Osmanlı tarihi konusunda monografiler ve de araştırmalar yayımlamıştır.²⁹ Muzeffer Gökmen,

---

²⁷ Adı geçen yazarların biyografileri ve kitaplarının künye bilgileri için bkz. Behçet Necatigil, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü* (1978); Gökmen Muzaffer, *Tarihi Sevdiren Adam Ahmed Refik Altınay: Hayatı ve Eserleri* (1978); Şükran Kurdakul, *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü* (1989); ed. Murat Yalçın, *Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi 1-2* (2010); Ahmet Özcan, *Türkiye’de Popüler Tarihçilik 1908 - 1960* (2011); A. Selin Erkul Yağcı, “Catalogue of Indigenous and Translated Novels Published Between 1840 and 1940” <http://kisi.deu.edu.tr/>; <http://www.mkutup.gov.tr/>.

²⁸ Bkz. Orhan Koloğlu, “Tarih ve Sanatın Birlikteliği” (2000).

²⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Gökmen Muzaffer, *Tarihi Sevdiren Adam Ahmed Refik Altınay: Hayatı ve Eserleri* (1978); Şükran Kurdakul, *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü* (1989); Mustafa Oral, *Türkiye’de Romantik Tarihçilik 1910-1940* (2006); Ahmet Özcan, *Türkiye’de Popüler Tarihçilik 1908 - 1960*

Tarihi Sevdiren Adam Ahmet Refik Altınay: Hayatı ve Eserleri kitabında Altınay'ı, Ahmet Mithat Efendi'nin devamı olarak görür ve onun "hikâyeleştirdiği tarih vak'alarının " (12) tarihî romanlardan daha çok okunduğunu, aynı zamanda tarihî romanın yaygınlaşmasında büyük etkisi olduğunu öne sürer. Gökmen'e göre "[t]arihi kolay okunur, herkesçe anlaşılır bir tarzda yazmak tecrübesine memleketimizde ilk girişen ve bunda muvaffak olan Ahmet Refik'tir" (20). Gökmen, Ahmet Refik'in *İkdam* gazetesinde tarihî roman tefrika ettiğini (16) örnek vermeden belirtir. Doğan Hızlan "Tarihi Su Gibi Okutan Tarihçi" yazısında "tarihi popülerleştiren, herkese okutup sevdiren" (18 Ağustos 2001) 9 Temmuz 2014 <<http://www.hurriyet.com.tr>> kişidir Ahmet Refik. Mustafa Oral, *Türkiye'de Romantik Tarihçilik 1910-1940* çalışmasında Ahmet Refik'i "[g]eleneksel tarihçilikten kopuşun ve ulusal tarih yazımının öncü[sü]" (170) olarak görür. Oral'a göre, Ahmet Refik, Türk Tarih Encümeni üyesi olarak "uluslararası şöhreti olan bir tarihçidir" (170) ve 1927'ye kadar yani Mehmet Fuat Köprülü'nün onun yerine Türk Tarih Encümeni başına getirilinceye kadar etkin bir rol oynayacaktır (170). Ahmet Refik ve öğrencisi Reşat Ekrem Koçu "Cumhuriyet Rejimi"nin müdahalesiyle, üniversitedeki görevlerinden el çektilirler ve bağımsız bir şekilde üretmeye devam ederler.

Ahmet Refik'in *Sokullu Mehmet Paşa* (1931), *Turhan Valide* (1931) *Tarihte Kadın Sımaları* (1933), *Fındıklı Silahat Mehmet Ağa* (1933) gibi kitaplarının tarihî roman olarak gösterildiği çalışmalar mevcuttur.³⁰ Heyamola Yayınları 2005 yılında bastığı *Kabakçı Mustafa* kitabının serlevhasına "tarih-roman" ibaresi koymuştur. Tarih Vakfı Yurt Yayınları ve İş Bankası Kültür Yayınları'nın ortak yaptıkları 2010 baskısında ise böyle bir ibareye rastlanmaz. Ahmet Refik tarihî roman tartışmalarının

---

(2011); İbrahim Caner Türk, "Osmanlı Son Dönem Tarihçi-Eğitimcisi Ahmet Refik (Altınay) ve Tarih Eğitimi" (2011).

³⁰ Bkz. Dilek Yalçın-Çelik, *Yeni Tarihçilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları* (2005).

konusu olsa da, yazdıklarının “neden?” tarih değil de tarihî roman olduğu belirsizdir. Tartışmalarda da görüldüğü gibi önemli olan yazılanın türü değil sevilerek okunup okunmadığıdır. Kolay okunması ve tarihi sevdirmesi, bir metnin tarihî roman olması için yeterli midir? bu doğrultuda açıklamalara gidilmez.

Ahmet Refik’in yukarıda tarihî roman olarak belirtilen eserlerinin çizgisinde yazdığı diğer kitapları ise şöyle sıralanabilir: *Meşhur Osmanlı Kumandanları* (1902) *Gazavat-ı Celile-i Peygamberi* (1908), *Sultan Mehmed Han-ı Hamis Hazretleri* (1909?), *Devri Süleyman-ı Kanuni’de Birinci Viyana Muhasarası* (1909), *Sahaif-i Muzafferiyât-ı Osmaniye* (1909), *Tarih Sahifeleri* (1909), *Baltacı Mehmet Paşa ve Büyük Petro* (1911), *Bizans İmparatoriçeleri* (1915), *Onuncu Asr-i Hicride Osmanlı Hayatı* (1915), *Prusya Nasıl Yükseldi* (1915), *Kabakçı Mustafa* (1915), *Köprülüler* (1915), *Lâle Devri* (1915), *Tarihte Osmanlı Neferi* (1915), *Tarihî Simalar* (1915), *Tarihte Osmanlı Neferleri* (1915), *Memalik-i Osmaniye’de Demirbaş Şarl* (1916), *Padişahlarımızda Din Gayreti Vatan Muhabbeti* (1916), *Felaket Seneleri* (1916), *Kadınlar Saltanatı I-IV* (1916-1923), *Memalik-i Osmaniye’de Kral Rakoçi ve Tevabii* (1917), *Osmanlılar ve Büyük Fredrik* (1917), *Yirmi Beş Sene Siper Kavgası* (1917), “Kara Murad” (1918) (*İkdam* gazetesinde tefrika), *İki Komite İki Kıtıl* (1919), *Sultan Cem* (1923), *Sokullu* (1924), *Âlimler ve Sanatkârlar* (1924), *Türkiye Tarihi* (1924), *Kızlar Ağası* (1926), *Bizans Karşısında Türkler* (1927), *Samur Devri* (1927), *Fatma Sultan* (1930?), *Hicri Onikinci Asırda İstanbul Hayatı* (1930), *Hicri Onbirinci Yüzyılda İstanbul Hayatı* (1931), *Büyük İskender* (1931), *Büyük Fredrik* (1931), *Eski İstanbul* (1931), *Turhan Valide* (1931), *Kanije Gazileri* (1931), *Mimar Sinan* (1931), *Ocak Ağaları* (1931), *Viyana Önünde Türkler* (1931), *Kâtip Çelebi* (1932), *Naima* (1932), *Eski Türk Zaferleri 1071-1878* (1932), *Türkler ve Büyük Petro* (1932), *Türklerin İstanbul Muhasaraları* (1932), *Osmanlı Devrinde Zorbalar* (1932), *Hicri*

Onüçüncü Asırda İstanbul Hayatı 1200-1255 (1932), *Türkler ve Kraliçe Elizabet* (1932), *Napoleon* (1932), *Osmanlı Devrinde Hoca Nüfzü* (1933), *Türk Akıncıları* (1933), *Peçevi* (1933), *Osmanlı Devrinde Hoca Nüfzü* (1933), *Hoca Sadettin* (1933), *Âşıkpaşazade* (1933) *On Altıncı Asırda İstanbul Hayatı 1553-1591* (1935). Ahmet Refik’in yazdıklarında üslup bakımından genel olarak çizgisinin değişmediği görülmektedir. Böyle bir durumda yazdıklarının bir kaçının “ismine” güvenerek tarihî roman denmesi, bu doğrultuda yazdığı diğer kitaplarının sorgulanmasını beraberinde getirir.

Ahmet Refik Altınay’ın öğrencisi ve onun çizgisini devam ettiren ve Ahmet Rasim’den de etkilenen Reşat Ekrem Koçu (1905-1975); *İstanbul Ansiklopedisi*’nde ikisini de ayrıntılı bir şekilde anlatmış ve ayrıca ikisi hakkında kitap da yazmıştır³¹. Reşat Ekrem Koçu, tarih mi, tarihî roman mı yazmıştır? tartışmalarında en çok anılan kişidir. Görüleceği üzere neredeyse bütün tartışmalarda Reşat Ekrem Koçu’nun tarihî roman yazma konusunda “başarısızlığı” vurgulanır, ama yine de “roman” vurgusu yapılmaya devam eder. Ahmet Refik’in yazdıklarının “tarihi sevdirmesi” yorumları, Reşat Ekrem Koçu için de yapılmaktadır. Günümüzde kitapları Doğan Yayıncılık tarafından basılmaya devam etmekte ve bazı kitaplarında “tarihî roman”, bazılarındaysa “tarihî anlatı” ibaresini görülmektedir. Reşat Ekrem Koçu kendi yayımladığı, *Esircibaşı: Lâle Devrinde Bir Aşk Romanı* (1944), *Patrona Halil: Devlet Gücünü Zedelemiş Bir Serserinin Romanlaştırılmış Hayatı* (1967), *Kabakçı Mustafa: Bir Serserinin Romanlaştırılmış Hayatı* (1968) gibi kitaplarının serlevhalarında da “roman” ibaresini kullandığını da belirtmek gerekir.

İlber Ortaylı “Reşad Ekrem Koçu’nun Romanları” yazısında, Reşat Ekrem’in roman anlayışını şöyle açıklar:

³¹ Reşat Ekrem Koçu’nun Ahmet Refik ve Ahmet Rasim’den etkilendiği, ikisi hakkında yazdığı kitaplardan da anlaşılabilir: Reşat Ekrem Koçu, *Ahmet Refik: Hayatı, Seçme Şiir ve Yazıları*. İstanbul: Sühulet, 1938; *Ahmet Rasim: Hayatı, Seçme Şiir ve Yazıları*. İstanbul: Sühulet, 1938; *İstanbul Ansiklopedisi 1* (1958) *İstanbul Ansiklopedisi 2* (1959); Ayrıca bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Orhan Pamuk, *İstanbul* (2010);

Üstadın romanları bizim bildiğimiz roman değildir; daha çok çeşni kazanmış bir vakayiname; hayat boyu okuyup hatmettiği "Tayyarzade", "Haçerli Hanım" tipindeki 18. asır halk hikayelerinin getirdiği bir üslup hakimdir. İşte cılız tarihi roman edebiyatımızda, üstadı özgün ve lezzetli kılan niteliği de budur. Üstelik "romancı tarihçiye sadık kalmak zorunda değil" tümcesini; "romancı cahil olup istediğini uydurur" hükmüne çevirenlerin ortamında Reşad Ekrem, sağlam tarihi bilgisiyile nesillere tarihi sevdirep tarih öğretene biridir. (18 Haziran 2001) 9 Temmuz 2014<<http://www.milliyet.com.tr>>

Abdullah Şengül ve Jale Gülgen “Reşad Ekrem Koçu’nun Tarihî Romancılığı” makalelerinde Reşad Ekrem Koçu’nun romanı tarih anlatmak için aracı olarak kullandığını, “[a]sıl amacı[nın] bütün unsurları bakımından kusursuz bir roman yazmaktan ziyade, Türk insanına tarih öğretmek ve tarihi sevdirmek” (4) olduğunu iddia ederler. Hülya Argunşah ise, “Türk Edebiyatında Tarihî Roman” adlı doktora tezinde, “Yazar[ın], zaman zaman roman yazdığını unutarak adetâ tarihî bilgi yığını içerisine gömül[düğünü], hatta bu yüzden romanın mevzuunu kaçır[dığını]” (133) ve “[h]is veya hayal unsuru kullan[madığını]” (131) belirtir ve roman tekniği açısından şunları söyler:

Reşad Ekrem Koçu romanlarında, roman tekniğine bağlı kalmaz. Eserlerinde roman tekniğini ihlal eden birçok unsur vardır. Bunun en önemli sebebi yazarın bir sanatkâr olmaktan çok tarihçi olmasıdır. Sık sık tekrarlanan tarihî malumatın verildiği bölümler romanın akışını ağırlaştırırlar. Reşad Ekrem’in eserlerinin buna rağmen çekiciliği vardır. (134)

Reşad Ekrem Koçu’nun diğer kitapları ise şöyle sıralanabilir: *En Eski Zamanlardan Bugüne Türk Tarih Bilgisi* (1930), *Kotra İle Akdeniz’de Bir Gezinti* (1932?), *Timur ve Oğulları* (1933), *Kızlar Ağasının Piçi* (1933), *Selçuk İmparatorluğu* (1933), *Attilâ ve Hunlar* (1933), *Alpaslan ve Bizanslılar* (1933), *Kılıç aslan ve Haçlılar* (1933), *Büyük Deniz Keşifleri: XV ve XVI Asırlarda* (1933), *Sümer Türkleri: Eski Zaman Medeniyetlerinin İlk Ocağını Kuran Türk Ustalar* (1933), *Cengiz ve Türk Moğol İmparatorluğu* (1934), *Tarihten Evvelki Zamanlar* (1934), *Bizans Tarihi (Şarkî Roma İmparatorluğu) 395-1453* (1934), *Hatice Sultan İle*

Ressam Melling: Tarihten Hikâyeler (1934), *Kontesin Pabuçları* (1935), *Hayreddin Barbaros* (1937), *Tarihin Ön Çağları* (1938), *Sûrnâme: Üçüncü Ahmed'in Oğullarının Sünnet Düğünü* (1939), *Viladetname: Üçüncü Mustafa'nın Kızı Hibetullah Sultan'ın Doğum Donanması* (1940?), *Sokullu Mehmet Paşa* (1943), *Esircibaşı: Lâle Devrinde Bir Aşk Romanı* (1944), *Tarihteki Güzel Kadınlar: Taçlı Fahişeler* (1944), *Eski İstanbul'da Meyhaneler ve Meyhane Köçekleri* (1947), *Murat Reis'in Oğlu: Korsan Romanı* (1947), *Kanuni Sultan Süleyman'ın Beş Fedaisi* (1952), *Tarihimizde Garip Vakalar* (1952), *Sihirli Şamdan* (1953?) *Türk İstanbul* (1953?), *Fatih Sultan Mehmed 1430-1481* (1953), *İstanbul Cenginde Fatih Sultan Mehmet'in On Fedaisi* (1953), *Türk Tarihinin 50 Büyük Adamı* (1953), *İlk Kurşun: Millî Hikâyeler* (1954), *Osman Gazi'den Atatürk'e: 600 Yılın Panoraması* (1955?), *Osmanlı Padişahları: Tarihimizde Büyük Şekavet ve İsyanlar* (1960), *Tarihimizde Kahramanlar* (1960), *İçinde Geçen Vakalar, Eski Saray Hayatı ve Teşkilatı İle Beraber Adım Adım, Köşe Köşe Topkapı Sarayı* (1960) *Dağ Padişahları* (1962), *Forsa Halil* (1962), *Erkek Kızlar* (1962), *Haşmetli Yosmalar* (1963), *Türk Zaferleri* (1964), *Yeniçeriler* (1964), *Osmanlı Tarihinin Panoraması* (1964), *Kösem Sultan* (1972), *Murat Reis* (1973), *Bağdat Kervanı* (1973), *Son Yeniçeri* (1973).

Bu noktada, Ahmet Refik Altınay'ın ve Reşat Ekrem Koçu'nun tarihî roman olduğu tartışılan eserleri gibi, popüler tarih kitabı üreten birçok yazar vardır.

Kemalettin Şükrü Orbay'ın *Sultan Cem* (1932), *Harun Reşit* (1932), *Kemal ve Burak Reisler* (1932), *Barbaros Kardeşler* (1932), *Oğuz Han* (1932), *Kılıç Ali Paşa* (1932), *Bozkurt* (1932), *Abdurrahman Emevi* (1932), *Sivatapol* (1932), *Plevne* (1932), *Musa bin Nasir ve Tarık bin Ziyad* (1932) genellikle ikişer fasikül halindeki eserleri; Hüseyin Namık Orkun'un *Attila ve Oğulları* (1933); Mehmet Şakir Ülkütaşır'ın (1893 -1981), *Uluğ Bey* (1946), *Babur Şah* (1946) (Âlim ve Şair Türk

Hükümdarlar Serisi); Orhan Burian'ın, (1914 -1953) *Byron ve Türkler* (1938); Kadircan Kafli'nin (1903-1967) *Şimali Kafkasya* (1942) *Osmanlı Devrinde Tarihî Fırtınalar* (1943) gibi yazarların kitaplarının da tarihî roman tartışmalarına girmesi gerekir, ama bu kitaplarda popüler tarih içinde değerlendirilmelidir.

Bu konuda tartışılması gereken, önemli isimlerden birisi de Ziya Şakir Soku'dur (1882-1959). Soku'nun *Yakın Tarih'in Üç Büyük Adamı: Talât, Enver, Cemal Paşalar* (1943), *Çırağan Sarayında 28 Sene: Beşinci Murad'ın Hayatı* (1943), *Sultan Hamid ve Mikado* (1943), *Sultan Hamid'in Son Günleri* (1943), *İkinci Abdülhamid Şahsiyeti ve Hususiyetleri* (1943), *Yarım Asır Bizi İdare Edenler I-II* (1943), *Selçuk Sarayında Ömer Hayyam'ın Hayat ve Maceraları* (1943), *Osmanlı İmparatorluğu'nda Maktul Vezirler* (1944), *Tarihten Korkmayanlar* (1944) gibi kitapları, bazı tartışmalarda tarihî roman olarak geçen³² *Kerbelânın İntikamı: Türk Kahramanı Horasanlı Ebâ Müslim* (1933), *Kerbelâ Vak'ası* (1942) ve *Osmanlı Sarayında Cinci Hoca* (1944), kitaplarla benzerlik taşırlar. Özellikle *Kerbelâ Vak'ası* ve *Kerbelânın İntikamı: Türk Kahramanı Ebâ Müslim* kitaplarının ilk baskıları serlevhalarından incelendiğinde bir İslam tarihi yazma gayreti görülecektir. Soku'nun tarihî roman formatına uygun olarak gösterilebilecek ve tartışmalarda ortak bir görüşe varılmış iki eseri vardır: *Battal Gazi* (1943) ve de *Timulenk ve Üç Boz Atlı* (1943) birde *Gâvur Memet: Kara Yürek Çetesi* (Tarihî Büyük Zabıta Romanı) (1943) adlı romanı bugüne kadar hiçbir kaynakçada ya da bibliyografya da görünmeyen ve tarihî roman serlevhali tek kitabıdır. Bu tez içerisinde tekrar değerlendirilmeye alınacaktır.

Popüler tarih kitapları ve tefrikaları tarihî roman türünün gelişmesinde öncü bir rol oynamıştır düşüncesi, tartışmayı daha anlaşılır kılmanın ve de tartışmanın

---

³² Zeki Taştan, "Tarihî Romanlarımızda (1871-1950) Öğretmen Kahramanlar" (2002); Dilek Yalçın-Çelik, *Yeni Tarihselcilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları* (2005).

sınırlarını çizmenin yöntemlerin birisidir. Popüler tarih kitaplarına, “ara tür” olarak bakılması, tefrika olarak kalmış ya da küçük fasiküller halinde yayımlanmış diğer örnekleri de “yok saymamak” açısından önemli görünmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

OLGUSUZ YÜRÜTÜLMÜŞ TARTIŞMALARIN GÖLGESİNDE CUMHURİYET DÖNEMİ TARİHİ ROMANLARI

II. Meşrutiyet’in ilanından sonra artarak devam eden Türkçülük propagandaları dönemin hâkim paradigması olmuş ve bu durum Cumhuriyet’in kuruluşundan itibaren de devam etmiştir. Dayanağı “halk olan” bu yeni rejim kendi meşruiyetini sağlamlaştırmak için belirli araçlara ihtiyaç duymuştur. Bu araçların çeşitliliğine bakıldığında, Cumhuriyet Rejimi’nin, devleti oluşturacak en güçlü dayanağı ise ulus kavramı olmuştur. Ulus ve devleti birbirine sıkı sıkıya bağlayacak olan “şey” ise, ulus – devlet arasındaki tiredir. Bu tire, özünü belirleyen ve “sağlamlaştıran” bütün araçları kendi bünyesinde toplamıştır.

Judith Butler ve Gayatri Chakravorty Spivak’ın birlikte soru – cevap şeklinde hazırladıkları *Ulus – Devlet Marşını Kim (ler) Söyler?* başlıklı çalışmalarında şöyle bir sorudan yola çıkılarak ulus – devlet birlikteliği başka bir açıdan sorgulanmıştır:

[...] Devlet terimini ulus teriminden ayrı bir yere koymak mümkündür; sonra bu ikisi, yani devlet ve ulus terimleri, aralarında bir tire işareti konarak birleştirilebilir; gelgelelim, bu ulus devletteki tire işareti nasıl bir işlev görecektir? Tire işareti, iki terim arasında söz konusu olan ve açıklanmayı gerektiren ilişkinin kurulmasını sağlayabilir mi? Yine buradaki tire işareti, tarihsel düzlemde meydana gelmiş bir lehim işlevi mi görmektedir? Yoksa bu iki terim arasında bir yanılabilirlik payı yattığını mı akla getiriyordur? (2)

Devlet ulusu önceleyen bir yapı olarak düşünüldüğünde kendisini “meşru”, “inanılır” ve de en önemlisi “güçlü” kılacak bütün olguları kendi lehine kullanabilir. Ulus bilincini yaratmak düşüncesinde bir “bütünlük” arandığında, bu bütünlüğü oluşturan diğer olgular ve araçlar kenara itilmiş olur. Devlet ve ulusu birbirine bağlayan tire halkalar halinde düşünülecek olursa, bu halkaları tarih, coğrafya, sanat, hukuk u vb. oluşturur ve buradan “zincir” denilebilecek bir bütüne ulaşılır. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’ndeki tirenin nereye konulduğuna dikkat edilirse, görülecektir ki “tarih olmadan coğrafya; coğrafya olmadan tarih olamayacaktır” imajı açık bir şekilde verilmiştir. Bir yapıyı oluşturma ve onu “olabildiğince sağlam” kılmanın yolu, başka bir yapının referansı ile mümkün kılınmaya çalışılmıştır. Aradaki tire bu şekilde hayal edildiğinde, devlet ulusu ile olan bağı güçlendirmek için bu halkaların hepsini güçlü ve kopmayan bir yapıya büründürmek ister. Devlet ve ulus arasındaki bu tire büyük bir havuza benzetildiğinde o havuza atılan her bir parça birbirine geçecek ve ayrılmaz bir bütünlük kuracaktır. Cumhuriyet döneminde de bu zincirin halkalarını güçlü tutmak için bir geçmiş düşüncesinin yaratılma süreci başlamıştır. 1930’lu yıllardan sonra hızlanan bu süreç, Türk Tarih Tezi, Güneş Dil Teorisi gibi “ideolojik” tezlerin ortaya atılmasıyla birlikte devam etmiştir. Geçmişten referans almak için ise, genel olarak edebiyatı oluşturan şiir, roman, tiyatro gibi sanatlara da başvurulmuştur. Esra Dicle Başbuğ’un *Resmî İdeoloji Sahnedeki Kemalist İdeolojinin İnşasında Halkevleri Dönemi Tiyatro Oyunlarının Etkisi* (2013) kitabında ve Levent Boyacıoğlu’nun “Tek Parti Döneminde İnkılâp Temsilleri I” (1992) yazısında, bu

dönemde tiyatro oyunlarında tarihî karakterlerin nasıl sisteme entegre edilmeye çalışıldığı tartışılmıştır. Mete, Attilâ, Bilge Kağan, Cengiz Han, Oğuz Han, Alp Aslan gibi tarihî karakterler Türk Tarih Tezi'ni desteklemenin aracı olmuşlardır. Bu süreçte, tezin konusu olan tarihî roman da o zincirin bir halkası durumundadır. Tarihî romanda da kullanılan bu karakterler, tarihyazımının ya da tarihî olguların birer parçaları değil, geçmişin “desteğini” alma çabalarının birer örüntüsüdürler. Bu anlamda tarihî roman olup olmadıkları değil, tarihî kullanma biçiminin ve ulus – devleti birbirine bağlayan zincirin halkaları olup olmadıkları tartışmaya açılmalıdır. 1923'ten 1946'ya kadar olan dönemdeki tarihî romanların ve tarihî roman kahramanlarının işlevi bu açıdan değerlendirilecektir. Bunlar tarihî romandır ya da hikâyedir ön kabulünden yola çıkılırsa eğer, tartışma başlamadan sona erecektir. İlk önce, tezin kapsamında olan yıllar arasında üretilmiş tarihî roman ve hikâyelerin bir sınıflamasını yapmak yerinde olacaktır.

A. 1923 İla 1946 Yılları Arasında Tarihî Roman Yazarları ve Tarihî Romanlar

1923 İla 1946 yılları arasında tarihî romanlar yazmış olan yazarları sırasıyla burada vermek, tarihî romanın seyrinin anlaşılması açısından yerinde olacaktır.³³ Bu

---

³³ Burada adı geçen yazarların biyografik bilgileri için bkz. *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi 1-2* (2010); Ahmet Özcan, *Türkiye'de Popüler Tarihçilik 1908-1960* (2011). Bibliyografik bilgiler için ise, bkz. Milli Kütüphane, <http://www.mkutup.gov.tr/>; <http://www.eskieserler.com/>; Seyfettin Özege Kataloğu; Bilkent Üniversitesi Hasan Âli Yücel Özel Koleksiyonu; İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi; Behçet Necatigil, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü* (1978); Şükran Kurdakul, *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü* (1989); Hülya Argunşah, “Türk Edebiyatında Tarihî Roman (Türk Tarihi İle İlgili)” (1990); N. Ziya Bakırcıoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Türk Romanı: Yıllara ve Yazarlara Göre Romanımızın Tarihi* (1999); İbrahim Ulvi Yavuz, *Ana Hatlarıyla Türkiye'de Roman Sanatı ve Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme* (1999); Herkül Milas, *Türk Romanı ve “Öteki”*: *Ulusal Kimlikte Yunan İmajı* (2000); Bahriye Çeri, “Cumhuriyet Romanında Osmanlı Tarihinin Kurgulanışı” (2000); Alemdar Yalçın, *Sosyal ve Siyasal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı* (2000); Aysel Öztürk, “Tarih Öğretiminde Tarihî Romanların Kullanılması” (2002); Ömer Lekesiz, “Osmanlı'dan Bugüne Popüler Romanlar” (2002); Ertuğrul Aydın, “1872 - 2002 Yılları Arasında Yazılan Türk Romanları Bibliyografyası” (2002); Şaban Sağlık, “Tarihî

sıralamayı yaparken, tarihî roman alanında öne çıkanlar hem biyografik hem de bibliyografik bilgileriyle verilmiştir. Bu yıllarda neredeyse bir tane tarihî roman yazmış olanların ise sadece bibliyografik bilgileri verilmiş ve en önemlisi de tarihî roman olup da yeni fark edilmiş kitaplardan da söz edilmiştir. Tarihî roman üretiminde ve tartışmalarında öne çıkan isimler ilk başta değerlendirilirken, diğer isimler kronolojik olarak sonradan eklenmiştir. Bu bilgiler verilirken birinci amaç tarihî roman olgusunu tarihî bir zemine oturtmak olduğundan, bibliyografik verilerde ilk baskı tarihleri kullanılmıştır. Aşağıda da görüleceği gibi olmayan tarihlere, olmayan yazarların kitapları yerleştirilmiştir. Böyle bir durumda, dönemsel anlamda tarihî roman incelemesi yapmanın imkânsızlığı ortadadır.

Ziya Şakir Soku (1883-1959), Hüseyin Servet, M. Ziya, Hamid Nuri, Bahtiyar, Emekligil, Z. Melek, Abdülmüheymin müstear adlarını da kullanmıştır. *Terakki*, *Musavver Fen* ve *Edep* gibi dergilerde yazmıştır ve *Hanımlara Mahsus Gazete* ile *Çocuklara Mahsus Gazete*'nin yöneticiliğini de yapmıştır. "Cemiyet-i İnkılabiye" adlı gizli bir derneğin Mecmua-i İnkılap adlı yayın organını kendi evinde bastı ve bu dergide kendi yazılarını Abdülmüheymin imzasıyla yayımlamıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girmiştir ve II. Meşrutiyet'in ilanından sonra da dönemin politik durumunu yansıtan yazılar ve kitaplar yazmaktan geri durmamıştır. Çeşitli

---

Popüler Türk Romanlarında Yüceltilen Bir Değer Olarak Türk Kimliği" (2002); Zeki Taştan, "Tarihî Romanlarımızda (1871-1950) Öğretmen Kahramanlar" (2002); Dilek Çetintaş, "Popüler Tarihî Romanlar ve M. Turhan Tan" (2006); S.Dilek Yalçın Çelik "Popüler Roman" (2006); Yakup Çelik, "1920-1960 Roman" (2006); Osman Gündüz, "II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türk Romanında Yeni Açılımlar" (2006); Seda Gül Kartal, "Cumhuriyet Dönemi Türk Çocuk Roman ve Hikâyelerinde Fantastik Ögeler (1923-1960)" (2007); Hakan Düzgün, "Tarih Öğretiminde Tarihî Romanların Yeri: Mehmet Niyazi Romanları" (2008); Mustafa Nihat Özön, *Türkçede Roman* (2009), Murat Kacıroğlu, "Cehennemden Selam" Romanı Örneğinde İlk Dönem (1927-1940) Tarihî Macera Romanlarda Kanonik Söylem Yahut Angaje Eğilim" (2010); Murat Kacıroğlu, "Arif Oruç'un Abdülaziz Dönemini Anlatan Eseri: 'Sultan Abdülaziz Nasıl Hal' Edildi Nasıl İntihar Etti?" (2010); Murat Yalçın (ed), *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi 1-2* (2010); Ahmet Özcan, *Türkiye'de Popüler Tarihçilik 1908-1960* (2011); Ahmet Kıymaz, *1928-1946 Türk Romanlarında Savaş ve Askerlik* (2011); A. Selin Erkul Yağcı, "Catalogue of Indigenous and Translated Novels Published Between 1840 and 1940" (2011); Ahmet Özcan, "Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun İlk Eserleri ve Yayımlanış Tarihleriyle İlgili Yanlışlar" (2013); Zeki Taştan, "Tarihî Romanlarda Tarihî Şahsiyetleri Kurgulamak" (2013);

gazetelerde tefrika ettiği tarih yazılarıyla tanınmıştır. 1928’den itibaren *Son Posta*, *Yeni Gün*, *Tan*, *Son Telgraf*, *İkdam*, *Kitap*, *Köroğlu* ve *Vatan* gibi gazetelerde burada dökümü verilmeyecek olan 140’a yakın eseri tefrika edilmiştir. Ziya Şakir’in *Kerbelânın İntikamı: Türk Kahramanı Ebâ Müslim* (1933) *Battal Gazi* (1943), *Timurlenk ve Üç Boz Atlı* (1943), *Osmanlı Saraylarında Cinci Hoca* (1944) kitapları *Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi 2*’de roman olarak değil de, “diğer” kategorisinde gösterilirken (1167); *Battal Gazi* Bahriye Çeri’nin “Cumhuriyet Romanında Osmanlı Tarihinin Kurgulanışı”, yazısında tarihî roman kategorisinde görsel olarak verilmiştir (24). *Timurlenk ve Üç Boz Atlı* ise Hülya Argunşah’ın “Türk Edebiyatında Tarihî Roman” tezinde Ziya Şakir’in tarihî roman kategorisinde gösterilen tek kitabıdır (366). *Kerbelânın İntikamı: Horasanlı Ebâ Müslim* ise S. Dilek Yalçın-Çelik’in, *Yeni Tarihselelilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları* kitabında “Türk Kahramanı Horasanlı Ebü Müslüm” adıyla ve 1957 tarihli bir tarihî roman olarak gösterilmiştir (68), ama yazarın aynı çizgide yazdığı *Kerbelâ Vak’ası* (1944) gibi diğer kitapları bu kategoriye alınmamıştır. *Osmanlı Saraylarında Cinci Hoca* ise Zeki Taştan’ın “Tarihî Romanlarımızda (1871-1950) Öğretmen Kahramanlar” yazısında tarihî roman kategorisindedir (172).

Ziya Şakir’in hakkında hiçbir bibliyografik veri olmadığı gibi herhangi bir tartışmada da adı geçmeyen *Gâvur Memet: Kara Yürek Çetesi* (1943) kitabı ise “Büyük Tarihî Zabıta Romanı” ibaresi taşır ve tarihî romandır. Yazarın kitapları arasında kendisini tarihî roman olarak tanımlayan tek kitabı hakkında hiçbir bilginin olmaması ve de diğer kitaplarının tarihî roman olarak gösterilme çabaları ise kendi içinde başka bir tezin konusudur. Stad Neşriyat Yurdu’nun *Gâvur Memet*’i ile ilgili tanıtım yazısı ise ilgi çekicidir:

Şarlok Holms, Arsen Lüpen, Nik Karter vesaire gibi polis romanlarında isimleri geçen kahramanlar, hayalî birer şahsiyettir. Lâkin Gâvur Memed, böyle değildir. O, Sultan Hâmid devrinin ilk zamanlarında yaşamış olan meşhur bir polis hafiyesidir. Ve Türk zabıtasının sicil kayıtlarına geçmiştir. Gördüğü mühim hizmetlere mukabil, rütbelere ve nişanlarla taltif edilmiştir. Gâvur Memed'in maceraları koskoca bir dosya halindedir. Bunlar son devrin tarihini büyük bir ehemmiyetle tespit eden Ziya Şakir tarafından dikkatle işlenilerek seri halinde bir takım romanlar vücuda getirilmiştir. Bu romanlar, sadece birer zabıta vakasından ibaret değildir. Her kitap, ayrı ayrı bir takım m[a]lûmatı da ihtiva etmektedir. Ziya Şakir'in akıcı üslubla yazılmış olan bu eserler hem karilere son derece heyecanlı dakikalar geçirecek, hem de bir hayli tarihî malûmat verecektir. Bu itibarla, şimdiye kadar neşredilmiş olan bütün romanlara faikdir. (2)

Yayınevinin vermiş olduğu bu bilgilerden anlaşılıyor ki, seri halinde kitaplar söz konusudur, ancak böyle bir bibliyografik veri yoktur. Ziya Şakir'in bu kitabına dair bibliyografik veriye ise Milli Kütüphane ve Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi veri tabanlarından ulaşılabilir. Stad Neşriyat Yurdu'nun basmış olduğu kitapların dökümüne ihtiyaç olduğu açıktır, çünkü Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın *Sevim Bike* (1945) tarihî romanı da bu yayınevinde basılmıştır, bu kitap ve yazarı hakkında da bibliyografik, biyografik veri ve tartışma yoktur. Ziya Şakir'in diğer eserlerin neden tarihî roman olup olmadığı, "Ne Tarih Ne Roman: Ara Türler" bölümünde tartışılmıştır.

M. Turhan Tan (1886-1939), asıl adı Mehmet Sâmih Fethi'dir. M. Turhan, Bedrettin Mümtaz gibi müstear adlar da kullanmıştır. *Servet-i Fünun*, *İçtihat* ve *Rûbap* gibi dergilerde şiirler ve yazılar yazmıştır. Çorum ve Kayseri'de mutasarrıf olarak görev yapmıştır ve Sivas mebusu olarak son Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nda da yer aldıktan sonra Üsküdar mutasarrıflığına getirilmiştir. 1922'de siyaset ve idare ile uğraşmayı bırakmış ve M. Turhan Tan müstearıyla *Cumhuriyet* ve *Tan* gibi gazetelerde makaleler yazmıştır. Popüler tarih yazıları da yazan Tan'ın devrin en üretken tarihî roman yazarı olduğu söylenebilir ve de yazdığı tarihî romanların

Cengiz Han (1939) hariç neredeyse tamamı Osmanlı ile ilgilidir. Otuzun üzerinde olan romanlarının bazıları gazete sütunlarında kalmıştır. Bu dönemde yazarlar hakkında hazırlanmış ansiklopedik bilgilerin ve yapılmış roman tartışmalarının içerisinde detaylı olmasa da Tan'ı ve de eserlerini görmek mümkündür. Tan'ın da tarihî romanlarıyla ilgili bibliyografik bilgilerin yanlışlığı onu bir dönem içerisinde değerlendirmeyi engelleyecek unsurlardan birisi olarak gösterilebilir. Ancak bu tezle birlikte Tan'ın tarihî romanlarının ilk baskı tarihlerine “kusursuz” bir şekilde ulaşılmaya çalışılmıştır. *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi* 2'nci ciltte Agâh Sabri Kütüphanesi'nden 1931'de çıktığı belirtilen (972) *Sevinç Han* kitabının, Mehmet Behçet Yazar'ın *Genç Romancılarımız ve Eserleri* kitabında *Sevinç Han* olarak (25) ve İbrahim Alâeddin Gövsa'nın *Meşhur Adamlar Ansiklopedisi*'nde ise “Sevinç Hanım” olarak geçmesine rağmen (1533) kitapla ilgili bir kayıt ve inceleme yoktur. Kitaba neredeyse bütün bibliyografik bilgilerde rastlanabilir ancak kitabın varlığı hakkında hiçbir kayda rastlanmamıştır. Semih Lütfi Erciyas'ın *Suhulet Kitabevi*'nden çıkan *Osmanlı Rasputini: Cinci Hoca* (1938) kitabının ikinci sayfasında Tan'ın o tarihe kadar çıkmış bütün kitaplarının listesi kronolojik olarak verilirken 1931 tarihli gösterilen *Sevinç Han*'dan bahis yoktur. Dilek Çetintaş “Popüler Tarihî Romanlar ve M. Turhan Tan” adlı yüksek lisans tezinde yazarın bütün bibliyografik bilgilerini verir ve *Sevinç Han*'ı da sayar, ama tezin roman incelemesi bölümünde (168-422) ise Tan'ın bütün tarihî romanlarını analiz ederken *Sevinç Han*'ı analiz etmemiştir. Yalçıntaş'ın Tan'ın tarihî romanları ile ilgili vermiş olduğu (150-151) bibliyografik verilerin de güvenilirliği yoktur.

Tan'ın, bütün romanlarında bilgi vermeyi amaçlayan dipnotlara başvurduğu görülmektedir. Tan, romanın herhangi bir yerinde tarihî bir olaydan bahsederken, yararlandığı kaynakları da belirtmektedir.

Tan'ın tarihî romanları ilk baskı tarihlerine göre şöyle sıralanabilir:

Cehennemden Selam (1928), *Sevinç Han* (1931), *Gönülden Gönüle* (1931), *Kadın Avcısı* (1933), *Cem Sultan* (1933), *Üç Ay Yatakta* (1934), *Timurlenk* (1935), *Akından Akına* (1936), *Viyana Dönüşü* (1937) *Hürrem Sultan* (1937), *Osmanlı Rasputini* *Cinci Hoca* (1938), *Safiye Sultan* (1939), *Cengiz Han* (1939), *Devrilen Kazan* (1939) *Hint Denizlerinde Türkler* (1939) ve *Krallar Avlayan Türk* (1944). 1928'den ölümüne yani 1939'a kadar çoğunluğu Osmanlı Devleti'ni konu alan birçok tarihî roman yazdığı görülen Tan'ın gazetelerde tefrika olarak kalan romanları ise günümüzde basılmaya devam etmektedir.

İskender Fahrettin Sertelli (1895-1943) hakkında bibliyografik ve biyografik bilgi neredeyse hiç yoktur. Şairler ve yazarlar ansiklopedileri ve de sözlükleri tarandığında adı bile geçmeyen yazarın, yaşadığı dönemde yazılmış iki kaynaktaki adı geçer. Bunlardan ilki, Mehmet Behçet Yazar'ın *Genç Romancılarımız ve Eserleri* kitabıdır ve yazar hakkında bilgi yoktur, ama “1908'den Sonra Tanınmış Olanların Başlıca Romanları ve Hikâyeleri” bölümünde (19-31) Sertelli'nin kitapları ve basılış tarihlerine ilişkin maddî bilgiler vardır. Murat Uraz'ın *Türk Edip ve Şairleri 3* kitabında da doğum tarihi ya da eserlerinin yayın yıllarına ilişkin bir veri yoktur ve de diğer bibliyografik bilgilerden farklı olarak verdiği (79) “Kemal Reisin İspanya Dönüşü” adlı kitap hakkında ise bilgi yoktur. Bugüne kadar, Sertelli hakkında yazılan en ayrıntılı biyografik ve bibliyografik bilginin bir internet yazısı olması da, Türkiye'deki “edebiyat tarihî” çalışmalarının ya da tarihî roman tezlerinin genellemeler yapılarak yazıldığından göstergelerinden birisidir. Çünkü Sertelli, Cumhuriyet döneminin hem polisiye ve fennî roman hem de tarihî roman türünün dikkat çeken isimlerinden birisidir. F. Zeynep Yurdaer “İskender Fahrettin Sertelli Kimdir?” adlı internet yazısında yazar hakkında şu bilgileri verir:

İskender Fahrettin Bey; 1895 yılında dünyaya gelmiştir. Küçük yaşlarında babasının vazifesi gereği olarak ailesi ile Yemen’de bulunmuştur. Gazeteci, yazar ve iyi bir araştırmacı olan Sertelli dönemin önemli yazarlarındandır. Uzun yıllar akşam gazetesinde başyazar olarak çalışmıştır. İskender Fahrettin Sertelli, ülkemizde tarihî roman akımının öncülerinden olmuş bir yazardır. Yazarın ayrıca kurucusu olduğu, *Tarihten Sesler* adlı, aylık Türkçe tarih dergisi de bulunmaktadır. *Tarihten Sesler* adlı dergi, Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanan Belleten’den sonra Latin harfleriyle basılmış ikinci tarih dergisidir. Ne yazık ki Ocak 1943’te yayın hayatına başlayan dergi, İskender Fahrettin Sertelli’nin ölümünden kısa süre sonra Mayıs 1945’te yayınlanan 25. sayısı ile sona ermiştir. Derginin kadrosunda Reşat Ekrem Koçu, Sermet Muhtar Alus, Süheyl Ünver ve Yavuz Abadan gibi isimlerde yer almıştır. 28 Temmuz 2014
<www.bilgiustam.com>

Ahmet Özcan’ın *Türkiye’de Popüler Tarih 1908-1960* kitabında da Sertelli hakkında bilgi vermek için yoğun çaba harcanmış ve zamanın gazetelerinden bilgiler bulunup yazar hakkında verilmiş kısıtlı bilgilerden yorumlara gidilmiştir (313). Özcan’ın ve Yurdaer’in yazar hakkında verdikleri bilgilerin örtüştüğü de açıktır. Yalnız, Yurdaer’in Sertelli’nin bibliyografik bilgilerinde verdiği 1939 tarihli, “Timuçin ve Oğulları” başlıklı tarihî çocuk romanı hakkında ise herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır, ama diğer kitapları hakkında vermiş olduğu bibliyografik bilgiler hem Milli Kütüphane kayıtlarıyla hem de tarihî roman çalışmalarında gösterilen (eksik de olsa) verilerle örtüşmektedir. Bu bibliyografik veriler teker teker ele alındığında hepsinin eksik olduğu açıktır. Akşam Matbaası’nın 1934’de basmış olduğu 40 sayfalık *İskender Fahreddin’in Eserleri* adlı küçük kitapta da, Sertelli hakkında küçük bir giriş yazısı vardır ve diğer sayfalarda ise Sertelli’nin basılmış ve basılacak olan kitaplarına yer verilmiştir. Bu 40 sayfalık küçük kitap Sertelli hakkında yazılmış olarak bulunabilen en ayrıntılı belgedir, ancak tanıtılan kitapların yılları verilmediği için kitapların künye bilgisini verme olanağı yoktur. Bu kitabın giriş yazısı ise şöyledir:

Maarif vekili doktor Reşid Galib merhumun: “Harf inkılâbında en fazla çalışan muharrir!” diye gösterdiği İskender Fahreddin – Harf

inkılâbından beri – yani beş yıl içinde kırk kitap neşretmiştir. Millî kitaphanemizin senginleşmesi için geceli gündüzlü çalışan muharririn bilhassa tarihî romanları, halk arasında büyük bir rağbet görmüş ve Anadolu köylerine kadar yayılmıştır. İskender Fahrettin Bey, Türk tarihinin ana hatları çizildikten sonra, bu tarihî çerçeveler içinde hazırladığı millî romanlarla millî davalarımızın halk arasında kökleşmesine çalışmıştır. Gazi Hazretlerinin dahi çok kıymetli iltifatlerle taltif ve takdir buyurdıkları (Sümer Kızı) romanı ve onu takip eden (Güneşin Oğlu), (Semiramis) ve (Asya'dan Bir Güneş Doğuyor) romanları tamamen tetkik ve tettebbü mahsulü eserlerdir. İbrahim Necmi Beyin dediği gibi, İskender Fahreddin, tarihi masal yaparak, çocuklarımıza ve halka seve seve okutmağa muvaffak olmuştur. İskender Fahreddin, memleketimizde tarihî roman janrının ilk muvaffak olmuş muharriridir. Yahya Kemal, Fransada otuz senedenberi demode olan bu janrın muharrirleri yeniden rağbet görmeye başladığını ve tarihî devir ve hâdiselere ait malûmatın egzakt olması şartile halkın bu kabil eserlerden çok istifade edebileceğini söylüyor. İskender Fahreddin'in eserleri arasında (Abdülhamit ve Afrodit), (Bizansın Son Günleri) gibi beynelmilel şöhret bulanları da vardır. (Abdülhamit ve Afrodit) Atınada yevmî Akropolis gazetesinin ilk sayfasında her gün resimlerle tefrika olarak intişar etmiş ve gazetenin seksen binlik tirajını yüz bine çıkarmıştır. Aynı eser İtalyanca, Macarca, ve Ermeniceye de tercüme edilmiştir. Muharririn muhtelif kitaphaneler tarafından neşredilen eserlerini – okuyucularımıza bir kolaylık olmak üzere – bir araya toplamaya lüzum gördük. İskender Fahreddin Beyin harf inkılâbından sonra kırkıncı eseri olan (Asyadan bir güneş doğuyor) adlı büyük millî romanı bugün Akşam Kitaphanesi tarafından neşredilmiştir. (3-4)

Behlül Dâna müstearıyla polisiye macera ve fennî roman olarak adlandırılan romanlar da yazan Sertelli, fizyonomi, musiki, İngilizce-Türkçe sözlük, fahişeliğin iç yüzü ve fuhşun ilerleme nedenlerinin istatistiksel bilgileri, salgın hastalıklar, frengiden korunma yöntemleri, eroin müptelaları, seviciler ve genç kızları baştan çıkaran kadınlar gibi çok çeşitli konularda kitaplar ve yazılar yazmıştır. Hatta Sertelli'nin 1941'de yazdığı *Çocuklarımıza Muaşeret Dersleri* kitabı bile içerik olan incelendiğinde görülecektir ki, halkı bilgilendirme ve halkı “cumhuriyet değerlerine” bağlama gibi misyonları kendisinde toplamaya çalışmıştır. Sertelli, 1930'lu yıllarda ise ürettiği tarihî romanların içeriklerine ve konularına bakıldığında Türk Tarih Tezi'nin en çok etkisi altında kalan tarihî roman yazarıdır denilebilir, ama tarihî romanlarında Osmanlı Devleti'ni, Sümerlileri ve Orta Asya'yı konu ederken “Türk

olmayan” konumuna yerleştirdiklerine karşı “aşır” pejoratif ve “aşır” alaycı bir tutum almamıştır. “Türkölük” vurgusu yoğundur, ancak Apdullah Ziya Kozanoğlu, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu ve Enver Behnan ile karşılaştırıldığında daha “yumuşak” bir söylem ürettiği söylenebilir. Sertelli 1933’te yazdığı “yedibin sene evvel Dicle-Fırat sahillerinde büyük bir medeniyet yaratan Sümerliler devrine ait” tarihî roman serlevhalı, *Sümer Kızı* kitabına “Bu Romanı Niçin Yazdım” başlığıyla bir giriş yazmıştır. Sertelli’nin kitaplarına bakıldığında görölebilecek “tek” giriş yazılarından birisidir ve onun Türk Tarih Tezi’ne nasıl baktığının da göstergelerinden birisi sayılabilir:

Türk tarihin ana hatları çizilirken, Sümer medeniyetinin son günleriyle Türkiye Cumhuriyetinin ilk günleri arasında büyük bir benzeyiş gördüm. Büyük Gazi, yirminci asırda Cumhuriyet Türkiyesini nasıl yaratmışsa yedi bin sene evvel yaşıyan Sümerlilerin başına da Gazi gibi halâşkâr geçmiş, Sümer topraklarını düşman istilâsından kurtardıktan başka, ana vatan hudutlarını Sirtellâdan Babil ve Ninuvaya kadar genişletmiş.. Orta Asyadan göç eden Türk neslini göçebelikten kurtarmış Türk tarihi yapılırken, Cumhuriyet Türkiyesi bânisinin meydana çıkardığı tarihî hakikatleri halkımızın bilmesi lâzımdı. İşte (Sümer Kızı), bu hakikatleri (Çankaya) dan, halka indirdi. Akşam gezetesinde yedi ay devam eden bu romanı köylü ve şehirli herkes okudu. Bugün, Türk nesli: Ecdadının Mezopatamyada büyük bir medeniyet kurduğunu, Fırat sahillerinde muntazam orduları, muhteşem mabetleri ve saraylari binlerce sene yaşadığını, elde edilen sonsuz ve canlı vesikalarla tespit etmiştir. şimdiye kadar cahil veya garazkâr yapancı ellerle yazılan tarihimizi, Büyük Gazi, tıpkı vatan toprakları gibi, bu ellerden kurtardı. Sümerden yedi bin sene sonra, bu asil ırktan yeni millet yaratan el, elbette kendi tarihini kendi yazacaktır. Bu naçiz eser, büyük dâhiye ebedî minnet ve tazimlerimin ifadesidir. (5)

Sertelli’nin Türk tarihine bakışı ve bu tarihe meşruiyet kazandırma çabası Mustafa Kemal’in cisminde ve cüssesinde şekillenmiştir. Bu şekilleniş neredeyse neolitik devrime kadar uzanan bir “Türk” imgesi yaratma gayretini de beraberinde getirmiştir.

Sertelli hakkında verilen ya da bulunan bu bilgilerden sonra onun tam olarak belirlenmesi zor olan tarihî roman bibliyografyasını ise hakkında kısıtlı bilgiler veren kitap ve yazılardan karşılaştırma yöntemiyle ve kesinliği olmayan kitaplarını da tırnak içinde göstererek bir sınıflama denemesi yapılabilir. *İskender Fahreddin'in Eserleri* kitabında “Muharririn yakında basılacak eserleri” arasında tarihî roman başlığı altında toplanan “İstanbulu Aldıktan Sonra”, “Güneşin Oğlu”, “Lâle Devrinde Satılık Kadınlar”, vak’a[sı] Japon saraylarında geçen “Mikadonun Gözdesi” ve de Sultan Mecit devrine ait “Esirci Ali Baba” isimli kitapların basılacağı haberi olsa da (38) bu kitaplarla ilgili bir veri ve değerlendirme bulunamamıştır. Yine, Kanaat Kitaphanesi Halk Romanları Serisi’nden basılıyor olarak gösterilen (36) “Akdenizde Türk Akıncıları” hakkında ve yine tarihî roman olarak gösterilen ve yazarın İbranice eski eserleri inceleyerek yazdığı belirtilen (32) “Seba Melikesi Belkis”, ve de İstanbul’un fethi sırasında Bizanslı sihirbazların ve özellikle sihirbaz Zamora’nın Bizans üzerindeki nüfuz ve kudretini anlattığı (33) “İstanbul’un İlk Günleri” adlı “kitaplara” ilişkin de veri ya bilgiye rastlanmamıştır. Sertelli, bu Zamora adlı büyücünün etkinliğini İstanbul’un ele geçirilmesine yardım eden iki çocuğun kahramanlıklarını anlattığı tarihî çocuk romanı olan *Tarihin Çocukları*’nda da (1939) işlemiştir. Yukarıda adı geçen ve “bulunamayan” bu metinlerin tefrika olarak kalmış olması da ihtimal dışı değildir. Zaten, Mehmet Behçet Yazar’ın Genç Romancılarımız ve Eserleri kitabında Sertelli’nin, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi’nden çıkan *Bizansın Son Günleri* (1930) ve bu kitabın ikinci kısmı olan *İstanbul’u Nasıl Aldık* (1930), gösterilirken “İstanbul’un İlk Günleri” gösterilmez. Sadece Hülya Argunşah “Türk Edebiyatında Tarihî Roman” tezinde kitap olarak göstermiş (105), ama tarih ve künye bilgisi koyamamıştır. Abdülhamit’in Yıldız Sarayı’ndaki gözdesi Afrodite’in entrikaları ve sonrasında Abdülhamit tarafından

Kızkulesi açıklarında boğdurulma süreci işlenen, “Resimli Büyük Roman” serlevhalı ve içindeki resimlerin Akşam karikatüristi Cemal Nadir tarafından çizildiği *Abdülhamit ve Afrodite* (1929); “Samur ve Anber devrine ait” Sultan İbrahim devrindeki uzun zevk ve sefahat dönemlerinde etkili olmuş “cinci hoca”nın da anlatıldığı *Deliler Saltanatı* (1931); yine, “Samur ve Anber devrine ait” ve Sultan İbrahim’in çeşme başında görüp âşık olduğu bir ermeni kadınının “Telli Haseki” olarak saraya alması ve bu süreçteki entrikaların anlatıldığı, *Telli Haseki* (1932) gibi kitaplarda ise 1930’lu yıllarda tarihî roman yazarları tarafından çokça konu edilen Osmanlı’nın saray yaşamıyla ilgili olaylar anlatılır. Sertelli’nin *Barbaros: Gençliği Akınları ve Ölümü* (1937), kitabı ise “tarihî halk romanları serisi”nden çıkmıştır ve tarihî deniz romanı ibaresi taşır. *Asyadan Bir Güneş Doğuyor* (1933), *Sümer Kızı* (1933) gibi “Türklük” mevhumunu milattan önceki çağa taşımaya çalıştığı tarihî romanları ve de *Tahtları Deviren Çocuk* (1936), *Tanrının Oğlu* (1938) *Karakurum’dan Tunaya Türk Akını* (1939), *Kubilay Han’ın Akınları* (1939), *Avcı Mehmet* (1939), *Tarihin Çocukları* (1939) *Çanakkale’de Küçük Ahmedin Kahramanlığı* (1939) gibi hem Osmanlı Dönemi’nde hem de tarihin ilk çağlarında geçen özellikle Sümerlilerle ilgili tarihî çocuk romanları da sayılabilir. Bu çocuk romanlarından bazılarının fantastik öğeleri taşıdığına ilişkin bir tartışmanın da yapıldığı görülmektedir.³⁴ Tekrar tarihî romanlarına dönülecek olursa, özellikle tarihî çocuk romanı alt başlığını taşıyan *Tanrının Oğlu*’nda mitolojik unsurlar göze çarpar. Romanın kahramanı olan Azak adlı bir çocuğun (tabii ki Türk) babasını öldüren Hamat’lardan intikam alma sürecinde doğaüstü güçlerle mücadele etmesi, boğa ve çift başlı “yaratıklarla” dövüşme süreci hem Herkül’ü hem de Minator’u öldüren Theseus ile ilgili mitolojik hikâyeleri anımsatmaktadır. Roman kahramanının

³⁴ İskender Fahrettin’in yukarıda gösterilen, bazı tarihî çocuk romanları ve hikâyelerinin fantastik öğeler açısından değerlendirilmesini görmek için, bkz. Seda Gül Kartal, “Cumhuriyet Dönemi Türk Çocuk Roman ve Hikâyelerinde Fantastik Öğeler 1923-1960” (2007).

“tanrının oğlu” olduğu düşünülürse Herkül’e daha da yakın olduğu düşünülebilir.

Ayrıca kitabın bir çocuk romanı olma özelliği ise tartışmaya açıktır.

Görüldüğü gibi, Sertelli hakkında sağlıklı biyografik bir bilgi olmadığı gibi, yazarın Harf Devrimi’nden sonraki kitapları hakkında da geçerli bir veri yoktur. Yazarın Harf Devrimi’nden önce yazdıklarına ise Seyfettin Özege Kataloğu’ndan ulaşılabilir. Yukarıda tartışması yapılan ve ulaşılamayan kitapların basılmamış olduğunu söylemek güçtür, çünkü sadece Bilkent Üniversitesi Hasan Âli Yücel Özel Koleksiyonu’nda yazarın bugüne kadar hiçbir veri tabanında ve ansiklopedik bilgilerde geçmeyen *Tarihin Çocukları* (1939), *Çanakkale’de Küçük Ahmedin Kahramanlığı* (1939) ve *Çocuklarımıza Muaşeret Dersleri* (1941) gibi kitaplarına rastlanmıştır. Bu tezin çerçevesi tarihî roman ve hikâyeler olduğu için Sertelli’nin diğer kitapları hakkında gerekmedikçe uç açıklamalara gidilmemiştir.

Enver Behnan Şapolyo (1900-1972), 1922’de *Yeni Gün* gazetesinde yayımlanan yazıları ile basın hayatına atılmıştır. *Hâkimiyet-i Milliye*, *Öğüt*, *Tanin*, *Cumhuriyet*, *Vakit*, *Son Telgraf*, *Yeni Türkiye*, *İnkılap*, *Zafer*, *Babalık*, *Akşam* gibi gazetelerde yazmıştır. Hem yakın tarih alanında hem de halk hikâyelerinin, destanların ve masalların tekrar yazımıyla uğraşmıştır. Orta Asya Türkleri ile ilgili küçük hikâyeler ve çocuk kitapları da yazmıştır. *Kara Oğuz* (1928), 19 sayfalık bir hikâyedir ve Orta Asya Türk tarihi ile ilgilidir. *Alas: Küçük Tarihî Hikâyeler* (1934), *Attila* (1934) ve tarihî çocuk romanı olan *Yayla Gülü* (1944) yine Türk tarihi ile ilgilidir. *Ayşim* (1934), *Yıldırım ve Prenses Olivera* (1944) Osmanlı tarihi ile ilgilidir. Şapolyo, 1946 sonrasında da tarihî roman yazmaya devam etmiştir.

Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu (1901-1970), Tepedelenli Ali Paşa’nın soyundan Mehmet Nazif Bey’in oğludur. Drama Rüstiyesi’ni 1911 yılında bitirdikten sonra İstanbul’da Fransız liselerinde, Bahriye, Hukuk ve Yüksek Ticaret okullarında

öğrenim görmüştür. 1917 yılından sonra basın hayatına girmiş ve İngilizlerin İstanbul'u işgali üzerine Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele'ye katılmıştır. *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesinde yazı işleri müdürlüğü ve başyazarlık yapmıştır. Nizamettin Nazif'in tanınması yazdığı tarihî romanlar sayesinde. 1928 yılında iki cilt halinde basılan *Kara Davud* tarihî romanıyla tarihî roman konusunun en çok tartışılan isimleri arasındadır. *Kara Davud*'un yayınevleri ve tarihleriyle ilgili bilgiler karmaşıktır. *Kara Davud* 1928'de iki cilt halinde basılmıştır. Kitabın birinci cildi Türk Matbaası'ndan 406+2 sayfa, ikinci cildi Amedi Matbaası'ndan 440+5 sayfa, üçüncü cildi ise 1930'da Latin Harfleriyle Kanaat Kitaphanesi'nden 148+4 sayfa olarak çıkmıştır, ama 1929'da da Resimli Ay'dan üç cilt bir arada çıkmış ve 232 sayfa olarak, Milli Kütüphane kayıtlarında da görünen bir nüsha vardır ve bu kayıt üzerinden tarih vermek hatalıdır.

Mahmut Necmettin Deliorman 1966 yılında *Kara Davud*'un Ak Yayınları'ndan yapılan baskısına yazdığı "Kara Davud'u Sunarken" başlıklı giriş yazısında, *Kara Davud*'un 1923'ten itibaren yazılmaya başlandığını ve 1925'te Türkiye'nin "Figaro"sı sayıl[an] (3) *Vakit* gazetesinde tefrika edildiğinde gazetenin iki üç günde ulaştığı tiraja bir günde ulaştığını belirtir (3). Ayrıca, *Le Jour[n]al d'Orient* tarafından Fransızca, *Metaritmisis* gazetesinde Rumca, *Astarar*'da ise Ermenice olarak basılmış ve 1926'dan sonraki süreçte Atina'da *Akropolis*, Belgrad'da *Politika* ve Sofya'da *Utro* gibi gazetelerde çıkmış olan *Kara Davud*'un, 1927'den sonra Tepedelenlioğlu tarafından United Artist'e hazırlanan senaryo biçimi ise, hariciye memuru Danyal Bey tarafından İngilizceye çevrilmiştir (3). Deliorman, Ahmet Haşim'in 1928 yılında *İkdam* gazetesinde Nizamettin Nazif'in *Deli Deryalı* ve *Kara Davud* kitaplarını övdüğünü gösteren iki yazıyı da bu giriş yazısına eklemiştir (4-5-6).

Kara Davud, serilerinde Fatih Sultan Mehmet şiddetli, zevke ve kadınlara düşkün gibi birçok vasıfları barındıran bir padişah olarak gösterilmiştir. *Kara Davud*'un sonraki yıllarda yapılan baskılarında ilk baskılardaki tokat sahnesi sansürlenmiştir. Osmanlıca baskılardaki kitap içi bölümlerden dahi ekleme - çıkarmalar yapılmıştır.³⁵ İlk baskılarda Fatih'e karşı alaycı ve çok sert davranan Akbulutoğlu Kara Davud'un 1966 yılında yapılan baskıda sadece alaycı özellikleri kalmıştır. Fatih bu romanda her şeyiyle olumsuzlanır ve "aşağılanır", zaten *Kara Davud* romanının ana fikri de İstanbul'un Fatih tarafından değil Türkler tarafından en çok da Akbulutoğlu Kara Davud sayesinde fethedildiğidir. Kitap hakkında ayrıntılı bir şekilde analiz yapabilmek için ilk baskılarının dışındaki baskılar sağlıklı görünmemektedir. Tezin giriş bölümünde sav olarak öne sürülen savunulan "kahramanın edilgenliği" durumu, Akbulutoğlu Kara Davud'un Fatih'in yüzüne inebilen ve sonraki yıllarda inemeyen tokadı ile daha da netleşecektir. Ama Fatih'in birinci ciltte (1928) Akbulutoğlu Kara Davud'a arkadan attığı tokat (42) sansüre uğramamıştır. Bu durumun göstergelerinden birisi de siyasi ya da ideolojik eğilimlerin kahramanın hareketlerini kontrol etmesi, sınırlaması ya da serbest bırakması olmuştur. Kahramanın attığı tokadı geri alması ama, yediği tokatla kalması ise kahramanın "ideolojik kader"idir denilebilir. Böylelikle, kahraman "ehil olmak" ve "saldırgan olmak" arasındaki uzun ve kısa çizgide "sahibinin" ya da "sahiplerinin" belirlediği alanda salınıp durmuştur. Tepedelenlioğlu'nun iki cilt olan ve Kanuni Dönemi'ni anlatan tarihî deniz ya da korsan romanı *Deli Deryalı* (1928), yine iki cilt olan ve Yıldırım Beyazıt döneminde geçen ve Yıldırım Beyazıt'ı "olumsuzlayan" *Köroğlu* (1928), Arnavutluk ve Makedonya bölgelerindeki

---

³⁵ Karşılaştırmalar için bkz. Ferudun Fazıl Türkbentçi, *Kara Davut I ve II*, (1928) ve *Kara Davut* (1966); Ayrıca, Halim Kara'nın *Osmanlı'nın Edebî Temsili: Tarihsel Romanda Fatih* (2012) çalışmasında da 1973 yılında yine Ak Yayınları'ndan yapılmış olan baskıyla ilk baskılar karşılaştırılır ve Halim Kara, metin içi örneklerle, alıntılarla *Kara Davut*'tan çıkarılan yerlerden örnekler verir.

bağımsızlığı konu alan *Karlı Dağlar: Makedonya* (1945) gibi kitapları ise adından çok söz ettirememiş diğer tarihî romanlarıdır. Hülya Argunşah'ın tarihî roman olarak gösterdiği (107) *Kolkola* (1944) ise viskiler, otomobiller, smokinler eşliğinde yazıldığı devirde geçen popüler aşk romanıdır ve tarihî roman olmaktan uzak bir yapıdadır.

Abdullah Ziya Kozanoğlu (1906-1966), Nişantaşı İttihat ve Terakki Mektebi'nde (1919), Gazi Osman Paşa Ortaokulu'nda (1919) ve Kabataş Lisesi'nde (1922) okumuştur. Daha sonra Mühendis Mektebi ve Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü'nü bitirmiştir (1929). Bir süre mimar olarak Adana Belediyesi'nde çalışan Kozanoğlu, daha sonra Maarif Vekâleti'de başmimar olmuştur. Ayrıca serbest mimar ve müteahhit olarak da çalışmıştır İstanbul Edebiyat ve Fen Fakülteleri, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Etibank, Uçak Fabrikası, Malatya Tütün Fabrikası gibi binaların mimarlığını yapmıştır ve 1942 ila 1950 arasında Beşiktaş Kulübü başkanlığını yürütmüştür. İstanbul'da kurmuş olduğu Arena Tiyatrosu'nda kendi yazdığı oyunları sahnelemiştir. Öğrencilik yıllarında gazete ve dergilerde çizim çalışmaları yer almış olan Kozanoğlu'nun daha 14 yaşındayken *Bizim Mecmua*'da “Şairle Ekmekçi” adlı bir şiiri de yayımlanmıştır.

Kitaplarının baskı tarihleriyle ilgili yanlışlardan dolayı yanlış bir dönemin içinde değerlendirilen Kozanoğlu'nun olmayan kitaplarına olmayan tarihlerde künye verilmiştir. Ahmet Özcan, “Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun İlk Eserleri ve Yayımlanış Tarihleriyle İlgili Yanlışlar” adlı çalışmasında Kozanoğlu'nun 1940'lara kadar genellikle Tahsin Demiray'la birlikte tarihî çocuk romanları ve hikâyeleri yazdığını, esas olarak tarihî romandaki etkinliğinin 1940'lı yıllardan sonra olduğunu ve de Kozanoğlu'nu 1920'li ve 1930'lu yıllardaki “ünlü” tarihî romancılarla birlikte göstermenin yanlış olacağını vurgulamaktadır (70). Özcan'a göre yazar bu tarihlerde

daha çok “çocuk edebiyatında dikkat çeken bir isim olarak anılabilir” (70). Özcan’ın bu çalışmasından önce, Seyfettin Sağlam’ın “Kızıl Tuğ’dan Karaoğlan’a” adlı yazısında da bibliyografik bilgilerin doğruya yakın olduğu gözlemlenmektedir (362-368). Ancak, Kozanoğlu’nun Tahsin Demiray’la hangi kitapları beraber yazdıklarını, yazılar birbirleriyle karşılaştırıldığında dahi çözümlemek zordur. Kozanoğlu, 1930’lu yıllarda sadece Behçet Kemal Yazar’ın *Genç Romancılarımız ve Eserleri* kitabına dipnot şeklinde, hem kendisi hem Tahsin Demiray’la birlikte yazdıklarıyla girebilmiştir. Bu kitaptaki dipnotları diğer makalelerle karşılaştırma yoluna gidilse dahi, Kozanoğlu’nun hangi kitaplarını Tahsin Demiray’la yazdığı belirginleşmemektedir. Bu kitaplara somut bir şekilde ulaşılmadan bir uzlaşmaya varılamayacağı ortadadır. Bu kadar popüler ve ünlü olduğu iddia edilen ve bu dönemin en ünlü tarihî romancısı olarak lanse edilen Kozanoğlu’nun kitaplarının baskı yıllarının bilinmemesi ve ayrıca kitaplarının da hiçbir veri tabanının da bulunamaması “ironik” bir durumdur.

Behçet Necatigil’in *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğünde*, *Kızıl Tuğ* için vermiş olduğu tarih 1923’tür (218) ve bu tarihte Kozanoğlu’nun yaşı 17’dir. Necatigil’in sadece yıl ve eser adıyla vermiş olduğu bu eksik künye bilgileri, diğer ansiklopedik yazar sözlüklerinde ve “neredeyse” bütün akademik tez çalışmalarında kullanılmıştır. Mustafa Metin’in “Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun Tarihî Romanları 1923-1933” (2007) başlına taşıyan yüksek lisans tezinde de aynı bibliyografik bilgi yanlışlığına düşülmüştür. Hülya Argunşah’ın, “Türk Edebiyatında Tarihî Roman” adlı doktora tezinin “Türk Edebiyatında İlk Baskı Yıllarına Göre Tarihî Romanlar” bölümünde (408-419) göstermiş olduğu bibliyografik verilerin 1923 ila 1946 arası kontrol edildiğinde bu maddî yanlışlıklar görülecektir ve de Kozanoğlu’nun *Kozanoğlu* adlı oyununu tarihî roman kategorisinde göstermiş olması da (409) ayrıca

gözden geçirilmelidir. Bu bölümde sadece Kozanoğlu'nun değil, diğer yazarların bibliyografik bilgileri de tartışmalıdır. Buradaki verilerin yanlışlığı Bahriye Çeri'nin "Cumhuriyet Romanında Osmanlı Tarihinin Kurgulanışı" yazısına da yansımış (19-26) ve bu durumda da, yazının esas amacı olan istatistiksel bilgilerden yola çıkılarak yapılmaya çalışılan dönem değerlendirmesi uğraşı ise geçersizleşmiştir. Yazarın olmadığı bir dönemde olmayan kitaplarının değerlendirilmesi, tarihî roman hakkındaki çalışmaların yapılmıyormuş "gibi" görünüp, roman özetinden öteye geçememesi durumuyla açıklanabilir. Yazarların eserleri ve hayatları üzerine yoğunlaşan, klasikleşmiş olan ve "hayatı, sanatı ve eserleri" biçiminde kendisini ifade eden tezlerin başlıca amacı, bu anlamda tekrar sorgulanmalıdır. Kozanoğlu'nun diğer kitapları da yine 1920'li ve 1930'lu yıllarda gösterilmiştir. Tarihî romanı bir dönem içine oturtmak ve o dönem içinde değerlendirmek gibi bir gereklilik ya da anlamlandırma yöntemi tercih edilmediğinden baskı tarihleri önemsenmemiştir. Buradan hareketle 1925'te *Resimli Ay* gazetesinde tefrika edilmeye başlanan *Kızıl Tuğ*, Şirket-i Mürettibiye Matbaası tarafından 1927'de basılmıştır. Kuşkusuz Apdullah Ziya Kozanoğlu'nun en çok tartışılan kitabı *Kızıl Tuğ*'dur ve bütün tartışmalar, bu çerçevede etrafında döner. Ömer Türkeş "Güçük Bir Edebiyat Kanonu" başlıklı yazısında Apdullah Ziya Kozanoğlu'nun sözlerinden hareketle tarihî roman anlayışını ve yazma sürecinin nasıl başladığını şöyle aktarır:

Tarihî romanları ya da Kozanoğlu'nu edebi anlamda tartışmak anlamlı görünmüyor. Önemli olan yazarların amacı, dönemin tarihi ve o tarihteki egemen ideoloji ile ilişkileri... Mesela, Kozanoğlu kitaplarını yayımlayan T. Demiray, onu 1920'lerde keşfedişini şöyle anlatıyor; "Türkiye'ye, Türk ülküsüne, Türk davasına olan sıcak imanından A. Ziya'nın ressam olduğu kadar verimli bir yazar olacağına karar verdim". Sonra da bu ilk romanın yerini belirliyor; "*Kızıl Tuğ* bütün bir gençliğin içinde duyduğu devrinin ilk öncüsüdür. Konusunu büyük Türk tarihinden alan ve Öztürk kelimelerinden bir kaçına her sayfada cümleleri içinde yer veren *Kızıl Tuğ*, doğan neslin ruhundaki gizli arzu ve heyecanları üste çıkaran bir darbedir". Anlaşılabileceği gibi bu roman ve yazma amacı, o dönemdeki millî düşünce akımının

temsilciliğini üstlenmişti. Bu düşünce akımı, yine T. Demiray'ın ifadesiyle; "büyük Türk ulusunu birleştirecek o tek dile, tek şiveye ve tek ülkeye doğru, *Kızıl Tuğ*'da başlayan, yedi yıl sonra Atatürk'ün komutasında tempolaşan Türkçülük, Turancılıktı". Ancak Abdullah Ziya'nın Türkçülüğü, sığ bir kafatasçılıktan uzak, yıkılan imparatorluğun yerine kurulacak ulus devlet modelini savunan ve Kemalizme yakın bir tarzdadır. (442-443)

Kozanoğlu, ilk tarihî romanlarında Orta Asya Türk tarihi konuları üzerine yoğunlaşmıştır ve ilk yıllarda yazdığı tarihî romanlarıyla 1940'lı yıllardan sonra yazdığı tarihî romanların, konu seçimlerinde farklılaştığı ve Osmanlı tarihine olan ilgisinin de arttığı söylenebilir. Ancak tarihî roman yazma ve oluşturma tarzında bir değişime uğradığı söylenemez. Eski halk hikâyeleri ve kahramanlık hikâyelerinin, destanların ve masalların devamcısı olmaktan öteye geçememiştir. Kozanoğlu'nun neredeyse bütün kitaplarının karakteristik özelliklerinden birisi, onu bir janr içine oturtacak olan ve daha çok tarihî çizgi romanda kullanılan resimlerin ve çizimlerin varlığıdır. Böylelikle Kozanoğlu hem tarihî roman hem de tarihî çizgi roman tartışmalarının odak noktası olmuştur. Kozanoğlu, tarihî romanını oluştururken başvurduğu yöntemini ise 1964 baskılı *Arena Kraliçesi* kitabına yazdığı "Arena Kraliçesi Niçin Yazıldı" başlıklı yazısında şöyle açıklar:

Kırk yıllık yazarlık hayatımda tuttuğum yol şudur: 1) Kitaplarımı öncelikle aranır, sıkılmadan okunur, herkesin anlayabileceği şekilde yazmak. 2) Kuru bir övünme yerine – diğer milletlerin de onurlarıyla oynamadan – tarihteki başarı ve başarısızlıkların içyüzünü açıklamak. (4)

Kozanoğlu, her ne kadar bütün kitaplarında buna benzer açıklamalar yazsa da, "diğer" olarak gördüğü "milletler" ya da "devletler" hakkında neredeyse bütün kitaplarında pejoratif ifadeler kullanır. Kullandığı bu olumsuz sıfatların ise tarihî gerçekliğe dayandığını düşünür. Tarihî romanın ne olduğu üzerine düşünüp çıkarımlar yapmayan Kozanoğlu, sadece kendi yazdığı tarihin gerçek olduğu

kanısında olmuştur. Önsöz yazdığı bütün kitaplarında görüleceği üzere, Kozanoğlu'nun "roman" değil "tarih yazma düşüncesi ön plandadır.

Kozanoğlu'nun kitaplarının ilk baskı tarihleriyle ilgili ortak bir görüş olmasa da sadece tarihlendirilmiş kitaplarından yola çıkılarak 1946'ya kadar yazmış olduğu tarihî romanları şöyle sıralanabilir: *Kızıl Tuğ* (1927), *Türk Korsanları* (1931), *Kolsuz Kahraman* (1933), *Gültekin:Orhun Barkı Kahramanı* (1935? /1936), *Atlı Han* (1942), *Lâle Devrinde Patronahılar* (1943), *Avrupa'da Türk Akıncıları: Malkoçoğlu* (1943) tarihî roman türü içine girer. Adnan Ötüken Kütüphanesi'nde 1933 tarihli bir kaydı da görünen *Kolsuz Kahraman*'ın ulaşılabilen en erken baskısı 1945'tedir.

Mehmet Behçet Yazar'ın 1937'de yazdığı *Genç Romancılarımız ve Eserleri* kitabında *Kolsuz Kahramanla* ilgili bir dipnot kaydı vardır (31), dolayısıyla Adnan Ötüken Kütüphanesi'ndeki kayıt doğru tarihlenmiş olabilir. Kozanoğlu, o zamanlar daha "bilinen" bir yazar olmadığı için, o dönemde yapılan roman incelemeleri ve tartışmalarının hiç birisinde görülmediği gibi bulunabilen küçük dipnot bilgilerinde de kitaplarının tarihi verilmemiştir. *Bizans'ta Türk Şehzadeleri: Savcı Bey* (1944), *Bizans'ta Türk Şehzadeleri: Sarıbeniz* (1944) tarihî romanlarının bu baskılarında dördüncü basılış ve *Battal Gazi*'de de (1946) dördüncü, altıncı basım ibareleri görünse de ilk baskılarına ilişkin veri yoktur ve bu durum kitapları basan Türkiye Yayınevi'nin tecimsel çıkarlarıyla ilgili olabilir. Tahmin yoluyla bu kitapların 1930'lu yıllara denk geleceği düşüncesine gitmek ise olgusal değerlendirmeye engeldir. Kozanoğlu'nun bazılarını Tahsin Demiray'la birlikte "Türk'ün Altın Dağından" serisinden yayımladıkları ve çoğunluğu Dede Korkut Hikâyelerinden uyarlanan, yirmi, otuz sayfa aralığında olan *Seyit Battal* (1929) *Kanlıoğlu Kanturalı* (1929 T. Demiray'la), *Boğaç Han* (1929 T. Demiray'la), *Kara Çoban* (1929 T. Demiray'la), *Boz Aygırlı* (1929 T. Demiray'la), *Tepe Göz* (1929, T. Demiray'la),

Deli Dumrul (1929), *Küçük Korsan* (1930), *Kurtlar ve Küçük Kahraman* (1935), *Küçük Uçman* (1936, T. Demiray'la), *Kuş Adamın Maceraları ve Kunduzlar Karaliçesi* (1938, T. Demiray'la) kitapları ise tarihî maceraya dayalı çocuk kitaplarıdır.³⁶ Kozanoğlu, ister 1930'lu yıllarda olsun ister 1940'lı yıllar ve sonrasında olsun tarihî romandaki etkinliğine rağmen üzerine yeterince çalışılmış ve değerlendirme yapılmış bir yazar değildir, hatta bibliyografik bilgisinin yanında biyografik bilgisine bile ulaşmak oldukça güçtür. Kozanoğlu'nun basılmış kitaplarının üzerindeki yazarın diğer kitaplarını haber veren ilanlardan yola çıkılarak yapılacak olan bibliyografik dökümler ise yanıltıcı olabilir. Böyle bir yöntemle somut olarak görülmemiş bir kitabın basılmış olduğunu varsaymaktan ya da "hayal etmekten" öteye geçilemeyecektir.

Ali Rıza Seyfi Seyfioğlu'nun (1879-1958) ise denizcilik tarihi ile ilgilendiği ve II. Meşrutiyet'ten itibaren bu konuda kitaplar yazdığı görülmektedir. Popüler tarih alanında üretken olan ve denizcilik tarihinde önemli yerleri olan kişilerin biyografilerini yazan, Ali Rıza Seyfi 1930'lu yıllardan sonra tarihî çocuk romanları da yazmıştır. 1933'te yazdığı *Gazi ve İnkılâp* eseriyle de Mustafa Kemal'e ve görüşlerine destek vermiştir.³⁷ *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi I'*de tarihî roman kategorisinde gösterilen (86), *Deli Aslan* (1933), *Çocuk Kahraman Durakoğlu Demir* (1934), *Bozkırların Kurtları* (1935) ve *Bayram Reis* (1935) gibi kitapların baskı tarihleri yanlıştır ve Sadeddin Nüzhet Ergun'un 1936 tarihli *Türk Şairleri I* kitabının 455 ila 459'uncu sayfasından aynen kopya edilen bu madde doğru kopyalanamamıştır. Kitap tarihleri olduğu gibi verilmiştir, ancak türler karıştırılmıştır. Burada verilen "Bayram Reis" ve "Bozkırların Kurtları" hakkında ise

³⁶ Ayrıntılı bilgi için, bkz. Ahmet Özcan, "Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun İlk Eserleri ve Yayımlanış Tarihleriyle İlgili Yanlışlar" (2013); Seyfettin Sağlam, "Kızıl Tuğ'dan Karaoğlu'na" (1999); Behçet Kemal Yazar, *Genç Romancılarımız ve Eserleri* (1937).

³⁷ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Özden, "Türk İnkılâbı'na Dair Metinler: Ali Rıza Seyfi'nin Gazi ve İnkılâp (1933) Kitabı Üzerine Bazı Gözlemler" (2011).

bir bilgiye rastlanmamıştır. Ali Rıza Seyfi'nin 22 Nisan 1935 ile 30 Haziran 1935 tarihleri arasında *Yeni Posta* gazetesinde "Deli Aslan", 1 Eylül 1935 ile 1 Ocak 1936 tarihleri arasında *Tan* gazetesinde "Akdeniz Kaplanları" romanı tefrika edilmiştir.³⁸ Türk Tarihinden Romanlar Serisi'nden çıkmış olan, tarihî çocuk romanı serlevhali *Çocuk Kahraman Durakoğlu Demir* ise 1945'te Okul ve Öğretmen yayınlarından çıkmıştır. Tefrika olarak gösterilen, "Deli Aslan" ve "Akdeniz Kaplanları"nın kitaplaşmış haline ilişkin veri yoktur.

Raif Nezih'in *Ağanın Oğlu* (1926) kitabı ise, "tarihî halk romanı" ibaresi taşımasına rağmen bugüne kadar fark edilmemiş tarihî romanlardan bir tanesidir. *Ağanın Oğlu* kitabı "Sultan Mahmud'un Hüsrev Paşa'ya öldürttüğü meşhur kâtip Mehmed Efendi'den evvel 1200 senelerinde İzmir'in Sahipkiran'ı bir Yusuf Ağa vardı" (3) cümlesiyle başlar. Bu kitabın tarihî bir diğer özelliği ise tarihî romanların tümü İstanbul'da basılırken, İzmir Bilgi Matbaası'ndan çıkmış olmasıdır.

Arif Oruç (1893 /1894-1950) ise dönemin ilginç simalarından birisi olmasına karşın son dönemlere kadar tarihî roman tartışmalarının konusu olmamıştır. *Son Saat*, *Vakit*, *Milliyet* ve *Cumhuriyet* gibi gazetelerde Ayhan takma adıyla tarihî tefrikalar yazmıştır, 1929'da *Yarın* gazetesini çıkarmıştır ve de o dönemlerde kurulan Serbest Fırka'yı savunan yazılar yazınca 1931'de çıkarılan Basın Kanunu ile gazetesi kapatılmıştır. Ayrıca 1926 İzmir Suikast teşebbüsü davasında İstiklâl Mahkemesince tutuklanarak Ankara'da sorgulanmıştır.³⁹ Oruç'un 1927 yılında yayımlanan *Fransız İmparatoriçesi "Öjeni" ve Abdülaziz* ve iki ciltlik *Sultan Abdülaziz Nasıl Hal' edildi, Nasıl İntihar Etti?* ve 1932'de yayımlanan *Alemdar Mustafa Paşa* gibi kitapları da vardır. Murat Kacıroğlu, "Arif Oruç'un Abdülaziz Dönemini Anlatan Eseri: *Sultan Abdülaziz Nasıl Hal' Edildi Nasıl İntihar Etti?*" adlı yazısında, Sultan Abdülaziz,

³⁸ Ali Rıza Seyfi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Osman Yıldız, "Ali Rıza Seyfi Seyfioğlu" (2002).

³⁹ Mete Tunçay (haz.), *Tek-Parti Yönetimine Yurtdışından Muhalefet Eden Bir Yayın Organı: Arif Oruç'un Yarın'ı 1933* (1991).

Fuad Paşa, Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa, Ali Paşa, Ebüzziya Tevfik gibi dönemin gerçek şahsiyetlerinin konu edildiği kitabın tarihî roman özelliği taşıdığını iddia eder (43-74). Kacıroğlu'na göre kitabın roman olma nedeni ise şöyledir:

Bu eserin romana en çok yaklaşan tarafı, yazarın olay ve kişileri anlatırken kullandığı anlatım teknikleridir. Yazar, bu anlamda kurgusal bir yaklaşımla ele aldığı tarihsel olay ve kişileri romanın imkânlarından faydalanarak anlatır. Bu anlamda en çok başvurulan anlatım şekillerinin başında diyalog ve iç monolog gelmektedir. Bunların yanında tasvir ve montaj şekilleri de kullanılan diğer anlatım teknikleridir. (70)

Bu kitabın dönemin tarihî roman akımı içerisinde gösterilen diğer kitaplardan hem nitelik hem de biçim anlamında farklı olduğunu belirtmek gerekir. Kitap tarihî olmakla birlikte, daha çok “belgesel roman” özelliği taşır. Kitap hakkında yapılacak tartışmalar derinleştikçe kitabın niteliği ve türü gittikçe netleşecektir, ancak bu tez çerçevesinde böyle bir tür belirleme çabasına girilmeyecektir. Ayrıca Murat Kacıroğlu'nun makalesinde, Oruç'un aynı çizgide yazmış olduğu, *Fransız İmparatoriçesi “Öjeni” ve Abdülaziz ve Alemdar Mustafa Paşa* kitaplarını neden tarihî roman kategorisine almadığı da tartışma konusu edilmelidir.

Kadircan Kaflı'nın (1903-1969), Orta Asya Türk Tarihi ile ilgili olan *Yağız Atlı* (1943), Osmanlı saray hayatı ve entrikaları ile ilgili olan, *Kösem Sultan: Osmanlı İmparatorluğunu Yarım Asır İdare Eden Kadının Hayatı* (1943) ve *Turhan Sultan: Osmanlı Sarayında Kırk Yıl Saltanat Süren Rus Kadının Hayatı* (1943) ve de Fatih devrinde İspanyol denizcilerle yapılan mücadeleyi konu alan *Korsan Yuvası* (1946) kitapları tarihî roman kategorisindedir. Kaflı bu tarihlerden sonra da popüler tarih kitapları ve tarihî roman üretmeye devam etmiştir.

Fazlı Necip'in (1864-1932) 18. yüzyıl saray yaşamını anlattığı, saray içerisinde bir aşk romanı olan *Saraylarda Mecnunlar* (1928); Baltacı ve Katerina ile ilgili bu dönemde fazlasıyla kitap yazılmıştır, ancak roman formundaki tek kitap, Vâ-

Nû,Vâlâ Nurettin’ in (1901-1967) çadırda başlayıp biten, *Baltacı ve Katerina* (1928) romanıdır. Sadri Etem Ertem’ in (1998 / 1899-1943), İmparatorluğun son döneminde giren fabrikasyon üretimin halka etkisini, bir aşk hikâyesi çerçevesinde işlediği ve bugüne kadar “yeterince” tartışmaya açılmamış *Çıkrıklar Durunca* (1930), Cumhuriyet’ in onuncu yılı nedeniyle yazılan ve Sultan Abdülmecit döneminden Kurtuluş Savaşı’ na kadar olan bölümü yine ekonomik boyutlarıyla ele aldığı *Bir Varmış Bir Yokmuş* (1933); Kemalettin Şükrü Orbay’ ın tarihî roman olarak tartışılan tek kitabı *Venedikli Köle* (1931); Peyami Safa’ nın (1899-1961) tek tarihî romanı *Attilâ* (1932); Nahit Sırrı Örik’ in ilk önce *Varlık* mecmuasında yayımlandıktan sonra 1933 yılında toplanan *Eski Resimler* kitabının içinde bulunan “Eri Cenge Gitti, Cenkten Döndü” adlı 12 sayfalık hikâyesi; Muharrem Zeki Korgunal’ ın *Türk Kahramanı Battal Gazi* (1936); M. Sami Karayel’ in Anadolu Selçuklu Hükümdarı Kılıçaslan’ ın hayatını, savaşlarını ve başından geçen maceralarını konu alan *Kılıçaslan* (1938); Adnan Ötüken Kütüphanesinde görülen *Denizaltı Korsanları* (1938) tarihî çocuk romanının ise yazar bilgisi yoktur. Haluk Cemil Tanju’ nun, “aşk, siyaset ve ihtiras romanı” alt başlığıyla, Hunlular ve Çinliler arasında geçen *Günahlar Devleti* (1939); Niyazi Ahmet Banoğlu’ nun (1909-1992), *Zindancı Kaptan* (1941), *Ölmez Reis* (1941) ve *Şahin Reis* (1941) kitapları yine denizcilik ve korsanlıkla ilgili tarihî romanlardır. 1950’ li yıllardan sonra ürettiği Battal Gazi serileriyle tarihî roman alanında şöhreti yakalamış olan Murat Sertoğlu’ nun (1910-1989) *Çakırcalı Mehmet Efe* (1941), *Çakırcalı Mehmet Efe Nasıl Vuruldu* (1941) kitapları da tarihî romandır ama yine tartışmalarda kendilerine yer bulamazlar. Rıza Çavdarlı’ nın *Yetiş Ya Hacı Bektaş Veli!* (1943) üzerinde tarihî roman ibaresi bulunmasına rağmen tartışma konusu olmamış kitaplardan birisidir. Yine Çavdarlı’ nın, “tarihten alınmış hakikî vak’ adır” alt başlıklarıyla yayımlanan, on beş,

on sekiz ve yirmi sayfa aralıklarında olan ve tür olarak ayrıca tartışılması gereken *Tarihin Evliya Fahişesi Atenayis* (1946), *Tarihin Evliya Fahişesi Birinci Thais* (1946), *Tarihin Evliya Fahişesi Theodora I-II* (1946) *Töbekar Fahişeler* (1946) gibi kitapları da vardır. Reşat Ekrem Koçu'nun *Esircibaşı: Lâle Devrinde Bir Aşk Romanı* (1944); Osman Cemal Kaygılı'nın Bekri Mustafa'nın maceralarını anlattığı ve hiç tartışma konusu olmamış tarihî romanı *Bekri Mustafa* (1944); Ilgaz Vahap Nevruzhan'ın, 16. yüzyılda Kazan Hanlığını yönetmiş olan Tatar Sultanı Süyümbike'yi anlatan romanı *Sevim Bike* (1945); Kerim Sam'ın *İparatoriçe İren* (1946); Mahmut Özey'in İzmir'de basılan 19 sayfalık tarihî hikâyesi *Yıldırım Han Zevcesi Tireli Hasa Hatun* (1946) bu dönemin tarihî roman ve hikâyeleri olarak değerlendirilebilir. Hülya Argunşah'ın "Türk Edebiyatında Tarihî Roman" tezinde roman olarak gösterdiği (364), Ekrem Reşit'in *Hayreddin Barbaros* (1937) kitabı ise ne tarihî roman ne de romandır. Kitabın başında doğrudan doğruya "Müracaat Edilen Eserler: Garbi Membalar ve Türk Membaları" (III- IV) olarak Fransızca ve Türkçe kaynaklar verilmiştir. Popüler denizcilik tarihi "denemesi" olarak adlandırılacak kitap, Genelkurmay Başkanlığı IX. Şube Deniz Matbaası tarafından basılmıştır.

Sonuç olarak, 1923 ila 1946 yılları arasında yazılmış tarihî romanların ağırlıklı konusu Osmanlı Devleti olmuştur ve bu konular sadece kuruluş, yükseliş ya da yıkılış dönemleriyle sınırlı kalmamıştır. Saray entrikaları, dedikoduları, padişah aşkları yoğunlukta olmak üzere, Hürrem Sultan, Haseki Kösem Sultan ve Sultan İbrahim (Boncuklu Deli İbrahim) gibi tarihî şahsiyetler de ağırlıklı olarak işlenmiştir. Orta Asya ile ilgili tarihî roman ve hikâyelerinin, eleştirilerde abartıldığı gibi olmadığı görülmektedir. Hatta Orta Asya ile ilgili tarihî çocuk romanları ve hikâyeleri, "normal" tarihî romanlardan daha fazladır. Türkiye'deki tarihî romanın kökü olarak değerlendirilen eski halk hikâyelerinin tekrar elden geçirilerek yazılması

da bu döneme denk gelir, ama bu hikâyelerin hangisi tarihî hangisi değil ayrıca tartışılması gerekmektedir. Battal Gazi, Ebâ Müslim, Hz. Ali'nin Cenkleri ve Kan Kalesi halk hikâyeleri içinde, tarihî roman tartışmalarına en çok taşınan Battal Gazi ile ilgili olarak bu dönemde Apdullah Ziya Kozanoğlu'nun tarihî çocuk "romanı" olan *Seyit Battal* (1929), Muharrem Zeki Korguna'nın, *Türk Kahramanı Battal Gazi* (1936), Ziya Şakir Soku'nun *Battal Gazi* (1943) ve yine Apdullah Ziya'nın *Battal Gazi* (1946) gibi dört kitaba rastlanmaktadır. Battal Gazi konulu tarihî romanlar 1950'li yıllardan sonra artış göstermiştir. Tarihî şahsiyetlerin konu olmadığı ve "tarihî halk romanı" olarak adlandırılacaklar ise çok azdır. Konusunu Selçuklu Devleti, Moğollar ve Kazan Hanlığı'ndan alan tarihî romanlar ise, yukarıda gösterildiği gibi birer tanedir. Zaten tezin üçüncü bölümünde konularına göre tarihî romanlar tekrar sınıflandırılacaktır. Şimdi bu dönemle ilgili çıkarımlardan sonra tarihî romanlar hakkında yapılmış maddi hataların değerlendirilmesine geçilebilir.

Bu dönemle ilgili olgusal bir değerlendirmeye ulaşmak için en önemli veriyi yazarların o dönemde yazdıkları tarihî romanlar oluşturmaktadır. Ancak bugüne kadar yazılmış tezlerin ya da makalelerin böyle bir amacı olmadığı açıktır ve yazarın ve yazdıklarının olmadığı bir dönem üzerinden genellemelere gidilmiştir. Böylelikle bu dönemle ilgili çıkarılan istatistiksel veriler ve değerlendirmelerin geçersizliği ortaya çıkmıştır. 1923 ila 1946 döneminde yazılmış edebiyat eleştirisi kitaplarında, ansiklopedik yazar bilgisi verilen kaynaklarda ve de bu tezle birlikte biraz daha geliştirilen veriler çerçevesinden bakıldığında görülmektedir ki, bu dönemin öne çıkan tarihî roman yazarları İskender Fahrettin Sertelli ve M. Turhan Tan'dır. Eleştirilerin, bu dönemde daha üretken olmayan Abdullah Ziya Kozanoğlu üzerine yoğunlaşması ise olguya dayalı çıkarımlara gidilmediğinin ve roman özetleme zihniyetinin sınırlarında gezinildiğinin bir kanıtıdır. Dönemle ilgili en sağlıklı

değerlendirme ya da çıkarımlar, eldeki araçların bu duruma uygun olup olmamasıyla ilgilidir. Eğer araçlar sağlıklı değilse, ortada olgusal bir eleştiri de olmayacaktır.

Tarihî roman hakkında, bu yıllar arsında yapılan değerlendirmelerin, çıkarımların ve eleştirilerin güvenilirliği ise tartışmaya açılmalıdır. Çünkü yukarıda da görüldüğü gibi, tarihî çocuk romanları, hikâyeleri ve de neredeyse bütün tarihî hikâyeler yok sayılarak değerlendirmeler, yorumlar yapılmıştır.

B. Orta Asya Türk Romanları: “Altay’dan Gelen Yiğitler”

Enver Behnan Şapolyo, 1934 yılında yazmış olduğu *Alas* adlı kitabında, “Alas: Oğuzlara Dair”, “Mate: Hun Türklerinden Bir Kahraman”, “Bumin: Gök Türklerinden Bir Kahraman”, “Alanguva: Bir Oğuz Efsanesi”, “Guten: Kuman Türklerinden Bir Kahraman”, “Buarık: Sabir Türklerinden Bir Kahraman”, “Bügü: Uygur Türklerinden bir Kahraman”, “Gül Tekin: Gök Türklerinden Bir Kahraman”, “Kutluğ: Gök Türklerinden Bir Kahraman”, “Oğuz: Oğuznameden”, “Orum Kaan: Oğuznameden”, “Pozan: Oğuznameden”, “Uzan: Oğuznameden”, “Tepe Göz: Dede Korkutdan”, “Dumrul: Dede Korkutdan”, “Bugaç: Dede Korkutdan”, “Salur: Dede Korkutdan”, “Karahana: Türk Kozmogonisi”, “Kutlu Türk: Türklerin Dünyaya Yayılışı”, “Göç: Türk Efsanesi”, “Ergenekon: Türk Efsanesi”, “Bozkurt: Türk Efsanesi”, “Hanko ile Alp: Türk Efsanesi”, “Şane: Avar Türklerinden Bir Kahraman”, “Altın Oluk: Oğuzlara Dair”, “Otman: Kayı Türklerinden Bir Kahraman” ve “Attila: Hunlardan Bir Kahraman” gibi tarihî hikâyeler yazmıştır. Aynı kitaba yazmış olduğu ve de “kahramanı kullanma kılavuzu” olarak adlandırılabilen “Öndün”nde ise şunları söylemiştir:

Alas, adıyla topladığım bu tarihî hikâyeler, engin türk tarihinin en büyük hamaset ve kahramanlık destanlarıyla, eski Türk efsaneleridir. Türk milleti bu hikâyeleri okuyarak, ecdadının büyük lüklerini ve o tarihe ne gibi büyük kahramanlıklar yapmışlar öğrensiner!.. türk inkılabının, Büyük kurtarıcısı “Gazi Mustafa Kemal” asırlardanberi Türk tarihinin üstündeki örtüyü kaldırdı. İstikbalimize engin bir yol açtığı gibi, mazimize de bir pencere açıldı. Türk tarihinin büyüklerini ve şaheser efsanelerini de öğrenmek, onları tatlı, tatlı okumak bedî zevklerin en büyük ihtiyaçlarından biridir. Maziyi karıştırmak Romantizime gitmek demektir. Fakat cihan edebiyatının gittiği bu yoldan bizimde geçmemiz zaruridir. Kökleri mazide olan edebiyatlar, iyi meyve verirler.. Maziden gıda almak ve yeni hayatı ona aşlamak, bu günün yazı yazarlarına bir borçtur. Ben bu borcu ödemek için, Türk tarihinin, Türk efsanelerinin içinden parçalar çektim. Sizlere takdim ediyorum. (3)

Şapolyo, kahramanın ve de tarihin ulus – devlet olgusunu yüceltmek için araç kılınması gerektiğini açık bir şekilde belirtmektedir. Geçmiş, bir gıda olarak düşünmeli ve yeni hayat geçmişe “aşılanarak”, deyim yerindeyse geçmiş bugüne içkin hale getirilmelidir.

Bu dönemde, “Türklüğün” kökeninin Orta Asya’ya bağlandığı ve de “dünya medeniyetinin” kurucularının Türkler olduğuna dair tezlerin üretildiği tarihî romanlar şöyle sıralanabilir: Apdullah Ziya Kozanoğlu’nun *Kızıl Tuğ* (1927), *Kolsuz Kahraman* (1933), *Gültekin:Orhun Barkı Kahramanı* (1935? / 1936), *Atlı Han* (1942); İskender Fahrettin Sertelli’nin *Asyadan Bir Güneş Doğuyor* (1933), *Sümer Kızı* (1932); M. Turhan Tan’ın *Cengiz Han* (1939); Kadircan Kafı’nın *Yağız Atlı* (1943); Peyami Safa’nın *Attilâ* (1932); Haluk Cemil Tanju’nun *Günahlar Devleti* (1939), tarihî romanları ve Enver Behnan Şapolyo’nun *Kara Oğuz* (1928), *Alas* (1934) ve *Attila* (1934) tarihî hikaye kitapları.

Bu bölümde tarihî roman tartışmalarında oldukça sık anılmış ve kahramanın 19. yüzyıl kavramlarıyla çevrelendiği, bir “Türkçülük Propagandası” olarak yazılan Apdullah Ziya Kozanoğlu’nun *Kızıl Tuğ*’u (1927) incelenecektir. 1925 yılında *Resimli Mecmua*’da tefrika edilmeye başlanan *Kızıl Tuğ*’un yazıldığı dönemde ve

1927’de yayımlanmasından sonra da hiç tartışılmadığı açıktır. Kozanoğlu hakkında yazan ve kitaplarının değerli olduğunu söyleyen tek kişi yine onu keşfeden Tahsin Demiray olmuştur. Tahsin Demiray, yayımlanmasından uzun bir süre sonra 1941’de yapılan ve dördüncü baskısı olduğu öne sürülen *Kızıl Tuğ*’a yazdığı önsözde şunları belirtir:

1925 yılında *Resimli Mecmua*’yı çıkarıyorduk. Bu mecmuanın yazarları ben dahil olduğum halde, yaşları 20’yi geçmeyen gençlerdi. Mecmuanın resimlerini de o zaman mühendis mektebinde talebe olan Aptullah Ziya yapıyordu. Ziya bir gün, 13’üncü sayının kapağına konulmak üzere, bir resim getirdi. Bu resimde doludizgin giden Orta Asya’lı iki Türk atlısı görülüyordu. Resmi o gün çok beğendik. Fakat bunu kapağa ne diye koyabiliriz diye düşünmeye başladık. Ziya bir çare buldu. ‘Yazarlardan biri resme uygun içeriye bir yazı yazsın’ dedi. Bu teklifi arkadaşlar yersiz buldular. İş uzadı, halbuki vakit dar ve resmin mutlaka basılması lâzımdı. Ben Ziya’ya: ‘Şu halde iş sana kalıyor, resmi yaptığın gibi yazısını da, yaz’ dedim. Hemen masaya oturdu. Bir sanat içinde uzun bir hikâye yazıverdi. 19 yaşındaki Mühendis Mektebi talebesinin çırpıştırdığı bu yazı “Semerkant’-tan Ölümüne” başlığı altında *Resimli Mecmua*’da çıktığı gün *Kızıl Tuğ* başlamış oluyordu. Hiç özenilmeden yazılıveren bu roman o zaman merakla mecmuada okundu. Gene eski harflerle kitap halinde çıktı. Tekrar yeni harflerle bir mecmuada tefrika edildi. Nihayet yeni harflerle kitap şeklinde basımı bana düştü. Bugün altı ay içinde biten kitabı dördüncü defa basıyoruz. Bunu sevinçle yaptım. Çünkü *Kızıl Tuğ* bizim çocuk denecek çağımızın bir anıtıdır. *Kızıl Tuğ* ne yalnız Abdullah Ziya’nın, ne de yalnız bizim neslin anıtıdır. Bizden önceki nesillere bağlı ve Osmanlıca yazanlar o zaman *Kızıl Tuğ*’daki dili ve bizim tuttuğumuz yolu iyi karşılamadılar. Bize: ‘Siz bu kaba Türkçe ile konuşmamızı istiyorsanız, biliniz ki konuşmayacağız. Bu yazılarınızı Buhara ve Hive’de okutabilirsiniz ve kitaplarınızı orada satarsınız’ dediler. *Kızıl Tuğ* Buhara ve Hive’de değil, Anadolu’da okundu ve büyük Türk ulusunu birleştirecek o tek dile, tek şiveye ve tek ülkeye doğru *Kızıl Tuğ*’da başlayan yürüyüş yedi yıl sonra Atatürk’ün komutasında tempolaştı. Ve dünya savaşının buhranları içinde bile hızını kaybetmeden, yoluna düşenle devam etti. (aktaran Sağlam, 363)

Kızıl Tuğ’un ana kahramanları Otsukarcı, sonradan Cengiz Han olacak Timuçin ve Celme’dir. Göktürk imparatorluğunu yeniden kurmanın ve güçlendirmenin hayalleriyle yaşayan bu kahramanlar, bu imparatorluğu kurduktan sonra bütün Türkleri bir çatı altında toplamak hedefindedirler. Bütün ceddinin öcünü “it

Çinli”lerden almaya yemin eden Timuçin (3), bütün avulları (kabile) bir araya getirmeye atasına yemin etmiştir (3). Bu satırların 1941 baskısında değiştiği görülmektedir.⁴⁰

Birgün dere kenarına giden Timuçin (Noyan) ve Celme (Pars Paarçalayan) orada oturmuş bir genci görürler, Celme genç adama alaycı birkaç lakırdı eder ancak karşılık alamaz (5), kusursuz kahraman böylelikle ortaya çıkar.

Genç adam onların sözünü hiç işitmiyormuş gibi duruyordu. Soğanını bir kere daha ısırdı ekmeğini yedi sonra yerinden birdenbire fırlayarak gelip önlerinde durdu gözleri insanın yüreğini titretecek kadar tatlı ve sert bakışlı idi geniş omuzları, yolda yürürken yeri sarsan bacakları, çok kuvvetli ve çevik olduğunu gösteriyordu. Elini belindeki kamasına götürerek sert bir şekilde gürlledi. (5)

Kahramanın ortaya çıkışı etkili gösterilmeye çalışılsa da, kahramanın fiziksel özellikleri daha sonra bütün metinlerde de kullanılmış olan “Türk” fiziksel yapısıdır. Kahraman hem tatlı hem sert bakışıyla, olabildiğince kadınsı ve olabildiğince erkeksi yapıları bünyesinde barındırmaktadır. Adsız olduğunu söyleyen kahraman (6), kendisini Otsukarcı olarak tanıtır ve kendisiyle alay eden Celme ile dövüş tutar. Dövüş sırasında ayağı taşa çarpıp düşen (8) Celme’yi öldürmeyen Otsukarcı’nın, aynı zamanda “mert” olduğu imajı verilmeye çalışılır. Bu sahnelerden sonra sayfalarca “cenk” sahneleri anlatılır ve dövüşler edilir. Otsukarcı Timuçin’i de ölümden kurtarır, ancak Timuçin’in ona yaptığı birlik olma teklifini geri çevirir (13) ve yoluna devam eder. Kitap boyunca farklı maceralara atılan Otsukarcı, Alamut Kalesi’ne giderken Şeyhülcebel’in askerleri tarafından tutuklanır, Şeyhülcebel’in oğlu Halit’e tıpatıp benzeyen Otsukarcı burada da belirli cenkler eder ve bu sırada da Şeyhülcebel’in kızı Sabiha’ya âşık olur. Sonra Şeyhülcebel’le de mücadeleye giren Otsukarcı buradaki mücadeleden de galip çıkar. O sırada Timuçin, Cengiz olmuştur

⁴⁰ Karşılaştırma için bkz. Murat Belge, *Genesis: Büyük Ulusal anlatı ve Türklerin Kökeni* (2009).

ve Sabiha'yı esir almıştır. Cengiz'le de hesaplaşmaya girişen Otsukarcı savaşta yenilse de Sabiha'ya kavuşur.

Kızıl Tuğ'u bir roman olarak özetlemenin zorluğu ortadır, çünkü herhangi bir olay örgüsü ya da olayları birbirine bağlayan bir çizgi yoktur. Türkçülük söylemleriyle bezenmiştir ve tarihin herhangi bir dönemine sığdırılan bir yapısı yoktur. Timuçin – Cengiz ve Hasan Sabbah aynı zamanlarda gösterilip anlatılır. Anakronizme kitabın her sayfasında (dikkatlice bakıldığında) rastlanır. Kitabın içerisindeki resimlerden de anlaşılacağı üzere kitap tam da yazarın yaşadığı çağın bir alt dönemidir. Romandaki kahramanlar Otsukarcı başta olmak üzere kusursuzdurlar. Cengiz'in kendine göre ilkeleri vardır ve zaman zaman "kötülükler" yapabilmektedir. Cengiz'in bu kötülüklerini anlatma durumu zaten başka anlatılarda sıkça rastlanan bir durumdur. *Kızıl Tuğ*'un bir roman olma iddiası ise neredeyse yoktur. Kozanoğlu'nun kendi dünyasında kurduğu bu kitabın; herhangi bir şekilde tarihî bir dayanağı olmadığı gibi tarih anlatmak için yazılmış olma ihtimali de yoktur. Çok net bir şekilde yapılan Türkçülük propagandası, kendisini kitap boyunca hissettirir.

Tarih anlatmak, tarihî roman ya da hikâye yazmak değildir esas amaç, tarihteki kahramanları bugüne uyarlamaktır ya da geçmişteki kahramanı bugünün zihniyeti ile sarıp sarmalamaktır. Kahraman böylece, özünde olmayan "Türkçülük" ideolojisinin konferansçısı / savunucusu haline gelmiştir. Buna benzer olarak yukarıda sıralanmış olan tarihî roman ve hikâyelerde tarih amaç değil araçtır. Kahraman ise, edilgen bir Türkçü olmanın bilinçsizliğiyle "varmış" gibi yapmaktadır. Kahraman tarihin kimliklendirilmiş bir nesnesi olmuş ve geçmiş de yaşayanların da "Türkçü" olduklarının ispatı haline getirilmiştir.

C. Osmanlı Devleti Üzerine Tarihî Romanlar: “Tarihin Dedikodusu yahut Tarih Büyük Adamların Yaptığı Şeydir”

Tanzimat Fermanı’ndan itibaren yavaş yavaş hareketlenmeye başlayan ideolojik akımlardan birisi de Türkçülük akımı olmuştur. Osmanlıcılık, İslamcılık, Türkçülük gibi çeşitli akımlar tartışılarak II. Meşrutiyet’e kadar gelinmiş ve bu akımların içinden sadece birisi en çok tartışılan konumuna erişmiştir. Cumhuriyet’e kadar kurulan dergiler, ocaklar, dernekler vasıtasıyla uzun süre tartışılan Türkçülük kavramı; Cumhuriyet Rejimi’nin esas dayanağı olmuştur. Toplumun yeni bir yönetim biçimini benimsemesi için ise, zihinsel arka planından silinmesi gereken en önemli olgu Osmanlı Devleti’dir. Böyle bir ortamda Osmanlı Devleti’nin bir Türk devleti olmadığı, ama bu devleti yücelten ve ayakta tutanların Türkler olduğuna dair tezler üretilmeye başlanmış ve devletin meşruiyetinin sağlanmasının yegâne aracı Orta Asya olmuştur. Devletin bütün araçları Türkçülük propagandası için çalışmaya başlamış ve Osmanlı’ya yönelik eleştirel bir tutum ortaya çıkmıştır. Ancak toplumun kendi zihin tarihinden kurtulması çok kolay bir süreç olmadığından bu dönemde yazılan tarihî romanların büyük bir bölümünde Osmanlı Devleti konu edilmiştir. Popüler tarih kitapları ve yazıları yazan, Ahmet Refik Altınay, Ahmet Rasim, Refik Ahmet Sevengil gibi yazarların kitaplarının konusu da Osmanlı Devleti üzerinedir. Tarihî romanın konusu olarak Osmanlı Devleti, bütün romanlarda pejoratif bir şekilde tasvir edilmemiştir. Bu dönemle ilgili olarak tarihî roman tartışmalarında geçen, Osmanlı’ya karşı hep bir olumsuz duruş olduğu genellemesi bu yüzden tartışmalıdır. Bu dönemin en üretken tarihî roman yazarı olarak İskender Fahrettin Sertelli’nin böyle bir tutumu olmadığı kitaplarının içeriğinden anlaşılmaktadır.

Sertelli'nin kitaplarında elbette Osmanlı'nın Türk olduğuna yönelik tezler bulunabilir, ancak Osmanlı'yı ya da padişahları "aşağılayıcı" ifadelere, Nizamettin Nazif veya Enver Behnan Şapolyo'daki kadar "uç" bir şekilde rastlanmaz. Çok fazla tarihî roman üretmeyen, popüler tarih alanında daha çok anılan Ziya Şakir Soku'nun da tarihî romanlarında Osmanlı "istenmeyen" ya da "kötülenen" bir yapı değildir. Bu dönemin tarihî romanları ister olumlu, ister olumsuz bakış açısıyla yazılmış olsun; tartışmasız bir şekilde en çok Osmanlı Devleti'ni konu edinmiştir. Zaten tezin konusu da bu romanların Osmanlı'yı olumlu ya da olumsuz bakış açısıyla anlatıp anlatmadığı değildir. Esas tartışma konusu, yazılanların zamanın zihinsel dünyasına göre yazılıp yazılmamış olduğudur.

Bu dönemde Osmanlı ile ilgili yazılmış tarihî romanlar ise şunlardır: Arif Oruç'un *Sultan Abdülaziz Nasıl Hal' Edildi Nasıl İntihar Etti?* (1927) iki cilt; Fazlı Necib'in *Saraylarda Mecnunlar* (1928); Vâlâ Nurettin'in *Baltacı ve Katerina* (1928); İskender Fahrettin Sertelli'nin *Abdülhamit ve Afrodit* (1929), *Bizans'ın Son Günleri* (1930), *İstanbul'u Nasıl Aldık* (1930), *Deliler Saltanatı* (1931), *Telli Haseki: Amber ve Samur Devrine Ait Tarihî Roman* (1932) ve *Barbaros'un Ölümü* (1937); M. Turhan Tan'ın *Cehennemden Selam* (1928), *Gönülden Gönüle* (1931), *Kadın Avcısı* (1933), *Cem Sultan* (1933), *Üç Ay Yatakta* (1934), *Akından Akına* (1936), *Viyana Dönüşü* (1937) *Hürrem Sultan* (1937), *Osmanlı Rasputini Cinci Hoca* (1938), *Safiye Sultan* (1939), *Devrilen Kazan* (1939), *Hint Denizlerinde Türkler* (1939), *Krallar Avlayan Türk* (1944); Enver Behnan Şapolyo'nun *Ayşim* (1934) ve *Yıldırım ve Prenses Olivera* (1944); Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'nun *Kara Davud* (1928) üç cilt, *Deli Deryalı* (1928) iki cilt, *Köroğlu* (1928) iki cilt; Niyazi Ahmet Banoğlu'nun *Zindancı Kaptan* (1941), *Ölmez Reis* (1941), *Şahin Reis* (1941) ve *Yavuz Sultan Selim Esir Kızlar Arasında* (1945); Ziya Şakir Soku'nun *Osmanlı*

Saraylarında Cinci Hoca (1944); Apdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Türk Korsanları* (1931), *Lâle Devrinde Patronahılar* (1943), *Avrupa'da Türk Akıncıları: Malkoçoğlu* (1943), *Bizans'ta Türk Şehzadeleri: Savcı Bey* (1944), *Bizans'ta Türk Şehzadeleri: Sarıbeniz* (1944); Kadircan Kafı'nın *Kösem Sultan: Osmanlı İmparatorluğunu Yarım Asır İdare Eden Kadının Hayatı* (1943) ve *Turhan Sultan: Osmanlı Sarayında Kırk Yıl Saltanat Süren Rus Kadının Hayatı* (1943) ve *Korsan Yuvası* (1946); Reşat Ekrem Koçu'nun *Esircibaşı: Lâle Devrinde Bir Aşk Romanı* (1944); Mahmut Öza'y'ın *Yıldırım Han Zevcesi Tireli Hasa Hatun* (1946) ise İzmir'de basılmış 19 sayfalık bir hikâyedir.

Konusunu Osmanlı Devleti'nden alan tarihî romanların içinde, en çok tartışılanlar İstanbul'un fethiyle ya da çeşitli savaşlarla ilgili olanlardır. Tarihî deniz, reis ve korsan romanı olarak adlandırılabilirler olanlar da yoğunluktadır. Yani daha çok kahramanlığa dayalı hikâyelerin anlatıldığı romanlar ilgi çekmiştir. Saray “entrikaları”, “sultan romanları” ve de saray “dedikoduları” olarak adlandırılabilirler tarihî romanlar ise tartışmalar açısından çok dikkat çekici olmamıştır. Saray dedikoduları ya da padişahların özel yaşamlarıyla ilgili olarak bu dönemde oldukça tarihî roman üretilmiştir. Özellikle Sultan İbrahim döneminde geçen “cinci hoca” hikâyesi, M. Turhan Tan, İskender Fahrettin Sertelli, Ziya Şakir Soku gibi tarihî roman yazarları tarafından konu edilmiştir. Bu bölümde de, konusunu Sultan İbrahim döneminden alan M. Turhan Tan'ın, *Osmanlı Rasputini: Cinci Hoca* (1938) kitabı incelenecektir.

Roman, IV Murad'ın ölümünden sonra kardeşi Sultan İbrahim'in tahta çıkışıyla başlar. Sultan İbrahim uzun yıllar kafes arkasında öldürölme korkusu yaşadığı için, IV. Murad'ın ölümünden dolayı gayet mutlu resmedilmiştir. Ama akli dengeden yoksun olduğu her defasında vurgulanmıştır. Sultan İbrahim, “mübarek

başınız sağ olsun. Şevketlû karındaşınız Sultan Murad göçtü. Artık taht sizin, saltanat sizin, buyurun!” (3) cümlesini bile ilk başta idrak edemez ve cümle iki kez tekrarlanır.

Genç mahpusun gözlerinde şimdi garip bir ışık belirmişti, sarımtırak yüzüne bir tebessüm yayılmıştı. Düşünüyor ve gülüyor gibiydi. Fakat gene cevap vermiyordu, deli deli bakarak ve dedi deli gülerak çakşırını karıştırıyordu. (3-4)

Sultan İbrahim, kendisine götürülen haberi bu şekilde karşılamış ve padişahlığı ise “istemem, istemem, istemem!” diyerek geri çevirmiştir. Yeni padişah akıl sağlığının yanında, vücut sağlığını da yitirdiği için, yeni padişahın erkekliğini kazanıp hanedan soyunu devam ettirebilmesi için, bir türlü sağlığına kavuşturulması gerekmektedir. Hatta Sultan İbrahim tahta çıktıktan sonra el, ayak öpmeye gelecek olanların karşısına kafes kılığıyla “saçında gülle, dardağan çakşır” çıkacakken Valide Sultan’ı uyarırlar. Bu duruma çare arayan Valide Kösem Sultan ve saray ahalisi seferber olurlar. Bu sıralarda da Safranbolu’da oturan ve herkesin iyi bir adam olarak tanıdığı Karabaş oğlu Mehmed Çelebi onulmaz bir hastalığa yakalanmıştır ve tarla işlerinden anlamayan, en küçük oğlu yirmi beş yaşındaki Hüseyin’i yanına çağırarak ona “bari İstanbul’a git, bir medreseye yazıl, bedava fodla yiyip geçin, kardeşlerine yük olma” (42) der. Böylelikle Hüseyin birden Molla Hüseyin olarak, babasının vasiyetini dinleyip İstanbul’a gitmeye karar verir. İstanbul’a geldikten sonra, saraydaki kişiler vasıtasıyla padişahı iyileştirecek “hoca” unvanıyla saraya kabul edilir. Molla Hüseyin bir süre sonra yaptığı üfürükçülük oyunları ile hem Kösem Sultan’ın hem de Sultan İbrahim’in gözde adamlarından birisi olur. Anlattığı cin, peri hikâyeleri ve yaptığı muskalarla Sultan İbrahim’i ele geçirir. Sultan İbrahim’in hasekileri ile dolan saray, birden entrika yumağına döner. Molla Hüseyin’in sarayda üfürüğü ile ve cinleriyle herkesi iyileştirdiğine inanılmaya başlanmasından sonra, herkes ondan çekinmeye başlar. Hatta sarayda o kadar etkinleşir ki, “Cinci Hoca”

lakabıyla ün salar ve Sadrazam Kara Mustafa Paşa'yı öldürtür. Sultan İbrahim gittikçe kontrolünü kaybeder ve bu durumu görüp endişelenmeye başlayan Kösem Sultan'ın iktidarda kalma hırsı ağır basar. Samur ve amber vergilerinin yeni sadrazam Ahmet Paşa tarafından sıkıştırılarak toplanmaya başlanması, Yeniçeri Ağası Kara Murad'ı sinirlendirir ve isyan başlar. İsyan başarılı olur, sadrazam değiştirilir ve henüz çocuk olan IV. Mehmet tahta çıkarılır. Padişahlıktan düşürülen Sultan İbrahim (Deli İbrahim) bir süre sonra öldürülür. Molla Hüseyin ise öldürülmeyerek sürgün edilir. Sürgün edildiği yer olan Mihalic'de de rahat durmayarak dostu olarak gördüğü Kırım Han'ına mektuplar göndererek şikâyetler etmeye başlar. Yeni sadrazam Mevlevî Mehmed Paşa, "hükûmet aleyhine propaganda mahiyetinde olan bu sözleri duyduğu gibi" (349) Cinci Hoca'yı öldürtmeye karar verir. Ferman çıkartılır ve Cinci Hoca Mihalic'de yakalanır. Ferman kendisine gösterilir ve öldü denilmeden roman biter.

M. Turhan Tan roman boyunca, en çok Ahmet Refik Altınay olmak üzere, Hammer, Naima gibi tarihçilerden ve Evliya Çelebi'den aldığı bilgileri dipnotlarla gösterir. Roman boyunca saray yaşamı eleştirilir. Sultan İbrahim'in kadın düşkünlüğünden, Kösem Sultan'ın iktidar hırsından ve saraydaki dedikoduların çokluğundan dem vurulur. Padişah'ın ve Kösem Sultan'ın bir "Cinci Hoca"ya kendilerini teslim etmeleri ise alaya alınır. Saray hayatını mahalle hayatı gibi eleştirmeye girişen Tan, tamamen çağının düşüncesiyle geçmişi yargılamakta; geçmişin normlarını kendi zamanıyla değerlendirmektedir. Ayrıca her ne kadar tarihçilerden yararlandığını dipnotlarla belirtse de romanda birçok anakronik durum vardır. Sadrazam Kara Mustafa Paşa, Sultan İbrahim tarafından değil, Turhan Hatice Sultan'dan olma oğlu IV. Mehmed (Avcı Mehmed olarak anılır) tarafından idam ettirilmiştir.

D. Tarihî Çocuk Hikâyeleri ve Romanları: Çocuklara “Genealogy” Dersleri yahut Makbul Türk’ün Peşinde

İskender Fahrettin Sertelli *Çocuklarımıza Muaşeret Dersleri* (1941) kitabında “sokakta başıboş gezen ve oynayan çocuklardan” (216) velilerinin sorumlu olduğunu belirtir. Sertelli’ye göre sokaklarda oynayan çocuklar “1) sıhhatlerini, 2) terbiyelerini kaybeder” ve de “sokağa alışan çocuğu eve alıştırmak, inzibat altına almak çok güç ol[acaktır]” (216). Sertelli bu kitabında “sokakta küfretmek”, “zabıtaya karşı gelmek”, “düşünlerde”, “umumi seyirlerde”, “umumi bahçelerde”, “çocuk hoppalıkları”, “çocuk israfları”, “çocuk hırsızlıkları”, “çocuk dedikoduları”, “çocuk gevezelikleri”, “çocuk mübalâgaları” gibi bölümler çerçevesinde çocukların nasıl yetiştirilmesi gerektiği üzerine “nasihatler” vermektedir. Bu kitabın en ilgi çekici bölümlerinden biri ise “çocuk züppelikleri” bölümüdür. Sertelli bu bölümde züppe çocuğun tanımını yapar:

Her çocuk, yaşına göre bir takım züppeliklere özenir. (Züppeliğin ne demek olduğunu evde babanızdan, okulda öğretmeninizden sorup öğreniniz) Bir İngiliz pedagoğunun çizdiği züppe çocuk portresini geliniz beraber gözden geçirelim: Bir çocuk gözünüzün önüne getirin ki, her zaman babasının boyun bağlarını alıp kullanır.. Babasının şapkasını, boyun atkısını takmağa özenir, mektep kasketini bırakıp, tatil günlerinde fötr şapka giyer.. Yürümesinde garip bir eda, konuşmasında gülünç bir ahenk, bakışlarında manasız bir dikkat veya istihza vardır. İşte buna (züppe çocuk) demekte tereddüt edilmez. Onun her hareketi gayri tabiidir. (126)

Çocukları “Türklük” bilinciyle yetiştirmek, onlara “geçmiş” düşüncesi aşılacak fikri tarihî romandan önce, tarih ders kitapları çerçevesinde daha büyük önem kazanmıştır. Bu durumun somut örnekleri, Ahmet Refik’in *Türkiye Tarihi: Devre-i Mutavassıta Birinci-İkinci Sınıf* (1922), *Türkiye Tarihi: İlk Mekteb 3. Sınıf* (1922) gibi kitaplarında bir Türk tarihi yaratma ve Türk tarihi öğretme gayreti çerçevesinde daha net görülmektedir. Etienne Copeaux, *Tarih Ders Kitaplarında*

(1931-1993) *Türk Tarih Tezinden Türk-İslâm Sentezine* adlı çalışmasında da bu durumu özetlemektedir. Çocukların “iyi” / “makbul” birer Türk olarak yetişmeleri için yapılan çalışmaların, beden eğitiminden folklor çalışmalarına, roman ve hikâyeye de yansımış olması o dönem için ayrıksı bir durum değildir.

Türk Ocağı ve Türk Tarihi Heyeti olan Afet İnan, Mehmet Tevfik, Samih Rifat, Akçuralıoğlu Yusuf, Dr. Reşit Galip, Hasan Cemil, Sadri Maksudi, Vasıf ve Yusuf Ziya tarafından toplanan ve tercüme ve telif yollarıyla oluşturulan 1930 tarihli *Türk Tarihinin Ana Hatları* kitabının “Bu Kitap Niçin Yazıldı?” bölümünde kitabın amaçları şu şekilde belirtilmiştir:

Bu kitap, halkımız bilhassa gençliğimiz için yazıldı; ve buna binaen Türklerin dünya tarihindeki rolleri ve hilkat nazariyetile iktifa olunmadı; okuyanlara umumî bir levha halinde beşer tarihinin ırkımızla yakından alâkalı bazı kısımları da muhtasar olarak gösterildi; fakat Türk âleminde uzak kalan kavmlerin tarihlerinden bahse lüzum görülmedi. [...] Bu kitapla, doğru görmeye, eyi düşünmeye alıştırmak istediğimiz insanlar Türklerdir. Türklerin yanlış görüşlerden, hatalı düşüncülerden bir an evvel kurtulması başlıca emelimizdir. Bunun içindir ki, esas fikirlerimizi bir an önce yaymak istedik. Muhtelif lisanlarda yazılmış mütenevvi vesikaların ve başka türlü vesikaların araştırılmasını âtideki mesaiye bıraktık. (2-3)

Bugün, tarihî roman tartışmalarında, açık bir şekilde yüksek lisans ve doktora tezlerinde de, 1930’larda ders kitabı olarak kullanılan *Türk Tarihinin Ana Hatları*’nı destekler cümlelere rastlanmaktadır. Örneğin eğitim bilimleri bünyesinde yazılmış, tezler ve makalelerde tarihî romanın tarih öğretmek için yararlı olduğu kadar, doğru olduğuna ilişkin çıkarımlar bulunabilir. Nesrin Zengin’in, “Gençlik Edebiyatı ve Eğitim Değerleri Açısından Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun Dünkü Türkiye Dizisindeki Tarihî Romanların İncelenmesi” (2000, doktora tezi); Aysel Öztürk’ün “Tarih Öğretiminde Tarihî Romanların Kullanılması” (2002, yüksek lisans tezi); Hakan Düzgün’ün “Tarih Öğretiminde Tarihî Romanların Yeri: Mehmed Niyazi’nin Romanları” (2008, yüksek lisans tezi) ve de Ahmet Şimşek’in “Tarihsel Romanın

Eğitimsel İşlevleri” (2006), “Bir Öğretim Materyali Olarak Tarihsel Romana Yönelik Öğrenci ve Öğretmen Görüşleri” (2006); Kemal Erol’un “Tarih-Edebiyat İlişkisi ve Tarihî Romanların Tarih Öğretimine Katkısı” (2012) gibi yazılarında, gençlerin ya da çocukların eğitilmesinde tarihî romanın etkisi gösterilmeye çalışılır. Bu tezlerde ve yazılarda örnek gösterilen tarihî romanların, “Türk” tarihini yüceltmış olması da olumludur. Tarihî romancılar tarihi yüceltirken, tarihî roman “eleştirmenleri” de tarihî romanı yüceltirler. Böylelikle tarihî roman sorgulanmış olmaz. Sadece tartışmayı ileri bir boyuta taşımayacak olumlama etrafında dönülür.

1923 ila 1946 arası yazılmış tarihî çocuk romanı ve hikâyelerinin dökümü ise şöyledir: İskender Fahrettin Sertelli’nin *Tahtları Deviren Çocuk* (1936), *Tanrının Oğlu* (1938) *Karakurum’dan Tunaya Türk Akını* (1939), *Kubilay Han’ın Akınları* (1939), *Avcı Mehmet* (1939), *Tarihin Çocukları* (1939) *Çanakkale’de Küçük Ahmedin Kahramanlığı* (1939); Apdullah Ziya Kozanoğlu’nun *Seyit Battal* (1929), *Kanlıoğlu Kanturalı* (1929 T. Demiray’la), *Boğaç Han* (1929 T. Demiray’la), *Kara Çoban* (1929 T. Demiray’la), *Boz Aygırlı* (1929 T. Demiray’la), *Tepe Göz* (1929, T. Demiray’la), *Deli Dumrul* (1929), *Küçük Korsan* (1930), *Kurtlar ve Küçük Kahraman* (1935), *Küçük Uçman* (1936, T. Demiray’la), *Kuş Adamın Maceraları ve Kunduzlar Karaliçesi* (1938, T. Demiray’la); Enver Behnan Şapolyo’nun *Yayla Gülü* (1944) ve de yazarsız olan, *Denizaltı Korsanları* (1938); Ali Rıza Seyfi Seyfioğlu’nun, *Çocuk Kahraman Durakoğlu Demir* (1945) bu dönemin tarihî çocuk romanları ve hikâyeleridir.

Sertelli’nin İstanbul’un fethini iki çocuk (tabî ki Türk) üzerinden işleyerek, çocukların da tarihte önemli görevler üstlendiğini anlatmaya çalıştığı ve sorumluluk sahibi olabileceklerine yönelik söylemler taşıyan, *Tarihin Çocukları* (1939) adlı tarihî çocuk romanı, bu çerçevede analiz edilebilir.

Tarihin Çocukları, İstanbul'un fethinde "büyük" rol oynayan iki çocuğun, (on yedi yaşındaki Akdoğan ve kardeşi on üç yaşındaki Zeynep'in) serencamını anlatır. Kitabın giriş cümlesi ise şöyledir: "Sultan Mehmet, babası Sultan Murad'ın öldüğü günden beri (Bizans)'ı çevirip almaya karar vermişti. O zaman Edirne Osmanlı Devletinin payitahtı idi" (3). Akdoğan ve Zeynep, Fatih'in Edirne'deki muhafızı olan Hamza Bey'in himayesinde yetişmiş öksüz ve yetim iki çocuktur ve de kahraman çocuk imajının akıllı ve zeki iki temsilcisidir. Fark edilmenin gerekliliklerini yerine getirecek "haşarı çocuk" tanımına uygun hareket ederler ve de bu haşarılıkları sayesinde Cuma selamlığında İstanbul'un fethine hazırlık yapan Fatih'in yolunu kesmeye karar verirler (6). Fatih'in yolunu kestikten sonra, onun ayaklarına kapanıp, eteğine yapışırlar, sonra da arka planı bilinmeyen bir şekilde anne ve babanın intikamını almak için İstanbul'un fetih sürecinde savaşmak istediklerini Fatih'e söylerler. Bu sahnelerde çocuklar hem Fatih'ten hem de etraftakilerden övgüler alırlar. Sonra birden ordunun on beş gündür İstanbul'a doğru yol aldığı sahneye geçilir. Akdoğan ve Zeynep, Hamza Bey'e haber vermeden ordunun peşine takılırlar, kısa bir sürede de orduya katılırlar. Çocukların orada olduğunu fark eden Karaca Ahmet Paşa, onları tekrar Edirne'ye göndermeye kalkışsa da başarılı olamaz. Çocukların ayağa kapanma ve el etek öpme adetleri burada da işe yarar, böylelikle çocuklar savaşa dâhil olurlar. Bir süre sonra Fatih çocukların varlığından haberdar olur ve çocukların savaşta işe yarayabileceği düşüncesiyle itiraz etmez. Zaten Akdoğan ve Zeynep de çocuk olduklarını bir türlü kabullenmezler. Savaş devam ederken Karaca Ahmet Paşa'nın aklına gelen lağım kazdırma fikri Fatih'in de hoşuna gider. Bu lağım sayesinde Rumcayı nasıl öğrendiği hakkında bilgi sahibi olunamayan Zeynep, Bizans'ın içlerine girecek ve bir Rum çocuğu gibi hareket edip konuşarak Bizans'ın askerî ve idarî durumlarıyla ilgili stratejik bilgileri Fatih'in karargâhına

taşıyacaktır. Akdoğan, haşarı ve de aynı zamanda zeki çocuk sıfatlarıyla donatılmış olduğundan yerinde duramaz ve Bizans askerleriyle çarpışırken kolundan yaralanır. Bu yüzden Bizans içlerinde Zeynep’e eşlik edemez ve de Akdoğan’ın etkinliği burada sona erer. Zeynep Bizans’a girdiği ilk gün halkın serzenişlerine ve şikâyetlerine kulak kesilir. Neredeyse bütün Bizans halkı çektikleri zulümleri dillendirir ve Fatih’in Bizans’ı ele geçirmesinin daha iyi olacağı kanaatindedir. Zeynep sokaklarda dolaşırken Zamora adlı bir büyücü ile tanışır. Sertelli bu Zamora adlı büyücüyü diğer tarihî romanlarında da kullanmıştır. Zeynep, Zamora’ya istikbalini sorar (43), Zamora da Zeynep’e çok mühim işler göreceğini, kral kadar önemli kişilerin odalarına kadar gireceğini ve de önemli bilgiler edineceğini, bunun da Bizans’ın ele geçirilmesinde etkili olacağını belirtir (43). Zeynep tesadüfen Karaca Ahmet Paşa’ya gönül borcu olan ve de prenses İren’in de akrabası olan Kolsuz Mihal ile karşılaşır. Böylece Zeynep, Bizans sarayına girmekte sıkıntı çekmez. Zeynep’in elde ettiği bilgilerin Fatih’in karargâhına nasıl ulaştırıldığı romanda belirtilmeden Fatih’in Bizans’a girdiği görülür. Sonra da bütün halk “yaşasın Türkler” diye bağırır ve roman böylece biter.

Sonuç olarak, iki çocuğun olumlanarak ve idealize edilerek anlatıldığı bu romanda, çocukların da savaşlarda büyük birer tarihî kahraman olabilecekleri vurgulanmaya çalışılır. 19. yüzyıl ideolojik kavramlarının neredeyse her sayfada kullanıldığı bu romanda, tarih sadece bir dekordur. Romanın her sayfasında en az iki üç defa “Türkler”, “Türk” gibi kavramlar sıkça vurgulanmıştır. Romanın birkaç sayfasından örnek vermek gerekirse: “Bu kız bir Türk çocuğuydu” (58), “Burasının Türk gemileri tarafından topa tutulması” (59), “sen Türklere gökten felaket yağdır” (61), “Türk karargâhına bir kere bile yağmur yağmadı” (61), “Türklere yardım ediyor” (61), “Türkler yağmurdan korkar mı” (61), “Türkler hiç kimseden ve hiçbir

şeyden korkmaz” (61), “Yaşasın Türkler” (82) gibi cümlelerde 19 ve 20. yüzyıla ait kavramların yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir.

E. Türk Olmaya “Mecbur” Bırakılan Kahramanlar: Battal Gazi ve Diğerleri

Faruk Rıza Güloğlu, 1937 tarihinde yazdığı *Halk Kitaplarına Dair*

çalışmasında, halk kitaplarını şu başlıklar altında toplar:

1) Namaz hocası, Hüccetül İslâm 2) Kerbelâ, Muhammed Hanefi Cengi, Hayber Kalesi, Berber Kalesi, Battal Gazi gibi din ve mezhep tesirleri altında yazılmış cenk kitapları 3) Kerem ile Aslı, Âşık Garip, Leylâ ile Mecnun gibi aşk masalları 4) Karacaoğlan, Yunus Emre, Niyazi Mısrî gibi divanlar 5) Köroğlu gibi millî cenk ve kahramanlık kitapları 6) Serencam, Eski Mızraklı İlmihal, daha ziyade ilâveleri itibariyle mevlit gibi dini hırafeye boğan kitaplar. Bir de bu altı sınıf dışında, halkın okuduğu kitaplar örnek tutularak son zamanlarda yazılmış Yedi Yol Cengi, Hazreti Ali Mihri Süleyman Peşinde, Hazreti Ali Re-sulgul Cengi gibi; efsane ve cenk kitapları, Köroğlu, Âşık Garip gibi daha ziyade millî kahramanlık ve aşk kitaplarına benzetilerek yazılmış: Âşık Gariboğlu, Şah İsmail’in Torunu Emrah ile Selvi ve saire gibi hikâyeler vardır. (3-4)

Başlıklar altında sınıflandırdığı bu hikâyelere dönemin bakış açısını ise şöyle

yorumlar:

Bugünkü halk kitapları birçok eskiliklerden kurtulmuş yarı millî bir yola girmiştir. İçlerindeki bâtil itikatlar ve irticâ fikirler kısmen çıkartılıp atılmıştır. [...] Kan kalesi, Ejder kalesi, Berber kalesi gibi baştan başa hırafe ile dolu kitapların başına yahut sonuna: “Bu gibi kitapları inanmak için değil, ancak hoş vakit geçirmek için okumalısınız. Çünkü bunların hiçbirisi tarihe ve hakikate dayanmaz” gibi satırlar ilâve edilmiştir.[...] Yedi Yol Cengi gibi Türkün kahramanlığını gösteren, ateş olup sardılar gibi Çanakkale harbini anlatan, Beyböğrek gibi Oğuz destanından alınan birkaç kitabın Harf İnkılâbından sonra halk kitapları arasına girmiş olması bile halk kitapçılığının kendisinden bekleneni – yavaş yavaş da olsa – vermekte olduğunu göstermez mi? (5)

Güloğlu, “Anadolu’yu haritada, Türk köylüsünü de Yalova’da gören bu yazıcılar;

vekâletin kendilerine verdiği ehemmiyete ne kadar teşekkür etseler yeğdir” (7) der ve

de bu şekilde tanımladığı zamanın muharrirleri, Güloğlu'na göre bu kitapları yazarken, halkı tanımadıkları, halk zevkini bilmedikleri ve halkın bu kitaplarda neler arayıp bulduklarını anlayamadıkları için başarılı olamamışlardır (9). Bu kitapların yeniden ve yeniden değiştirilerek ve taklit edilerek yazılmış olması “çok defa muvaffakiyetsizlikle neticelenecek birer ‘sehli mümteni’ dir” (8). Eşek sırtlarında Anadolu'ya taşınan ve ıslah edilmiş olan bu halk kitapları hiçbir zaman sanıldığı kadar yüksek yani elli binlerle ölçülecek büyük miktarlarda basılmamıştır ve bu kitapların ne kadar basıldığına ilişkin bir ölçü vermek olanaksızdır (68-69). Türk köylüsünün uzun süredir okuduğu Şahmaran, Leylâ ile Mecnun'unu okuması artık beklenmemeli ve haraç alınan sevgilinin yüzüne bakıldığında otuz iki dişin çektirildiği zamanlardan çok uzak olunduğu bilinmelidir (69). Köylüye inkılâp düşüncesini yaygınlaştırmak ve zerk etmek için Şahmaran'ın ve Köroğlu'nun anlatılmasına gerek yoktur ve de Millî Mücadele dönemindeki kahramanlık ve “inkılâp uğruna başını veren Kubilây” Köroğlu'ndan ya da Şahmaran'dan daha az önemli değildir (69). Köylüye bu eski kahramanları hatırlatmayacak, “[h]ayali cenklerde imana gel ya mel'un diye nara atan Aliyi gülünç edecek Türk yiğitlerini tanıtmak lâzımdır (69). Artık bu eski gelenekler terk edilmeli ve yeni kahramanlık hikâyeleri yazılmalıdır, halk bu yeni hikâyeleri de çabuk benimseyecektir (70).

Kâzım Nâmi Duru 1914'te *Türk Sözü*'nün 7. sayısına yazdığı “Hayber Kalelerinin Battal Gâzilerin Terbiyevî Hizmetleri” başlıklı yazısında Batı kaynaklı romanlar ve hikâyelerle karşılaştırdığı halk kitaplarının etkisini şöyle ifade eder:

Yirminci asırda Hayber Kalelerinden Battal Gâzilerden terbiyevî hizmetler uman yazıcılarımız var denecek, ama bunlara ihtiyacımız olduğunu anlatacağım. Ortaya işitilmedik bir iddia fırlatacağım. Herkesin Acem düzmesi saydığı bu kitapları çocukluğunda okumamış kaç kişi vardır? Ben Rüştîye'nin ilk senelerinde Hayber Kalesi'ni okumuş, pek hoşlanmışım. Rüyâlarında Hz. Ali'yi – Cebrâil engel olmasa – Dünya'yı boynuzunda taşıyan öküzü kesecek Zülfikar'ını gördüm. Sonradan Zola'ları, Maupassant'ları, Flaubert'leri... hep

okudum. Fakat itirafederim, hiç birisinden o ilk efsanelerin zevkini alamadım. (aktaran Sakaoğlu, 37)

Duru'nun eski halk kitaplarıyla ilgisi sadece ona has bir durum değildir. Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Hüseyin Cahit Yalçın, Abülhak Şinasi Hisar, Süleyman Nazif, Halide Edip Adıvar, Ömer Seyfettin, Reşat Nuri Güntekin ve Fazıl Ahmet Aykaç gibi dönemin diğer yazarlarının da halk hikâyeleri okuyarak yetiştikleri ve bu hikâyelerden olabildiğince etkilendikleri bilinmektedir.⁴¹ Ancak bu kitapların dönemin siyasî ve ideolojik düşüncesiyle şekillendiği görülmekte ve Müslümanlığıyla ön plana çıkmış olan bu halk kahramanların ulus – devlet'i olumlar (*affirmation*), yüceltir (*sublimation*) bir şekilde "Türkleştirildiği" 1930'lardan sonraki süreçte daha net anlaşılmaktadır. Bu yıllarda sadece Battal Gazi, Ebâ Müslim gibi halk kahramanları Türkleşmiyor, İbrahim Peygamber, Hz. Ali gibi din büyükleri ve peygamberler de Türkleşiyordu. Hatta Kemal Samancıgil 1958'de *Hazreti Muhammed Türk Mü İdi?* adlı bir kitap yazmaya kadar götürecektir bu süreci. Bu dönemde, Muharrem Zeki Korgunal, Selami Münir Yurdatap, Remzi Daniş Korok, Rıza Çavdarlı, Süleyman Tevfik Özzoroğlu, Kerim Sam, Ziya Şakir Soku, Kemal Samancıgil ve Fevzi Gürgen gibi yazarların yoğun bir şekilde halk hikâyelerini dönüştürüp tekrar yazdıkları görülmektedir. Halk kitaplarına en çok konu olanlar ise Hz. Ali ve Şah İsmail olmuştur. Ancak bu kitapların neredeyse tamamı halk hikâyeleri içinde sınıflandırılırken, Battal Gazi ile ilgili uyarlananlar tarihî roman türü içinde değerlendirilmiştir.

Bedri Arıkök, Ziya Şakir'in 1943 yılında basılan *Battal Gazi* kitabına şöyle küçük bir önsöz yazar:

Battal Gazinin hayat ve maceralarına ait olan bu eser; hakikat, heyecan ve merak kaynağıdır. "Battal Gazi", yediden yetmişe kadar, her yaşta, bütün Türklerin kalplerinde yaşadığı kadar, bilhassa garp ve

⁴¹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için, bkz. Mehmet Nuri Yardım, *Edebiyatçılarımızın Çocukluk Hatıraları*, (1998).

Arap ülkelerinin de tarih ve edebiyatlarında yer alarak ve adına ölçüsüz kahramanlık destanları yazılmış, halis kan Malatyalı bir Türk çocuğudur. (3)

Battal Gazi halk hikâyelerinden ve Battalnamelerden uyarlanan bir “halk kahramanı” örüntüsüyle, bütün metinlerde “kaçınılmaz olarak” Türk’tür. Muharrem Zeki Korgunal da 1936’da yazmış olduğu *Türk Kahramanı Battal Gazi: Mihriyayilden İntikam* kitabının giriş bölümüne “Ulusal tarihimizde Battal Gazinin büyük bir yeri vardır” (2) cümlesiyle başlamıştır. Eski taş baskılardan “aslından olduğu gibi meydana getirdiği” (2) bu kitaba kısa bir bilgi verdikten sonra şöyle bir giriş yapar:

[C]ebrail: Ya Muhammed, diyordu, Tanrının selâmı var. Bana buyurdu ki: “Git, Habibime söyle: Hiç üzülmeyin sahip olmak dilediği Rum diyarını, bir gün onun ümmetine nasip edeceğim. Şöyle ki: yüz yıl sonra bir yiğit türeyecek. Uzun boylu, güzel yüzlü, buğday tenli olacak. Malatya şehrinden kopacak ve Cafer adını taşıyacak. Pehlivanlıkta Hamza Bökeden, kahramanlıkta Merdimeydandan, ya’ni Hazreti Aliden, açık gözlükte Amribni Ümeyyeden üstün çıkacak. Dört kitabı okuyacak; bilgisini engin bir deniz gibi genişletecek. O kadar güzel sesli olacak ki bir türkü söylediği veya yüksek sesle bir şey okuduğu zaman havada uçan kuşları bayıltacak, sapır sapır yere dökülecek. İşte o yiğit Müslümanlara Rum diyarının kapılarını açacak; kiliseleri yıktırıp yerlerine camiler, mektepler kurduracak. İstanbulu ele geçirecek. Keşişlerin ciğerlerini kebab edecek. [Sonra] Muhammed Mustafa, gözlerini sevinçle açtı. Cebraili Selâmetledikten sonra aldığı müjdeyi ashabına bildirdi. Az önce derin bir sessizlik içinde hareketsiz duran mescitte tatlı bir sevinç uğultusu uyandı. Rum diyarının Müslümanların eline geçeceğini öğrenince sevinmeyen kimse kalmamıştı. (4)

Battal Gazi ile ilgili halk anlatılarının en meşhur girişi olan bu cümlelerden anlaşılıyor ki; değil geleneksel halk anlatı kahramanlarını Türkleştirmek, Türklük uğruna savaşan ve “kusursuz” bir kahraman olan Battal Gazi için, olmayan ayet indirilmiş Kuran’a bile ek yapılmıştır. Böyle bir süreçte, Sümer, Hitit gibi milattan önceki devletler bile kendilerini Türk olmaktan kurtaramazken Müslümanlığıyla ün yapmış bu tür halk kahramanlarının Türkleşip, halk kitaplarında ideolojik olarak “Türkçü” gibi naralar atmaları kaçınılmazlaşmıştır.

Bu dönemin halk hikâyelerinden aktarılarak romanlaşmış olduğu varsayılan tarihî romanları Muharrem Zeki Korgunal'ın *Türk Kahramanı Battal Gazi* (1936); Ziya Şakir Soku'nun *Battal Gazi* (1943); Apdullah Ziya Kozanoğlu'nun *Battal Gazi* (1946); Rıza Çavdarlı'nın *Yetiş Ya Hacı Bektaş Veli* (1943) gibi kitaplarıdır. Battal Gazi ve Ebâ Müslim gibi halk kahramanları tarihî romanın ve de tarihî roman tartışmalarının konusu olurken bu dönemde tarihî roman serlevhasıyla, Rıza Çavdarlı tarafından yazılmış olan 1943 tarihli *Yetiş Ya Hacı Bektaş Veli!* Hiç tartışma konusu edilmemiştir. Göz ardı edilen bu kitabı bu bölümde değerlendirmek yerinde olacaktır.

Yetiş Ya Hacı Bektaş Veli!, halk anlatısı özelliklerine sahip bir kitapmış gibi görünse de içerik olarak böyle bir görüntüsü yoktur. Horasan'daki Ebâ Müslim'in "Türk ocağından" türeyen Ahmet Yesevî gibi din büyükleri, Türklük bilincini yükseltmek için uğraşırlar. Bu uğraşta en cesaretli Türkçü ise Hacı Bektaş Veli olmuştur. Hacı Bektaş Veli gibi "Türk milliyetçileri", "türk anayasasını" bir araya getirecek ve Türklüğü kurtaracaktır. Sonunda kimlerle edildiği tam olarak belli olmayan bir savaştan Hacı Bektaş Veli galip çıkar ve adı Yetiş Ya Hacı Bektaş Veli olarak anılmaya başlanır. Böylelikle Ahmet Yesevî'nin oluruyla Anadolu'nun yolunu tutan Hacı Bektaş Veli artık Anadolu'yu "Türkleştirmek" için çabalayacaktır. Kitap boyunca böyle bir mücadeleden bahsedilir, ama bir olay örüntüsü, çizgisi olmadığından tam olarak olaylar birbirini takip etmez. Sürekli olarak kullanılan "Türkçülük", "Türk", "Türk yasası" ve "milliyetçiler" gibi kavramlar vardır. Özellikle Türklük kavramını her sayfada en az üç kere geçmektedir. Bu sayfalardan örnekler aşağıdadır.

"Taşkentin büyük kubbeli tekkesinin altında (Ahmet Yesevî) nin, bu Türkçü, Türkoğlu'nu hıçkıra hıç[k]ıra ağladığı işitiliyordu" (2), "Türklüğü diriltmek,

kurtarmak” (2) “Ebu Müslim’in kurduğu Türk ocağı, onun içinde yandırdığı چراغlar sönecek, Türkün (Tuğu alevi) yok mu olacak?” (3)

Asla pirim! Bunu yalnız biz değil, bütün Türk ulusları bağıdır! (Ebu Müslim) bunları, eski harp kahramanlarını, eski Türk dualarını gösteren bir çok resimler ve nakışlar arasında, (Gülner hatun, sandal ağacından yapılmış, sedefli tahta üzerinde otururken, sırtında zırh, başında demir bir tolgo, ata binmiş, bir yana kılıncı sarkmış eski Türk kahramanını gösteren mukaddes altun heykelin huzurunda bizlere emanet bıraktı. Ve dedi ki: Türklüğü öldürtmek istemiyenler bunları yok ettirtmezler. Onun tuğunu taşıyacak, چراğını yandıracak Türk elbette çıkacaktır. (3)

“Pirim! Tam beşyüz senedenberi Türklük öldürülmedi yi ne de öldürülemez (3). “Bir Türk haberini getirdi (4). “(Nişabur) ve oradaki büyük Türkçülük teşkilatının temeli (Ebu Müslim) tarafından atılmış, Gülner hatun eli ile sağlamlaştırılmış, bir daha yıkılmamak üzere kurulmuştu (6). “Cesur Türk, Türk’ün rehberi, Türklük için ağlamaktan kızarmış gözlerini, ay kadar cazibeli onun kadar parlak kıza Ayhatuna çevirdi” (6). “Bizim de Türklüğe sadık, Buharada birçok esircilerimiz var” (7). Türklük için, Türkler için gittiğimizi unutmayınız” (7). “Bu milliyetçi yolcuları biraz kendi yolları üzerinde bırakalım da, (Horasan) a, onun Türkçülük merkezi olan (Nişabur) şehrine gelelim” (7). “Henüz yirmi iki yaşında agenç bir yiğit (Hünkâr Hacı Bektaş Veli) daha bu yaşındayken Türkçülerin hürmetle, sofların da dinî bir korku ile seyrettikleri bir adam kesilivermişti” (7). “Bu sebepten (Lokman), bir çok defalar kendisi gibi büyük bir Türkçü olan (Bayezit Bestami) ye bu çocuk çok büyük olacak, bütün Türkistanın, Türk âleminin nuru gibi parlayacak!” (8). “[T]ürklüğü, Türkçülüğü kuvvetlendirmek” (10). “Türk ana yasasını kat’iyen yok ettirtmeyelim. [...] Türkün elinden hürriyetini almak, kendilerine tabi kıldıkları cahil hakanlar vasıtasıyla, Türke ana dilini, anadili ile beraber milliyeti de unutturtmaktadır” (10). “Üçler, yediler, kırklar arasında چراغlar yanıyor, Türklüğe has alemler dalgalanıyordu” (10). “Şeyh Lokman, eski Türk an’ane ve âdetince bir lokma

ekmeği, ‘mukaddes şaraba’ batırdıktan sonra onun ağzına koydu” (10). “Şimdi, dedi. Türklüğün millî lokmasını yiyorsun!” (10).

Şu gördüğün çarağlar, şu gördüğün alemler Türklükten ve onun için isyan eden Ebu Müslimden bize yadigâr kaldı. Biz Türklüğümüzü anlamak için onlara kendi ülkemizde, kendi ırkımız arasında gizli gizli taabüd ediyoruz. Buna Türk ruhu ve kalbi ile ağlamak mümkün değildir. Senden beklediğimiz hizmet, bunlara lâıyk oldukları, bekledikleri serbestliği verdirmek, Türklüğü Araplığın, Acemliğin esaretinden kurtarmaktır. Bunu böyle yapacağına Türklüğün namına, şu âlemler, şu arağlar ismine yemin et! Zaten bu terbiye ile büyümüş olan Bektaş düşünmeden ağlayarak yemin edivermişti. Ölünceye kadar bunun için, Türklük için çalışacağıma yemin ederim. (10-11)

Şeyh Lokman Bektaş tam bir Türk olarak yetiştirmişti” (11). “Nişaburlu Bektaş Türk yasasına sadık kalanlara, Türklüğünü unutanlara bu müjdeyi verebilirsin” (31). “Tam bir milliyetçi, tam bir savaşçı, cesur bir yiğit olarak yetişti” (31). “(Yesevî) (Ebu Müslim Horasanî)nin imanetlerini teslim etmek için seni çağırıyor, Türklüğün âlemini carağanı sen olacaksın” (31). “Türk kadını değil miyim? Türk kadını hiç ata binmesini bilmez olur mu?” (32). “Şeyh Lokman, bu yiğit Türk kadınına takdir eden gözlerle baktı. Türk böyle olu. dedi” (33).

Bektaş oğlum, dedi, senden ayrıldığım için çok mahsunum. Fakat Türklük namına, Türklük için gittiğine sevinmemek mümkün olamıyor. Haydi git yolun düz ve açık olsun... Ömrünü Türklüğünü vakfetmeni unutma. Bil ki Türklük yardıma muhtaçtır. Onu Arap ve Acem elinde boğulmaktan kurtar. Yapacağım şeyhim rahat ve müsterih ol! Gel alınından öpeyim. Türkün Tanrısı seni utandırmasın!” (33-34)

“Türk oğlu, dedi. Senden Türklük çok hizmet bekleyebilir” (39). “Üçler, yediler, dokuzlar, kırklar toplansınlar (Ebu Müslimin) Türklüğe emanet olarak bıraktığı (âlemi) ile (çarağını) Bektaş vereceğim” (39).

Bektaş oğlum! Yolun açık olsun! Rum diyarına, Anadoluya, oradaki Türkler arasına gideceksin! Zira orada yaptıkları savaşlarda zaferden zafere koşan bu kahraman kardeşlerimiz senin gibi merd ve cengâver öz Türklerle ihtiyaçları vardır. Bana öyle geliyor ki oradaki yiğit Türkler seni (yetiş ya Hacı Bektaş Veli) diye anmaktadır. Burada gösterdiğin fedakârlıkları orada da göstereceğine hiç şüphem yoktur.

Bunu üzerine Hacı Bektaş başını hafifçe eğerek: Peki pirim! Dedi ve atına atladığı gibi güzel Anadolu'nun yolunu tuttu" (48)

Kitabın genel görüntüsü budur ve anlatılan şeylerin ne olduğuna ilişkin bir ipucu ya da anlam bulma olanağı neredeyse yoktur. Her satırda Türklük, Türkçülük, milliyetçilik gibi kavramlar kullanılır ve roman böylece biter. Görüldüğü gibi, amaç tarihin herhangi bir yerinde yaşamış insanları ya da bir durumu anlatmak değildir. Geçmişe bir kimlik giydiren onu bugün için işlevsel hale getirmektir.

F. Tarihî “Halk Romanları”: Tarihî Figüranları

Sosyal hayat, gündelik yaşam ve kültürel hayata ilişkin veriler bulunabilecek, çıkarımlar yapılabilecek popüler tarih kitaplarının 1920'lerden itibaren yaygınlaştığı görülmektedir. Ahmet Refik Altınay, Ahmet Rasim, Refik Ahmet Sevengil ve daha sonra bu ekolü devam ettiren Reşat Ekrem Koçu gibi yazarların, sosyal hayatı da anlatan kitaplar yazdığı görülmektedir. Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde yazılan bu kitaplara niceliksel olarak bakıldığında, “büyük adamların” ya da “gerçek tarihsel kişilerin” üzerine yazılan tarih kitapları kadar yaygın olduğu görülecektir. Tarihî roman yazarlarının da çok fazla olmasa da bu tip kitaplar yazdığı görülmektedir. Ancak, bu dönemde yazılan tarihî romanların Türkçülük ideolojisiyle yazıldığı genellemesi yaygınlaştıkça, dönemle ilgili yapılan tarihî roman eleştirileri de Türkçülük ideolojisi etrafında şekillenmiştir. Tarihî romanın, tarihî olma niteliğini güçlendirecek bir durum olan, “gerçek kişileri” kullanmadan ve arka planda göstererek yazma eğilimi, az da olsa rastlanan bir durumdur. Aşağıda listesi verilecek bu romanlar tarihî roman tartışmalarının hiç konusu olmamışlardır. Fahişeler, dalkavuklar, ağalar, efeler, pehlivanlar, kabadayılar, soytarılar, zaptiyeler, zabıtarlar

gibi “sıradan” insanlar, tarihî romanın konusu olsalar da dikkat edilmeye değer görülmemişlerdir. Tarihî romanların serlevhalarında görülen “Büyük Türk Romanı” gibi sıfatlar, tarihî roman tartışmalarını etkilemiş olacak ki, “büyük adamların” anlatıldığı tarihî romanlar hep dikkate alınmıştır. Halk ise tarihin “figüranı” olarak kalmıştır. Tarihî roman tartışmalarını yürütenlerin, genel algısının “büyük türk tarihî” algısı içinde şekillendiği düşünülürse, bu durum şaşırtıcı değildir. Zaten “insanın canı ve kendisi nedir ki devletin yanında?” cümleleriyle tarihî roman yazarların romanlarına itibar kazandırmak varken, bu romanların dikkate alınmaması olağanlaşmıştır artık. Tarihî roman ve yazarları ideolojikleştikçe, bu iki ayrılmaz bütüne bir de onları eleştirenler katılmıştır. Tarihe itibar kazandırmaya çalışan tarihî roman yazarına itibar kazandırmaya çalışan “edebiyatçılar” da katılınca, yukarıda da görüldüğü gibi olgular ve bibliyografik veriler önemsizleşmiştir. Genellemeler diğer genellemeleri beraberinde getirmiş ve tarihî roman için bu zamana kadar yapılan tartışmalar geçersizleşmiştir.

Sosyal hayatı anlatan ve “tarihî halk romanı” olarak adlandırılabilen romanlar Raif Nizih’in *Ağanın Oğlu* (1926); Sadri Etem Ertem’in *Çıkrıklar Durunca* (1930), *Bir Varmış Bir Yokmuş* (1933); Murat Sertoğlu’nun *Çakırcalı Mehmet Efe* (1941), *Çakırcalı Mehmet Efe Nasıl Vuruldu* (1941); Ziya Şakir Soku’nun *Gâvur Memet: Kara Yürek Çetesi* (1943); Osman Cemal Kaygılı’nın *Bekri Mustafa* (1944) kitaplarıdır. Bu romanlarda tarihî reel kişilikler geri planda tutulmuş ve “sıradan insanlar bu romanların konusu olmuştur. Dönemin devlet adamlarının eleştirildiği görülse de, devrin ideolojik yapısına uygun olan Türkçülük söylemlerine sık bir şekilde rastlanmaz. Çağın kavramlarını, ahlaki kurallarını ve ideolojik yapısını doğrudan yansıtmaya niyetiyle yazılmadığı anlaşılan bu romanların; yukarıda

sınıflandırılan diğer tarihî romanlardan daha fazla tarihî roman özelliği taşıdıkları söylenebilir.

Bu bölümde, Ziya Şakir Soku'nun "tarihî büyük zabıta romanı" serlevhalı *Gâvur Memet: Kara Yürek Çetesi* (1943) adlı kitabı değerlendirilecektir. Yukarıda da görüldüğü gibi popüler tarihe yakın olan kitapları tarihî roman olmaya zorlanan Ziya Şakir'in bu romanından hiç bahis yoktur. Bu kitabın fark edilmeme nedeni ise başlığı olabilir. Çünkü tarihî roman tartışmalarının en büyük eksikliklerinden birisi de kitapların görülmeden ve içeriğine bakılmadan, sadece başlıklarından yola çıkılarak tarihî roman olup olmadığının söylenmesidir.

Gâvur Memet romanı, II. Abdülhamid döneminde geçer ve o dönemde işlenmiş bir cinayetin gizeminin çözüm süreci, maceralı bir şekilde işlenir.

Eski devirlerde zabıta kuvvetini, Yeniçerilerin (Ases) ve (Böcek) denilen iki sınıfı teşkil ederdi. Yeniçeriliğin kaldırılması üzerine İstanbulun asayiş, (Nizmi cedit) tesmiye olunan yeni askerin piyade sınıfına tevdi edildi. Ve (Kulluk) denilen karakollara bu askerler yerleştirildi. Tanzimatı hayriyenin ilân olunduğu sırada her şey Avrupa usulüne uydurulmak istenildiği için, Avrupadaki (jandarma) ya mukabil olmak üzere bizde de (zaptiye) sınıfı tesis edildi ve asayişin muhafazası bunlara bırakıldı. Artık devletin resmî inzibat kuvveti, (zaptiyr alayları)ndan ibaretti.. Lâkin, hepsi de okuma yazma bilmeyen cahil adamlardan mürekkep olan zaptiye kuvveti, maksadı temin edemedi. Yine Avrupanın (polis)lerine muadil olmak üzere bir sınıf zabıta memuru daha tesisine lüzum hissedildi. Bunun üzerine (1284) senesinde (teftiş ve (tebdil) memuriyetlerinin ihdasına karar verildi. (21)

Yerli bir Şarlok Holmes yaratma gayretinin bir ürünü gibi görünen romanda, Gâvur Memet aynı Şarlok Holmes gibi "zeki", "kuvvetli", "kurnaz" gibi vasıflara sahiptir ve her çetrefilli işin içinden kolaylıkla çıkabilecek kabiliyettedir. Romanda, II.

Abdülhamit, Hafız Paşa gibi tarihî "gerçek" karakterler olsa da, bu karakterler ikinci plandadır. Bu tarihî "gerçek" karakterler sadece romanın başında konuşurlar ve de diğer bölümlerinde geri planda kalırlar. Dönemin asayişinin nasıl işlediği, işlenen bir cinayetin çözülme süreci kahramanlara bir "Türk kimliği" giydirme çabası olmadan

anlatılır. Roman boyunca, kitabın yazıldığı dönemin algı dünyasına göre yazılmadığı anlaşılmakta ve kahramanların zamanın kavramlarına göre konuşmadığı ya da konuşturulmadığı görülmektedir. Soku'nun romanını oluştururken, ideolojik bir niyet taşımadığı ve bir propaganda peşinde olmadığı açıktır. Romanı oluştururken uç açıklamalara ve konuyla ilgisi olmayan yollara ihtiyaç duymayan Soku'nun *Gâvur Memet* romanı tarihî polisiye romanı olarak adlandırılabilir.

SONUÇ

Tez boyunca verilen bilgilerden yola çıkılarak, 1923 ila 1946 arası yazılmış tarihî romanlarla ilgili yapılmış olan bu olgusal yaklaşımlardan sonra, dönemle ilgili çıkarımları maddeler halinde sıralamak yerinde olacaktır. Bu maddeleri gerekçeleriyle sıraladıktan sonra, bu döneme ilişkin bir tarihî roman tanımı yapılmaya çalışılacaktır.

İlk olarak, bu dönem tarihî romanlarına popüler, yaygın ve dönemi itibariyle etkin / etkili denilebilir mi? Edebiyat tarihçilerince tarihî roman türü çerçevesinde etkin olduğu düşünülen, Apdullah Ziya Kozanoğlu, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, Enver Behnan Şapolyo, M. Turhan Tan ve hakkında hiç bilgi verilemeyen İskender Fahrettin Sertelli ile ilgili olgusal bilgilerin yanlışlığı ortadadır. Yukarıda gösterilen olgusal yanlışlıklarla birlikte, bu tarihî romanların “abartılı” bir şekilde popüler olduğunu söylemek ise popülerlik kavramına nasıl bir anlam yüklendiği ile ilgilidir. Bu anlamda, tezin kapsamına giren dönemde tarihî roman üretmiş ve tartışmalara konu olmuş yazarlara teker teker değinmek yerinde olacaktır. Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu’nun çok üzerinden durulan ve de Fatih Sultan Mehmet’e 1928’de tokat atmış ve sonra o takatı geri almış olan, daha da önemlisi İstanbul’un fethinin gerçek kahramanı olduğu “hayal” edilen Kara Davud’un serencamlarının anlatıldığı, *Kara Davud I–II* (1928), *Kara Davud III* (1930) adlı eseri belirlenebildiği kadarıyla bugüne kadar üç baskı yapmıştır. Tepedelenlioğlu’nun diğer tarihî romanı ve önem sırası olarak ikincilleşen *Deli Deryalı* (1928) ise bu güne

kadar ilk baskı dâhil iki defa basılmıştır. *Köroğlu* (1928) ise bir daha basılmamıştır. Enver Behnan Şapolyo'nun *Kara Oğuz* (1928), *Alas* (1934), *Attila* (1934), adlı tarihî hikâyeleri, *Ayşim* (1934), *Yıldırım ve Prenses Olivera* (1944) gibi tarihî romanları ve *Yayla Güllü* (1944) tarihî çocuk romanından oluşan kitapları da bazıları birinci baskısında kalmış, bazılarının ise bugüne kadar en fazla ikinci baskısı yapılmıştır. Şapolyo'nun 1946'dan sonra yazdığı tarihî romanları bu çıkarımların içinde değerlendirilmemelidir. İskender Fahrettin Sertelli döneminin en üretken yazarı ve tarihî roman yazarı olarak bugüne kadar hakkında hiç araştırma yapılmamıştır. Bu tezle birlikte, en azında tarihî romanlarıyla ilgili olgusal bilgiler eksik de olsa toparlanmış oldu. Sertelli'nin tarihî romanlarının hangilerinin basılmış olduğu dahi belirsiz ve Türkiye'deki kütüphaneler taranarak kitaplarının ancak eksik bir listesi veriliyorken, popülerlik tartışmasına girmesi mümkün değildir. Tarihî roman tartışmalarında Sertelli hakkında yapılan çıkarımlara ise mesafeli bakılmalıdır. Kaynakçasız ve künyesiz yapılan çıkarımlara itibar edilmemelidir. Çünkü tezin ikinci bölümünde de gösterildiği gibi basılmamış kitapları üzerinden yorumlara gidilmiştir. Şüphesiz ki Sertelli'nin tarihî romanları bulunmadan ve derinlemesine incelenmeden dönem hakkında yapılan tarihî roman tartışmaları “güçük” kalacaktır.

Bibliyografik verilerden de anlaşılmaktadır ki, Kozanoğlu, Cumhuriyet'in erken dönemlerinde etkin “sanılmış” ve de tarihî romanlarının büyük bir bölümü, 1940 öncesinde gösterilerek genellemeler yapılmıştır. Kozanoğlu, bu dönemde etkin bir tarihî roman yazarı olamadığı gibi, yazdıklarının büyük bir kısmını Tahsin Demiray'la yazmıştır, hatta bu dönemin kaynaklarına bakıldığında, eserleri ve de kendisi hakkında bilgi yoktur. Kozanoğlu'nun ancak 1940'lı yıllardan sonra tarihî roman türünün üretken isimlerinden birisi olduğu söylenebilir. Kozanoğlu'nun ilk yıllarda yazdığı tarihî romanlarla ilgili tek yorum yapan ise yine onu keşfeden ve

Türkçülük ideolojisi çizgisinde ona rehberlik eden Tahsin Demiray olmuştur. Kozanoğlu'nun kitaplarının üzerindeki baskı sayılarına ise itibar etmek sakıncalı olabilir. Eğer kitapların baskı sayıları karşılaştırılırsa şöyle bir manzara görünecektir. Örneğin onuncu baskı olduğu iddia edilen kitabın sadece altıncı baskısına rastlanabilir, ancak aradaki baskılara rastlanamaz. Kozanoğlu'nun kitaplarının birinci baskısına ulaşmak oldukça güç, bu durum anlaşılabilir, ama ikinci baskılara ulaşmak da güçtür. Doğrudan altıncı ya da sekizinci basım gibi ibarelerle karşılaşılmaktadır. Yani baskı sayılarına itibar edilmemelidir. Hakkında en çok yazılan, neredeyse tarihî roman tartışmalarının merkezine oturtulan ve de Cumhuriyet'in erken dönemlerinden itibaren tarihî roman başlatıcısı olarak görülen Kozanoğlu, bu güne kadar yanlış olgular ve veriler üzerinden değerlendirilmiştir. Kozanoğlu üzerine yapılan tezler de bu duruma dâhildir. Kozanoğlu'nu, hakkında yapılan itibarî eleştirilerle popüler bir yazar“mış” gözüyle bakmak yerinde olacaktır. Yine de bu çıkarımların 1946'dan sonrasını içermediğini belirtmek yerinde olacaktır.

Şüphesiz ki, 1928'de yazdığı *Cehennemden Selam* adlı tarihî romanıyla tartışmalara giren M. Turhan Tan dönemin en “ünlü” tarihî roman yazarıdır. Yukarıda da görüldüğü gibi hem devrin ansiklopedik bilgilerine girmiş hem de tarihî romanları tartışma konusu olmuştur. bu dönemin kitaplarına gidildiğinde hakkında bilgi bulanabilecek tek tarihî roman yazarıdır M. Turhan Tan. Günümüzde, Tan hakkında yapılan tartışmalar ve tezlerde de maddi hatalara rastlamak mümkündür. 2000'li yıllardan itibaren Tan'ın tarihî romanları tekrar basılmaya başlanmıştır. Çoğu romanı ise birinci baskısında kalmıştır. Kaynakçalarda gösterilen bazı romanların varlığı bile şüphelidir. Araştırıldığında görülecektir ki, devrin en öne çıkan tarihî romancısının bile kitapları birkaç kez basılmıştır. Bu olgusal değerlendirmeden yola çıkarak bu devrin romanlarına popüler, yaygın ya da çok okunmuştur denilemez.

İkinci bir durum ve sorun ise, bu dönem tarihî romanlarının konuları hakkında yapılan değerlendirmelerin eksikliği ve de bütüncüllüğüdür. Dönemin ulusçuluk algısını besleyen ana damarlardan biri olan Türkçülük ideolojisinin ve de bu durumun çıktısı olarak oluşan, Türk Tarih Tezi'nin etkisi bu tarihî romanların oluşmasında etkilidir denilebilir, ancak bütün tarihî romanların temellerinin Orta Asya'daki "Türk" kaynağını / medeniyetini bulmak üzerine kurulduğunu söylemek güçtür. Konusunu Orta Asya'dan alan tarihî romanların niceliksel olarak değil de niteliksel olarak yorumlanmasından dolayı böyle bir algı doğmuştur. Bu dönemin tarihî romanlarının en çok konusu, Osmanlı Devleti olmuştur. Bu konuda üretilmiş bütün tarihî romanların Osmanlı'yı "olumsuz" bir bakış açısıyla yansıttığı yanlışlığına düşülmemelidir. Osmanlı Devleti'ne karşı olumsuz ifadeler kullanan ve çağının ideolojik söylemleriyle konuşan, dolayısıyla da tarihî olmayan (zihinsel olarak tarihle ilgisi olmayan) karakterler yaratan, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, Enver Behnan Şapolyo ve bütün romanları olmamak kaydıyla M. Turhan Tan olmuştur. Tan'ın tarihî romanları ve kahramanları, Türkçülük ideolojisinden çok, alaycı bir yapıya sahiptir. Zaten çok belirgin bir kahramanı olmadığı gibi "Türkçü" bir kahraman yaratma gayreti de yoktur. Osmanlı'yı eleştirip, olumsuzlarken neredeyse hep "kendisi" devrededir. İskender Fahrettin Sertelli'nin tarihî romanlarında ise Osmanlı Devleti'ni Türk kılma çabaları vardır, ama Osmanlı'ya karşı olumsuz ifadeler neredeyse hiç rastlanmaz. Ziya Şakir Soku ve Reşat Ekrem Koçu'nun tarihî romanlarında da aşağılayıcı ifadeler bulmak zordur. Yani bu dönemin bütün romanları Osmanlı Devleti'ne karşı bir söylem oluşturmuştur genellemesi yapılmamalıdır.

Üçüncü ve tezin savı olarak giriş bölümünde öne sürülen başka bir durum ise, bu romanların tarihî roman olarak adlandırılıp adlandırılmayacağı sorunudur.

İktidarın dilini / “isteğini” olumlama / evetleme biçiminin bir tezahürü olarak, Cumhuriyet dönemi tarihî romanına “itibarî” bir kıymet biçilmiştir. Bu dönemin bir parçası olarak tarihî roman yazarlarına ve yarattıkları kahramanlara bakıldığında, planlanmış düşüncenin “ahlaki” kalıplar ya da postülalar halinde sunulması yolunun tercih edildiği görülmektedir. Rejime angaje olmuş ve bu rejimin “rotasından” sapmadan tarihî roman yazma gayretine giren bu yazarlar, içine doğdukları zamanın kavramlarıyla “kahramanlarını” konuşturmuşlardır. Çağının kavramları ve söylemleriyle konuşan yazarın, tarih “kisvesi” altında konuşturduğu kahraman da, kendisini yaratan yazarlara benzemiştir. Geleneksel anlatılardan yola çıkılarak ya da “hayali” olarak yaratılan bu kahramanlar, merkez ve periferi ilişkisinin sağlamlaştırılmasında tarihiymiş gibi yapma zorunluluğunun parçası olmuşlardır. Bu dönemde kültürel olanın ideolojik alana çekilerek belleklere yeniden ve yeniden üretilerek kazınması, anlatının bilgisel olarak kendi alanından koparılıp işlevsel bir alana taşınmasını beraberinde getirmiştir. Tarihî roman yazarı toplumu bir araya getirecek savları ve söylemleri oluştururken, yok olma korkusuyla, var olma savaşını birlikte vermiştir denilebilir. Bu var olma savaşının “biricik” aracı da tarih olmuştur. Bu durum tarihin restore edilmesi, “yamanması” gibi hareketlilikleri de beraberinde getirmiştir. Tarih restore edildikçe, iç mekân ve dış mekânın görünümü değişmiş, ancak yine de tarihiymiş “gibi” algılanmıştır. Böylelikle içeriğin yani tarihin kendiliğinden bir şekilde değişme imkânı elinden alınmıştır. Kahramanın özelliklerine enjekte edilen “daraltılmış kimlik ekleri” ise, kahramanın ulus kavramı çerçevesinde somutlanmasını beraberinde getirmiştir. Bu sayede kahraman, “tarihten geliyorum ve Türküm”, “tarihi, bir Türk olarak ben yaptım” diyerek, bütün ulusu kendisinde somutlamaya çalışmaktadır. Tarihten “başarılarla”, “Türk” olarak geldiğini iddia eden kahraman, hem ulusçuluk düşüncesini pekiştirmiş hem de

tarihten olmanın toleransıyla meşruiyetini sağlamıştır denilebilir. Kahramanın söylemlerinin ve “edindirildiği” ideolojinin yeniliği onun tarihî olmasını engellemektedir. Bu kahraman tarihî romanın oluşmasının bir aracı olarak düşünülürse eğer, tarihî roman da tarihî olmuyor – olamıyor. Böyle bir çıkarıma gidildiğinde bu dönemin “tarihî” olduğu iddia edilen romanlarına “geriye doğru yazılmış ütopyalar” denilebilir. Geçmiş, anlık ideolojinin isteğine göre şekillenir ve kahraman da geçmişin kusursuz temsilcisi olarak yaratılırsa, bu yazılanlar tarih değil “propaganda” olurlar.

Buradan hareketle Cumhuriyet dönemi tarihî romanları şöyle tanımlanabilir: Geçmişe (tarihe) içinde bulunulan zamanın kimliğini giydiren günün kavramlarından yararlanan; planlanmış, kendiliğinden olmayan (zorlama), özcü bir düşüncenin ürünü; ideolojik olarak ortaya çıkan söylemlerin bir parçası ve de geleneksel anlatıların içeriğinin kırılması / daraltılması, yoluyla içinde yaşanan zamanın söylemlerine uydurulmuş yapılardır.

SEÇİLMİŞ BİBLİYOGRAFYA

- Althusser, Luis. *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. Çev. Alp Tümertekin. İstanbul: İtahaki Yayınları, 2008.
- Akün, Ömer Faruk. “İbnülemin Mahmud Kemal”. *TDVİA* cilt 21. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2000.
- Andı, M. Fatih. “Namık Kemal’in Cezmi Romanına Dair Devrinde Yapılan Münakaşalar”. *Namık Kemal Sempozyumu Bildirileri* (Gazimağusa 27-28 Nisan 1998). Doğu Akdeniz Üniversitesi Basımevi, 1998: 25-38.
- Argunşah, Hülya. “Türk Edebiyatında Tarihî Roman”. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 1990.
- Altınkaynak. Hikmet. *Türk Edebiyatında Yazarlar ve Şairler Sözlüğü*. İstanbul: Doğan Yayınları, 2007.
- Aydın, Ertuğrul. “1872-2002 Yılları Arasında Yazılan Türk Romanları Bibliyografyası”. *Hece* 65-66-67 (mayıs-haziran-temmuz 2002): 861-912.
- Bakırcıoğlu, N. Ziya. *Başlangıçtan Günümüze Türk Romanı: Yıllara ve Yazarlara Göre Romanımızın Tarihi*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 1999.
- Bahtin, Mihail. *Sanat ve Sorumluluk: İlk Felsefi Denemeler*. Çev. Cem Soydemir. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2005.
- Başbuğ, Esra Dicle. *Resmî İdeoloji Sahnede: Kemalist İdeolojinin İnşasında Halkevleri Dönemi Tiyatro Oyunlarının Etkisi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.
- Belge, Murat. *Genesis: Büyük Ulusal Anlatı ve Türklerin Kökeni*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2008.
- Boyacıoğlu, Levent. “Tek Parti Döneminde İnkılâp Temsilleri”. *Tarih ve Toplum* 102 (haziran 1992): 30-36.
- Butler, Judith, Gayatri Spivak. *Ulus-Devlet Marşını Kim(ler) Söyler*. Çev. Osman Akınhay. İstanbul: Agorakitaplığı, 2010.
- Cahun, Léon. *Gök Bayrak*. Çev. Galip Bahtiyar Göker. İstanbul: Hilmi kitaphanesi, 1933.

- Cantek, Levent. “Türkiye’de Tarihi Çizgi Romanlar: Kılıçbaz Kahramanlar”. *Toplumsal Tarih* 118 (ekim 2003): 14-23.
- Copeaux, Etienne. *Türk Tarih Tezinden Türk-İslâm Sentezine*. Çev. Ali Berktaş. İstanbul: İletişim Yayınları, 2006.
- Çavdarlı, Rıza. *Yetiş Ya Hacı Bektaş Veli!*. İstanbul: Beyazıt Bozkurt Basımevi, 1943.
- Çelik, Dilek -Yalçın. *Yeni Tarihselcilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2005.
- Çelik, Yakup. “Tarih ve Tarihî Roman Arasındaki İlişki Tarihî Romanda Kişiler”. *Bilig* 22 (Yaz 2002): 49-68.
- Çeri, Bahriye. “Cumhuriyet Romanında Osmanlı Tarihinin Kurgulanışı”. *Tarih ve Toplum* 198. (haziran 2000): 19-26.
- Deliorman, Mahmut Necmettin. “Kara Davud’u Sunarken”. Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu. *Kara Davud*. İstanbul: Ak Kitabevi, 1966.
- Deringil, Selim. *İktidarın Sembolleri ve İdeoloji: II. Abdülhamid Dönemi (1876-1909)*. Çev. Gül Çağalı Güven. İstanbul: YKY, 2007.
- . *Simgeden Millete: II. Abdülhamid’den Mustafa Kemal’e Devlet ve Millet*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2007.
- Dural, Baran. *Edebiyatımızın Üvey Evladı: Tarihi Roman*. İstanbul: Bizim Gergef Yayınları, 1991.
- Eagleton, Terry. *Marksizm ve Edebiyat*. Çev. Utku Özmakas. İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.
- Eco, Umberto. *Güzelliğin Tarihi*. Çev. Ali Cevat Akkoyunlu. İstanbul: Doğan Yayınları, 2006.
- Elias, Norbert. *Mozart: Bir Dahinin Sosyolojisi*. Çev. Yeşim Tükel. İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2000.
- Enginün, İnci. *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2002.
- Ergun, Sadeddin Nüzhet. *Türk Şairleri I*. İstanbul: 1936.
- Erkul-Yağcı, A. Selin. “Catalogue of Indigenous and Translated Novels Published Between 1840 and 1940”. <<http://kisi.deu.edu.tr/>> (Erişim Tarihi: 19 Haziran 2014)
- Erol, Kemal. “Tarih-Edebiyat İlişkisi ve Tarihî Romanların Tarih Öğretimine Katkısı”. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi* Sayı 2, Cilt 1. (2012): 59-70.

- Ertem, Sadri Etem. "Tarihsel Roman". Haz. Baha Dürder. *Roman Anlayışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi 1971.
- Gerçek, Şenel. "Türk Romanında Tarihin Yeniden Kurgulanışı". Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1998.
- Göğebakan, Turgut. *Tarihsel Roman Üzerine*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2004.
- Gökçek, Fazıl. "Monte Cristo Kontu Romanının Ahmet Mithat Efendi'ye Etkisi". *Küllerinden Doğan Anka: Ahmet Mithat Efendi Üzerine Yazılar*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2012.
- Gökman, Muzaffer. *Tarihi Sevdiren Adam Ahmed Refik Altınay: Hayatı ve Eserleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1978.
- Gövsâ, İbrahim Alâeddin. *Meşhur Adamlar: Hayatları ve Eserleri 4*. İstanbul: 1936.
- Güloğlu, Faruk Rıza. *Halk Kitaplarına Dair*. İstanbul: Çığır Kitabevi, 1937.
- Gündüz, Osman. II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türk Romanında Yeni açılımlar. *Türkiye Araştırmaları Litaratür Dergisi* 8 (2006): 101-164.
- Hızlan, Doğan. "Tarihi Su Gibi Okutan Tarihiçi". <<http://www.hurriyet.com.tr>> (Erişim Tarihi: 9 Temmuz 2014)
- Hobsbawm, Eric. "Gelenekleri İcat Etmek". Eric Hobsbawm ve Terence Ranger (der.). *Geleneğin İcadı*. Çev. Mehmet Murat Şahin. İstanbul: Agorakitaplığı, 2006.
- Işık, İhsan. *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*. Ankara: Elvan Yayınları, 2007.
- Işıksalan, Nilay. "Kemal Tahir'in Tarihî Romanları Üzerine Bir İnceleme". Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1990.
- İleri, Selim. *Türk Romanından Altın Sayfalar*. İstanbul: Doğan Yayınları, 2001.
- İnan, Afet ve diğerleri. *Türk Tarihinin Ana Hatları*. İstanbul: Devlet Matbaası, 1930.
- Kacıroğlu, Murat. "Cehennemden Selam" Romanı Örneğinde İlk Dönem (1927-1940) Tarihî Macera Romanlarda Kanonik Söylem Yahut Angaje Eğilim". *Turkish Studies* 5/2 (2010): 449-481.
- . "Arif Oruç'un Abdülaziz Dönemini Anlatan Eseri: *Sultan Abdülaziz Nasıl Hal' Edildi Nasıl İntihar Etti?*". Karadeniz Araştırmaları Sayı 24, Cilt 6. (Kış 2010): 43-74.
- Kaptan, Mehmet Saim. "Tarihî Romanlarımız Açısından Türklerin Anadolu'ya Yerleşmesi (1071-1345)". Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1988.

- Kara, Halim. *Osmanlı'nın Edebî Temsili: Tarihsel Romanda Fatih*. İstanbul: Hat Yayınevi, 2012.
- Karaca, İsmail, "Türk Edebiyatında Tarihî Romanlar (Türk Tarihi İle İlgili, 1851-1960)". İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, 3 cilt, 2005.
- Karaalioğlu, Seyit Kemal. *Resimli Türk Edebiyatçıları Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp ve Aka, 1982.
- Karataş, Cengiz. "Türk Romanında Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Sürecine Yaklaşım". Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2003.
- Kartal, Seda Gül. "Cumhuriyet Dönemi Türk Çocuk Roman ve Hikâyelerinde Fantastik Ögeler 1923-1960". Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Kıymaz, Ahmet. *1928-1946 Türk Romanlarında Savaş ve Askerlik*. Ankara: Sarkaç Yayınları, 2011.
- Koloğlu, Orhan. "Tarih ve Sanatın Birlikteliği". *Tarih ve Toplum* 198. (haziran 2000): 39-41.
- Korat, Gürsel. "Romanda Tarih". *Kitap-lık* 129 (temmuz-ağustos 2009): 23-27.
- Korgunal, Muharrem Zeki. *Türk Kahramanı Battal Gazi*. İstanbul: Emniyet Kütüphanesi, 1936.
- Kozanoğlu, Apdullah Ziya. *Kızıl Tuğ*. İstanbul: Şirket-i Mürettibiye, 1927.
- . *Arena Kraliçesi*. İstanbul: Atlas Kitabevi, 1964.
- Kurdakul, Şükran. *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1989.
- Kushner, David. *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu 1876-1908*. Çev. Şevket Serdar Türet ve diğerleri. İstanbul: Kesit Yayınları, 2009.
- Lauber, John. *Sir Walter Scott*. Boston: Twayne Publishers, 1989.
- Lekesiz, Ömer. "Osmanlı'dan Bugüne Popüler Romanlar". *Hece* 65-66-67 (mayıs-haziran-temmuz 2002): 465-474.
- Lukacs, György. *Tarihsel Roman*. Çev. İsmail Doğan. Ankara: Epos Yayınları, 2008.
- Milas, Herkül. *Türk Romanı ve "Öteki": Ulusal Kimlikte Yunan İmajı*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi, 2000.
- Nebioğlu, Osman. *Türkiye'de Kim Kimdir*. İstanbul: Nebioğlu Yayınevi, 1962.
- Necatigil, Behçet. *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları, 1978.

- Oppermann, Serpil. *Postmodern Tarih Kuramı: Tarihyazımı, Yani Tarihselecilik ve Roman*. Ankara: Phoenix Yayınları, 2006.
- Oral, Mustafa. *Türkiye’de Romantik Tarihçilik 1910-1940*. Ankara: Asil Yayınları, 2006.
- Ortaylı, İlber. “Reşad Ekrem Koçu’nun Romanları”. <<http://www.milliyet.com.tr>> (Erişim Tarihi: 9 Temmuz 2014)
- Ömer Seyfettin. *Bütün Hikâyeleri*. Haz. Naim Hikmet Polat. İstanbul: YKY, 2011.
- Özcan, Ahmet. *Türkiye’de Popüler Tarihçilik 1908-1960*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2011.
- Özden, Mahmet. “Türk İnkılâbı’na Dair Metinler: Ali Rıza Seyfi’nin Gazi ve İnkılâp (1933) Kitabı Üzerine Bazı Gözlemler”. *Bilig* 58 (Yaz 2011): 225-244.
- Özel, Oktay, Mehmet Öz (der.). *Söğüt’ten İstanbul’a: Osmanlı’nın Kuruluşu Üzerine Tartışmalar*. Ankara: İmge Kitabevi, 2005.
- Özkırımlı, Atilla. *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*. İstanbul: Cem Yayınları, 1987
- Özön. Mustafa Nihat. *Türkçede Roman*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.
- . “Türk Romanı Üzerine”. *Türk Dili* 154 (temmuz 1964): 577-591.
- Öztürk, Aysel. “Tarih Öğretiminde Tarihî Romanların Kullanılması”. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Öztürk, Nermin. “Tarihî Romanlar ve 19. Yüzyılda Yazılmış Üç Tarihî Romanın Değerlendirmesi”. Ankara: Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1994.
- Pamuk, Orhan. *İstanbul*. İstanbul: YKY, 2010.
- Ricoeur, Paul. *Zaman ve Anlatı: İki: Tarih ve Anlatı*. Çev. Mehmet Rifat. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005.
- Sağlam, Seyfettin. “Kızıltuğ’dan Karaoğlan’a”. *Türk Yurdu* 139-140-141 (Mart-Nisan-Mayıs 1999): 362-368.
- Sakaoğlu, Necdet. “Halkın Okuduğu Cenk Kitapları – Aşk Masalları”. *Tarih ve Toplum* 18 (Haziran 1985): 37-40.
- Sertelli, İskender Fahrettin. *Sümer Kızı*. İstanbul: Akşam Kitaphanesi, 1933.
- . *Tanrının Oğlu*. İstanbul: Kanaat Kitapevi, 1938.
- . *Tarihin Çocukları*. İstanbul: Kanaat Kitapevi, 1939.
- . *Çocuklarımıza Muâşeret Dersleri*. İstanbul: Tefeyyüz Kitaphanesi, 1941.

- Scognamill, Giovanni ve Metin Demirhan. *Fantastik Türk Sineması*. İstanbul: Kabalcı Yayınları, 1999.
- Soku, Ziya Şakir. *Battal Gazi*. İstanbul: Üstün Eserler Neşriyat Evi, 1943.
- Somay, Bülent. *Tarihin Bilinçdışı: Popüler Kültür Üzerine Denemeler*. İstanbul: Metis Yayınları, 2010.
- Şahin, İbrahim. *Selanikli Fazlı Necib'in Hayatı ve Eserleri*. Ankara: Bilge Kitabevi, 2004.
- Şapolyo, Enver Behnan. *Alas*. Ankara: Cumhuriyet Kitap Evi, M. Turhan, 1934.
- Şeker, Şemsettin. "İbnülemin Mahmut Kemâl İnal'ın Romanları Üzerine Bazı Dikkatler". *Türkiyat Mecmuası* Cilt. 22 (Bahar 2012): 193-222.
- Şimşek, Ahmet. "Tarihsel Romanın Eğitimsel İşlevleri". *Bilig* 37 (Bahar 2006): 65-80.
- . "Bir Öğretim Materyali Olarak Tarihsel Romana Yönelik Öğrenci ve Öğretmen Görüşleri". *TOJET* Issue 4, Vol. 5 (October 2006): 73-81.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi. 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi. İstanbul: YKY, 2006.
- Taştan, Zeki. "Türk Edebiyatında Tarihî Romanlar (Türk Tarihi ile ilgili 1871-1950)". İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2000.
- Taştan, Zeki. "Tarihî Romanlarımızda (1871-1950) Öğretmen Kahramanlar". *İlmî Araştırmalar* 14 (Güz 2002): 167-182.
- . "Tarihî Romanda Tarihî Şahsiyetleri Kurgulamak". *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 24 (Bahar 2013): 19-54.
- Tepedelenlioğlu, Nizamettin Nazif. *Kara Davud I*. İstanbul: Türk Matbaası, 1928.
- . *Kara Davud II*. İstanbul: Ahmedi Matbaası, 1928.
- . *Kara Davud*. İstanbul: Ak Kitabevi, 1966.
- Timur, Taner. *Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik*. Ankara: İmge Yayınları, 2002.
- Topdemir, Ramazan. "Konusunu Türk Edebiyatından Tarihî Romanlar (Türk Tarihi ile ilgili 1871-1950)". İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2005.
- Tunçay, Mete (haz.). *Arif Oruç'un Yarın'ı (1933)*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1991.
- Tural, Sadık Kemal. "Tarihî Roman ve Atsız'ın Tarihî Romanları Üzerine Düşünceler". *Zamanın Elinden Tutmak*. Ankara: Yüce Erek Yayınevi, 2006.

- Türk, İbrahim Caner. "Osmanlı Son Dönem Tarihçi-Eğitimcisi Ahmet Refik (Altınay) ve Tarih Eğitimi". *History Studies* 3/3 (2011): 351-362.
- Türkeş, Ömer. "Romana Yazılan Tarih". Zeynep Uysal (haz). *Edebiyatın Omzundaki Melek: Edebiyatın Tarihle İlişkisi Üzerine Yazılar*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2011.
- Türkmen, Mahmut. "Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun 1933'ten Sonraki Tarihî Romanlarının İncelenmesi". Afyon Karahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Uraz, Murat. *Türk Edip ve Şairleri 3*. İstanbul: Tefeyyüz Kitaphanesi, 1939.
- Ülkütaşır, M. Şakir. "Bizde Tarihî Romancılık". *Hisar* 61 (Ocak 1969): 10-11.
- Yalçın, Alemdar. *Sosyal ve Siyasal Değişimler Açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı*. Ankara: Günce Yayıncılık, 2000.
- White, Haydan. *Metatarih: Ondokuzuncu Yüzyıl Avrupası'nda Tarihsel İmgelem*. Çev. Mehmet Küçük. Ankara: Dost Yayınları, 2008.
- Yalçın, Alemdar. *Sosyal ve Siyasal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı*. Ankara: Günce Yayıncılık, 1998.
- Yalçın, Murat (ed). *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi 1-2*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2010.
- Yardım, Mehmet Nuri. *Edebiyatçılarımızın Çocukluk Hatıraları*. İstanbul: Timaş Yayınları, 1998.
- Yavuz, İbrahim Ulvi. *Ana Hatlarıyla Türkiye'de Roman Sanatı ve Gelişimi Üzerine bir Deneme*. İstanbul: Beka Yayınları, 1999.
- Yazar, Mehmet Behçet. *Genç Romancılarımız ve Eserleri*. İstanbul: Ahmet Sait Basımevi, 1937.
- Yazarsız. *İskender Fahreddin'in Eserleri*. İstanbul: Akşam Matbaası, 1934.
- Yerasimos, Stefanos. *Kostantiniye ve Ayasofya Efsaneleri*. Çev. Şirin Tekeli. İstanbul: İletişim Yayınları, 1993.
- Yıldız, Osman. "Ali Rıza Seyfi Seyfioğlu". *Tübar* XII. (Güz 2002): 89-109.
- Yurdaer, F. Zeynep. "İskender Fahrettin Sertelli Kimdir?" <bilgiustam.com> (Erişim Tarihi: 28 Temmuz 2014)
- Zengin, Nesrin. "Gençlik Edebiyatı ve Eğitim Değerleri Açısından Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Dünkü Türkiye Dizisindeki Tarihî Romanlarının İncelenmesi". Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2000.

EKLER

Ek A. Tanzimat'tan 1946'ya Çeviri Tarihî Romanlar Bibliyografyası

Dumas, Alexandre (Pere). *Monte Kristo*. Çev: Teodor Kasab. İstanbul: Ahmet Mithat Matbaası, 1872.

———. *Kraliçenin Gerdanlığı*. Çev: Emin Nihat. İstanbul: 1873.

———. *Üç Silahşörler*. Çev. Yabancı Değil. İstanbul: Sahibinin Matbaası, 1875.

Dumas, Alexandre (Fils). *Antonin*. Çev: Ahmet Mithat. İstanbul: Tercüman-ı Hakikat Matbaası, 1880.

Red, Mayn. *Vilyam*. Çev. Ali Reşad. İstanbul: Mihran Matbaası, 1909.

Zevaco, Michel. *Borjiya*. Çev. Mehmed Halid. İstanbul: Hilal Matbaası, 1909.

———. *Pardayanlar*. Çev. Ragıp Rıfkı. İstanbul: İktbal Kütüphanesi, 1909.

———. *Fausta*. Çev. A. Zeki. İstanbul: Manzume-i Efkar Matbaası, 1910.

———. *Senpol Sarayı*. Çev. Fuad Talat. İstanbul Türk Matbaası, 1909/1910.

———. *Kahraman Kız*. Çev. M.F. İstanbul: Mürettibin-i Osmaniye Matbaası, 1910.

———. *Kapiton*. Çev. Z. Adil. İstanbul: A. Garoyan Matbaası, 1910.

Dumas, Alexanre. *Joseph Balsama – Fransa İnkılab-ı Kebirinin Suret-i İhzarını Musavvir Tarihî Romandır I-II*. Çev. Süleyman Tevfik. İstanbul: Tevhid-i anasır Matbaası, 1911.

Zevaco, Michel. *Saint Paul Sarayı*. Çev. Fuad Talad. İstanbul: Türk Matbaası, 1911.

———. *Haşere Yatağı: Tribule'nin Zeyli*. Çev. Ragıp Rıfkı [Özgüre]. İstanbul: Şems Matbaası, 1911.

Cahun, David Léon. *Yeniçeri Hasan*. Çev. Mehmed Sudi. İstanbul: Mürettibin-i Osmaniye Matbaası, 1328/1911?

———. *Gök Sancak*. Çev. Necip Asım. İstanbul: Artin Asaduryan Mahdunları Matbaası, 1328/1911?

———. *Gök Bayrak*. Çev. Galip Bahtiyar. İstanbul: Matbaa-i Hayriye ve Şürekası, 1329 /1912?

Dumas, Alexandre. *Kraliçe Margo*. Çev. Hüseyin Şükrü. İstanbul: İkdam, 1912.

———. *Kraliçenin Gerdanlığı*. Çev. Süleyman Tevfik. İstanbul: Tevhid-i Anasır Matbaası, 1912.

Maxime, de Constant. *Bizans İçin* (Tarihî Roman). Çev. N. Ferdi. İstanbul: Kader Matbaası, 1912.

- Scott, Walter. *Selahaddin Eyyübî ve Arslan Yürekli Rişar*. Çev. Mehmed Halid. İstanbul: Mihran Matbaası, 1912.
- Zevaco, Michel. *Pardayanlar*. Çev. Ragıp Rıfıkı. İstanbul: Şems Matbaası, 1912.
- . *Pardayanlar-Fausta*. Çev. Fuad Vecdet. İstanbul: Müşterekü'l Menfaa Matbaası, 1912.
- . *Saray Entrikaları*. Çev. M. Refik. İstanbul: Necm-i İstaiklal, 1912.
- . *Mağlub Fausta*. Çev. A. Zeki. İstanbul: A. Garoyan Matbaası, 1913.
- . *Tribule*. Çev. Ragıp Rıfıkı. İstanbul: Şems Matbaası, 1913.
- . *Venedik Aşıkları*. Çev. Kemalettin Şükrü. İstanbul: Müşterekü'l Menfaa Osmanlı Matbaası, 1913.
- Lermina, Jules- Hippolyte. *Monte Kristo'nun Esrarı yahud Lord Hope*. Çev. Mehmed Süleyman. İstanbul: Cihan Matbaası, 1913.
- Coppée, François. *Hikâye-i Fetih*. Çev. Hüseyin Nazım. İstanbul: Zerafet Matbaası, 1913.
- Chateaubriand, François René. *Son Safha – Son Endülüüs Şehzadesi*. Çev: Kadri Mesud. Trabzon: İkbâl Matbaası, 1913.
- Bassy K. *İntikâm* (Tarihî Büyük Roman). Çev. Sisak Ferid. İstanbul: Matbaa-i Hayriye ve Şukerası, 1914.
- Zeydan, Corci. *Ebû Müslim Horasani*. Çev. Zeki Megamiz. İstanbul: İlyas, 1330 [1914].
- Karlos. *Napolyon'un Oğlu*. Çev. Ragıp Rıfıkı. İstanbul: El Hilal Matbaası, 1914.
- Hugo, Victor. *Kanlı Taç*. Çev. Ebuer- Rıfat Abdurrahman Behçet. İstanbul: asır Matbaası, 1915.
- Dumas, Alexandre. *Kırmızı Kahraman*. Çev. K. Nezih. İstanbul: Keteon-Bedrosyan Matbaası, 1915.
- . *Kraliçenin İdamı*. Çev: K. Nezih. İstanbul. Keteon-Bedrosyan Matbaası, 1915.
- Lermina, Jules. *Monte Kristo'nun Oğlu*. Çev. Ragıp Rıfıkı. İstanbul: Şems Matbaası, 1915. H. Vambery. Emir Timur. Çev. İbrahioff, S. Bakü: 1916.
- Loran, Charles. *İmparatorun Casusu*. Çev. Siret Tevfik. İstanbul: Kadınlar Dünyası Matbaası, 1918.
- Zevaco, Michel. *Venedik Aşıkları*. Çev. Kemalettin Şükrü. İstanbul: Cihan Matbaası, 1919.
- Zeydan, Corci. *Abbase*. Çev. Hasan Bedreddin. İstanbul: Orhaniye Matbaası, 1923.

- . *Selahaddin Eyyubi ve İsmaililer*. Çev. Zeki Megamiz. İstanbul: İkdam Matbaası, 1927.
- . *Cihan Hatun Fergana Güzeli*. Çev. Zeki Megamiz. İstanbul: İkdam Matbaası, 1927.
- . *Fergana Güzeli Cihan Hatun*. Çev. Zeki Magamiz. İstanbul: Kanaat Kütüphanesi, 1927.
- Cahun, David Léon. *Gök Bayrak*. Galip Bahtiyar Göker. İstanbul: Hilmi Kitaphanesi, 1933.
- Gogol, Nikolay. *Taras Bulba*. Çev. Siracettin. İstanbul: Hilmi Kitaphanesi, 1936.
- Lamb, Harold. *Cengiz Han*. Çev. Ali Naci. İstanbul: Devlet Matbaası, 1938.
- Fox, Ralph. *Cengiz Han*. Çev. Rasim Göknel. Adana: Sadık Aldatmaz, 1938.
- Zeydan, Corci. *Kureyş Bakiresi*. İstanbul: Ahmet Saidoğlu Kitabevi, 1944.
- . *Ebumüslimi Horasani'nin İntikamı ve Harun ü'r Reşidin Oğulları: Emin ile Me'mun*. Çev. Selami Münir Yurdatap. İstanbul: Ahmet Saidoğlu Kitabevi, 1945.
- . *Harunnürreşidin Kız Kardeşi El-Abbâse*. Çev. Zeki Tuncay. İstanbul: Rıza Koşkun Matbaası ve Neşriyatevi, 1946.
- Reboux, Paul. *İmperatoriçe Joséephine'in Aşk Maceraları*. Çev. Fehmi Baltaş. Ankara: Berkalp Kitabevi, 1946.

Ek B. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Tarihî Romanlar Bibliyografyası

Ahmet Mithat. *Yeniçeriler*. İstanbul: Muharririn Zatına Mahsus Matbaa, 1288/1871.

———. *Süleyman Muslî*. İstanbul: Kırk Anbar Matbaası, 1294/1877.

Namık Kemal. *Cezmi*. İstanbul: Mihran Matbaası, 1880.

Ahmet Mithat. *Arnavutlar ve Solyotlar*. İstanbul: Yayınevi yok, 1305/1888.

Ahmet Mithat. *Ahmet Metin ve Şirzat yahut Roman İçinde Roman*. İstanbul: Yayınevi yok, 1892.

İnal, İbnülemin Mahmut Kemal. *Sabîh*. Selanik: Asır Matbaası Şirketi, 1316/1899?

Fazlı Necib. *Dehşetler İçinde I-II-III*. Selanik: Yeni Asır Matbaası, 1909.

Ş. Filibeli Ahmet Himi. *Öksüz Turgut*. İstanbul: Hikmet Matbaası, 1326/1910.

Mehmed Hamdi. *Define*. İstanbul: Marbaa-i Hayriye Şürekası, 1327/1911.

Dündar Alp. *Şarkın En Büyük Hükümdarı Timurlenk* (Hayat-ı Husûsîyye ve Siyâsiyyesini Musavvir Tarihî Roman). İstanbul: Hürriyet Matbaası, Cemiyat Kütüphanesi, 1914.

Karasavan, Dimitrios. *Kassiani, Fazilet ve İffet Esasları ve Bir Muhterem Rahibenin Hayatı Üzerine Tertip Edilmiş Ahlaki Tarihî Romandır*. İstanbul: Yayınevi yok, 1912.

Ahmed Naci. *Kamer Sultan*. İstanbul: Hürriyet Matbaası/Meşrutiyet Kütüphanesi, 1914.

Ek C. 1923 ila 1946 Arası Tarihî Roman ve Hikâyeler Bibliyografyası

- Raif Nezih. *Ağanın Oğlu* (Tarihî Halk Romanı). İzmir: Bilgi Matbaası, 1926.
- Kozanoğlu, Apdullah Ziya. *Kızıl Tuğ*. İstanbul: Şirket-i Mürettibiye, 1927.
- Oruç, Arif (Ayhan). *Sultan Abdülaziz Nasıl Hal'edildi, Nasıl İntihar Etti I-II*. İstanbul: Ahmed Kamil Matbaası, 1927.
- Şapolyo, Enver Behnan. *Kara Oğuz*. İstanbul: Orhaniye Matbaası, 1928.
- Fazlı Necib. *Saraylarda Mecnunlar*. İstanbul: Cumhuriyet, 1928.
- Vâlâ Nurettin. *Baltacı ile Katerina*. İstanbul: Marifet Matbaası, 1928.
- Tan, M. Turhan. *Cehennemden Selam*. İstanbul: İktisat Matbaası, 1928.
- Tepedelenlioğlu, Nizamettin Nazif. *Deli Deryalı*. İstanbul: Akşam Matbaası, 1928.
- . *Kara Davud I*. İstanbul: Türk Matbaası, 1928.
- . *Kara Davud II*. İstanbul: Ahmedî Matbaası, 1928.
- . *Köroğlu I-II*. İstanbul: Hüsn-ü Tabiat Matbaası Kanaat Kitabhanesi, 1928.
- Sertelli, İskender Fahrettin. *Abdülhamit ve Afrodite*. İstanbul: A. Halit Kitabevi, 1929.
- Kozanoğlu, Apdullah Ziya, T. Demiray. *Deli Dumrul*. İstanbul: 1929.
- . *Kara Çoban*. İstanbul: 1929.
- . *Tepe Göz*. İstanbul: 1929.
- . *Boğaç Han*. İstanbul: 1929.
- . *Boz Aygırlı*. İstanbul: 1929.
- . *Kanlıoğlu Kanturalı*. İstanbul: 1929.
- Kozanoğlu, Apdullah Ziya. *Seyyid Battal*. İstanbul: Türk Neşriyat Yurdu, 1929.
- Ertem, Sadri Etem. *Çıkrıklar Durunca*. İstanbul: Resimli Ay Matbaası, 1930.
- Kozanoğlu, Abdullah Ziya. *Küçük Korsan*. İstanbul: 1930.
- Sertelli, İskender Fahrettin. *Bizansın Son Günleri*. İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1930.
- . *İstanbul'u Nasıl Aldık*. İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1930.

- Tepedelenlioğlu, Nizamettin Nazif. *Kara Davud III*. İstanbul: Kanaat Kitabhanesi, 1930.
- Kozanoğlu, Apdullah Ziya. *Türk Korsanları*. İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitabhanesi, 1931.
- Orbay, Kemalettin Şükrü. *Venedikli Köle*. İstanbul: Resimli Ay Matbaası, 1931.
- Sertelli, İskender Fahrettin. *Deliler Saltanatı*. İstanbul: İkbal Kitabhanesi 1931.
- Tan, M. Turhan. *Gönülden Gönüle*. İstanbul: Milliyet Matbaası, 1931.
- . *Sevinç Han*. İstanbul: Agâh Sabri Ktb., 1931[?].
- Safa, Peyami. *Attilâ*. İstanbul: Resimli Ay Matbaası, 1932.
- Sertelli, İskender Fahrettin. *Telli Haseki*. İstanbul: Tefeyyüz Kitabhanesi, 1932.
- Ertem, Sadri Etem. *Bir Varmış Bir Yokmuş*. İstanbul: Devlet Matbaası, 1933.
- Kozanoğlu, Abdullah Ziya. *Kolsuz Kahraman*. İstanbul: 1933.
- Sertelli, İskender Fahrettin. *Asyadan Bir Güneş Doğuyor*. İstanbul: Akşam Kitabhanesi, 1933.
- . *Sümer Kızı*. İstanbul: Akşam Matbaası, 1933.
- Tan, M. Turhan. *Kadın Avcısı*. İstanbul: Agâh Sabri Ktb, 1933.
- . *Cem Sultan*. İstanbul: Matbaacılık ve Neşriyat Türk A.Ş, 1933.
- Şapolyo, Enver Behnan. *Ayşim*. Ankara: Cumhuriyet Kitap Evi, M. Turhan, 1934.
- . *Attila*. Ankara: Cumhuriyet Kitap Evi, M. Turhan, 1934.
- . *Alas*. Ankara: Cumhuriyet Kitap Evi, M. Turhan, 1934.
- Tan, M. Turhan. *Üç Ay Yatakta*. İstanbul: Semih Lütfi, 1934.
- Kozanoğlu, Abdullah Ziya. *Kurtlar*. İstanbul: 1935.
- . *Küçük Kahraman*. İstanbul: 1935.
- Tan, M. Turhan. *Timulenk*. İstanbul: İstanbul Matbaa ve Neşriyat, 1935.
- Korgunal Muharrem Zeki. *Türk Kahramanı Battal Gazi*. İstanbul: Emniyet Kütüphanesi Korgunal Basımevi, 1936.
- Kozanoğlu, Apdullah Ziya. *Gültekin: Orhun Barkı Kahramanı*. İstanbul: Muallim Ahmet Halit, 1935? / 1936
- Kozanoğlu, Apdullah Ziya, T. Demiray. *Küçük Uçman*. İstanbul: 1936.

- Tan, M. Turhan. *Akından Akına*. İstanbul: Cumhuriyet Gazete ve Matbaası, 1936.
- Sertelli, İskender Fahrettin. *Barbaros'un Ölümü*. İstanbul: Kenan Basımevi ve Kiliş Matbaası, 1937.
- Tan, M. Turhan. *Viyana Dönüşü*. İstanbul: Cumhuriyet Gazete ve Matbaası, 1937.
- . *Hürrem Sultan*. İstanbul: Cumhuriyet Gazete ve Matbaası, 1937.
- Karayel, M. Sami. *Kılıçaslan*. İstanbul: Kanaat Kitabevi, 1938.
- Kozanoğlu, Abdullah Ziya, T. Demiray. *Kunduzlar Kraliçesi*. İstanbul: 1938.
- . *Kuş Adamın Maceraları*. İstanbul: 1938.
- Sertelli, İskender Fahrettin. *Tanrının Oğlu*. İstanbul: Kanaat Kitabevi, 1938.
- Tan, M. Turhan. *Cinci Hoca*. İstanbul: Suhulet Kitabevi, 1938.
- Sertelli, İskender Fahrettin. *Avcı Mehmet*. İstanbul: Kanaat Kitabevi, 1939.
- . *Çanakkale'de Küçük Ahmedin Kahramanlıkları*. İstanbul: Kanaat Kitabevi, 1939.
- . *Kubilay Han'ın Akınları*. İstanbul: Kanaat Kitabevi, 1939.
- . *Tarihin Çocukları*. İstanbul: Kanaat Kitabevi, 1939.
- Tan, M. Turhan. *Devrilen Kazan*. İstanbul: Kanaat, 1939.
- . *Hint Denizlerinde Türkler*. İstanbul: Kanaat, 1939.
- . *Safiye Sultan*. İstanbul: Kanaat Kitabevi, 1939.
- . *Cengiz Han*. İstanbul: Suhulet Kitabevi, 1939.
- Tanju, Haluk Cemil. *Günahlar Devleti*. İstanbul: Etiman Kitabevi, 1939.
- Banoğlu, Niyazi Ahmet. *Zindancı Kaptan*. Yer yok, Yayınevi yok, 1941.
- . *Şahin Reis*. İstanbul: Vakıf Kitabevi, 1941.
- . *Ölmez Reis*. İstanbul: Vakıf Basımevi, 1941.
- Sertoğlu, Murat. *Çakırcalı Mehmet Efe*. İstanbul: Güven Basımevi, 1941.
- . *Çakırcalı Mehmet Efe Nasıl Vuruldu*. İstanbul: Güven Basımevi, 1941.
- Kozanoğlu, Abdullah Ziya. *Atlı Han*. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1942.
- Çavdarlı, Rıza. *Yetiş Ya Hacı Bektaş Veli*. İstanbul: Beyazıt Bozkurt Basımevi, 1943.
- Kafı, Kadırcan. *Kösem Sultan*. İstanbul: Yeni Mecmua Neşriyatı, 1943.

- . *Turhan Sultan*. İstanbul: Yeni Mecmua Neşriyatı, 1943.
- . *Yağız Atlı*. İstanbul: Yeni Mecmua Neşriyatı, 1943.
- Kozanoğlu, Abdullah Ziya. *Avrupa'da Türk Akıncıları: Malkoçoğlu*. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1943.
- . *Lâle Devrinde Patronalılar Saltanatı*. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1943.
- Soku, Ziya Şakir. *Battal Gazi*. İstanbul: Üstün Eserler Neşriyat Evi, 1943.
- . *Gâvur Memet*. İstanbul: Stad Matbaası, 1943.
- . *Timurlenk ve Üç Boz Atlı*. İstanbul: Anadolu Türk Kitabevi, 1943.
- Kaygılı, Osman Cemal. *Bekri Mustafa*. İstanbul: Selim Lütfi, 1944.
- Koçu, Reşat Ekrem. *Esircibaşı: Lâle Devrinde Bir Aşk Romanı*. İstanbul: Net Kitabevi, 1944.
- Kozanoğlu, Abdullah Ziya. *Bizansta Türk Şehzadeleri: Savcı Bey*. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1944.
- . *Bizansta Türk Şehzadeleri: Sarıbeniz*. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1944.
- Soku, Ziya Şakir. *Osmanlı Sarayında Cinci Hoca*. İstanbul: Anadolu Türk, 1944.
- Şapolyo, Enver Behnan. *Yıldırım ve Prenses Olivera*. Ankara: Ali Bitik Kitabevi, 1944.
- Tan, M. Turhan. *Krallar Avlayan Türk*. İstanbul: Yüksel Yayınevi, 1944.
- Banoğlu, Niyazi Ahmet. *Yavuz Sultan Selim Kızlar Arasında*. İstanbul: Vakıf Kitabevi, 1945.
- Nevruzhan, Ilgaz Vahap. *Süyüm Bike*. İstanbul: Stad Matbaası, 1945.
- Seyfioğlu, Ali Rıza Seyfi. *Çocuk Kahraman Durakoğlu Demir*. İstanbul: Çocuk ve Öğretmen Yayını, 1945.
- Tepedelenlioğlu, Nizamettin Nazif. *Karlı Dağla: Makedonya*. İstanbul: Türkiye, 1945.
- Anıt, Ali Kadri. *Baltacı ve Katerina*. İstanbul: Tanin Matbaası, 1946.
- Çavdarlı, Rıza. *Tarihin Evliya Fahişesi: Atenayis*. İstanbul: Tuna Basımevi, 1946.
- . *Tarihin Evliya Fahişesi: Birinci Thais*. İstanbul: Tuna Basımevi, 1946.
- . *Tarihin Evliya Fahişesi: Thedora I-II*. İstanbul: Tuna Basımevi, 1946.
- . *Töbekar Fahişeler*. İstanbul: Işık Basımevi, 1946.

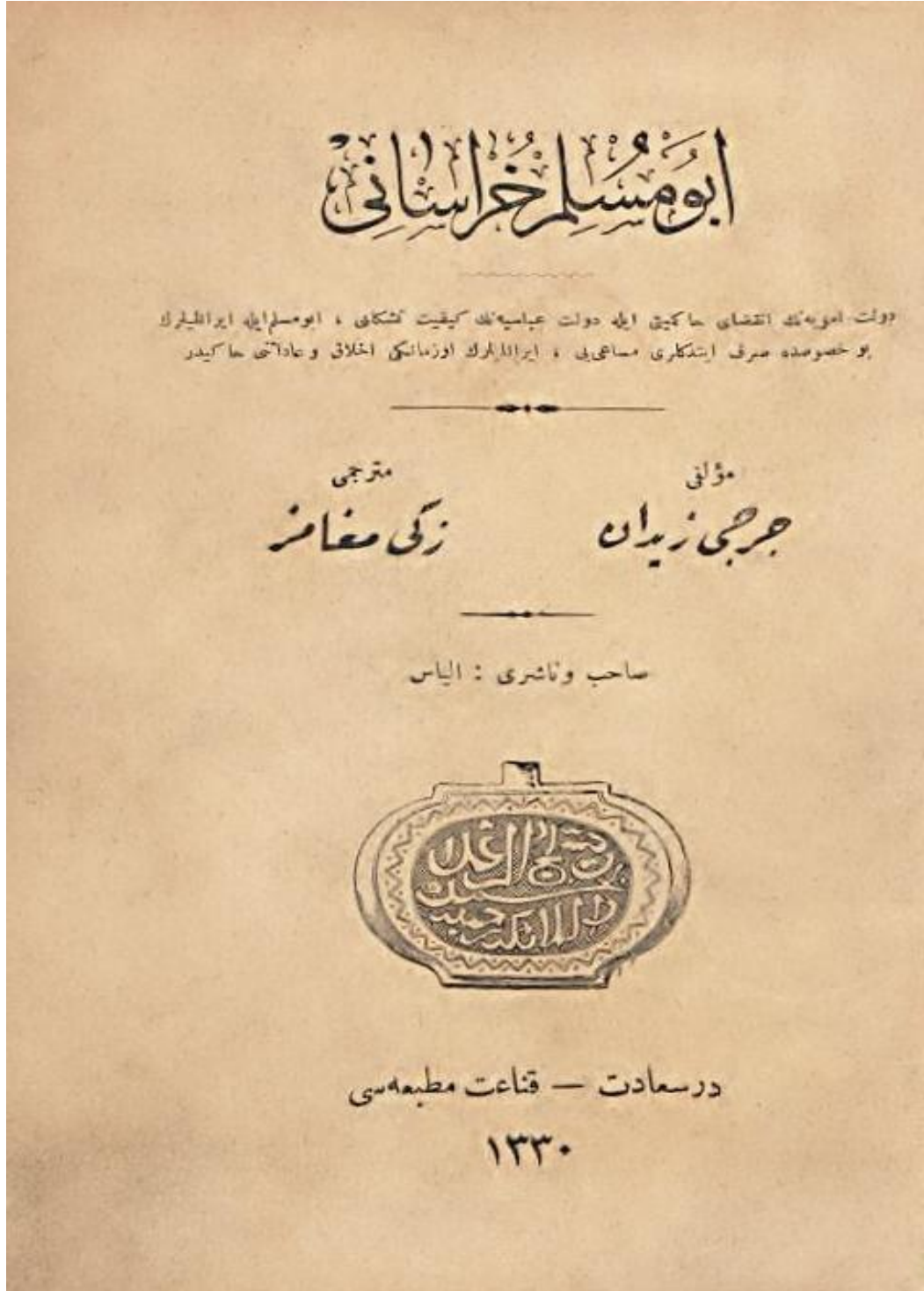
Kaflı, Kadırcan. *Korsan Yuvası*. İstanbul: Yeni Mecmua Neşriyatı, 1946.

Kozanoğlu, Abdullah Ziya. *Battal Gazi Destanı*. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1946.

Özay, Mahmut. *Yıldırım Han Zevcesi Tireli Hasa Hatun*. İzmir: Berrin Basımevi, 1946.

Sam, Kerim. *İmparatoriçe İren*. İstanbul: Emniyet Kütüphanesi, 1946.

Ek D. Çeşitli Dönemlerden Tarihî Romanların Serlevhaları

Corci Zeydan'ın Zeki Megamiz tarafından 1330'da çevrilen *Ebu Müslim Horasani* adlı eseri.

محرری : دندار آلپ

سارکین ان بو یول حاکمداری تیمورلنک

حیات خصوصیه و سیاسیه سنی مصور تاریخی رومان

طالبع و ناشری :

جمعیت کتبخانه سی

در سعادت

نور عثمانیه شرف سوقا غنده « حریت » مطبعه سی

۱۳۳۰

Şarkın En Büyük Hükümdarı Timurlenk başlıklı bu kitabın yazarı Dünder Alp'tir, ama bu yazar hakkında herhangi bir bilgi yoktur.

صَلَاةُ الدِّينِ أَيُّوبُ
و
ارسلان يوركلی ریشار

اهل صلیب وقوعاته مستند تاریخی رومان

محرری: والتر اسقوت مترجمی: محمد خالد

« صباح » غزته سنه تفرقه ایدل کدن صکره کتاب
صورتنده تمثیل اولمشدر.

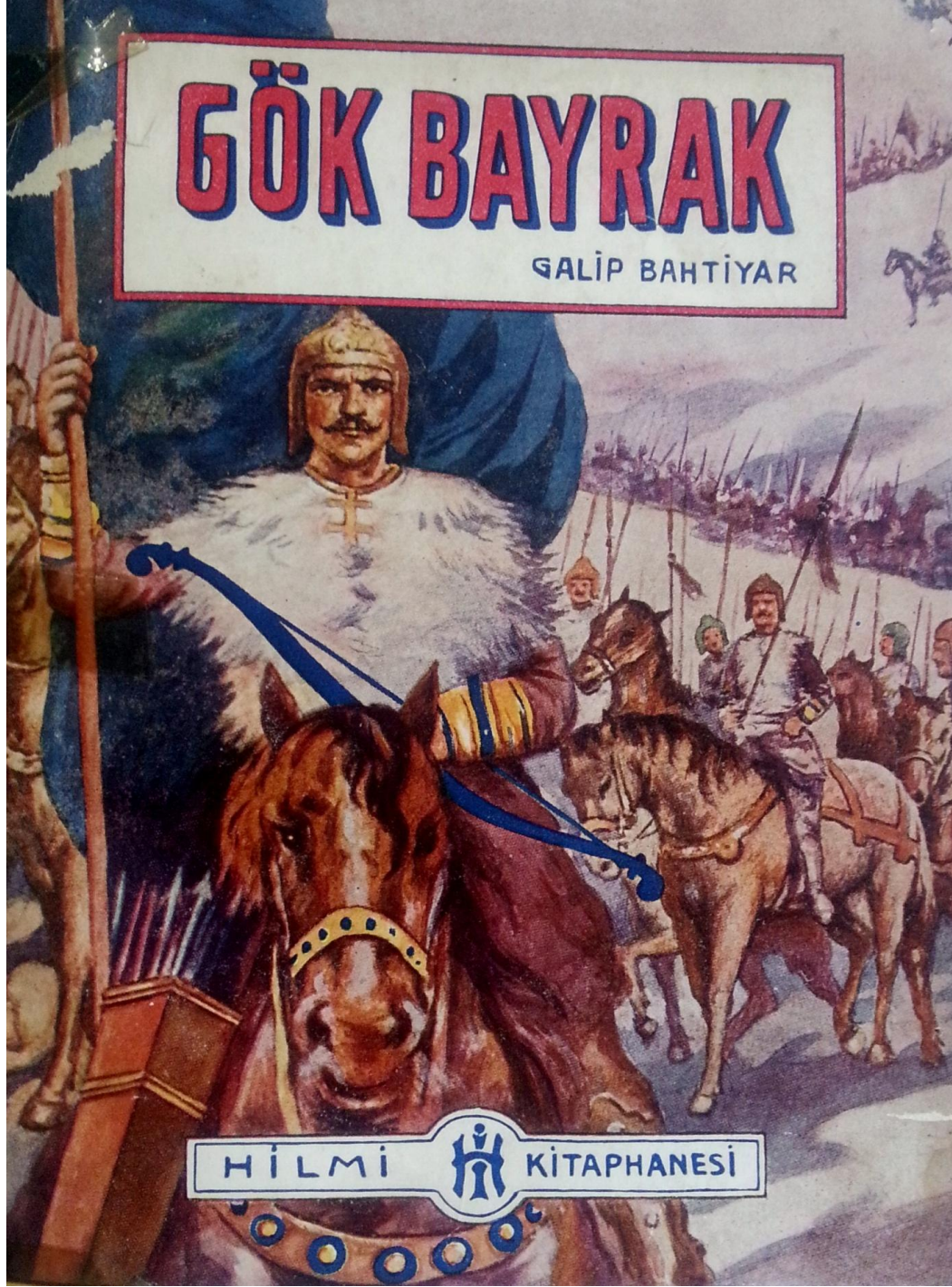
استانبول

(مهران) مطبعه سی — باب عالی جاده سنده نومرو ۷

۱۳۶۸ ۱۴۴۹

Tarihî romanın modern anlamdaki ilk temsilcisi olarak gösterilen Walter Scott'un Mehmed Halid tarafından çevrilen *Selahaddin Eyyûbî ve Arslan Yürekli Rişar* kitabı.

Galip Bahtiyar Göker'in 1910'lu yıllardan sonra tekrar 1933'te çevirmiş olduğu Cahun'un *Gök Bayrak* adlı tarihî romanı.

صَبِيح

﴿ تاريخه مستند حكايه ﴾

محررى :

ابن الامين

محمدر كمال

معارف نظارت جليله ستك [۳ رمضان سنه ۱۳۱۵ و ۱۳ كانون ثانى سنه ۱۳۱۳ تاريخى و ۶۸۲ نومرولو] رخصتنامه سياه طبع اولمشدر .

عصر غزته سنده تفرقه صورتيه نشر ابدله كدن صكره غزته اداره سى طرفندن كتاب صورتنده طبع اولمشدر .

سَيِّلَانِيكُ

عثمانلى - عصر مطبعه سى شركتى - صبرى باشا جاده سى نومر ۱۲۱

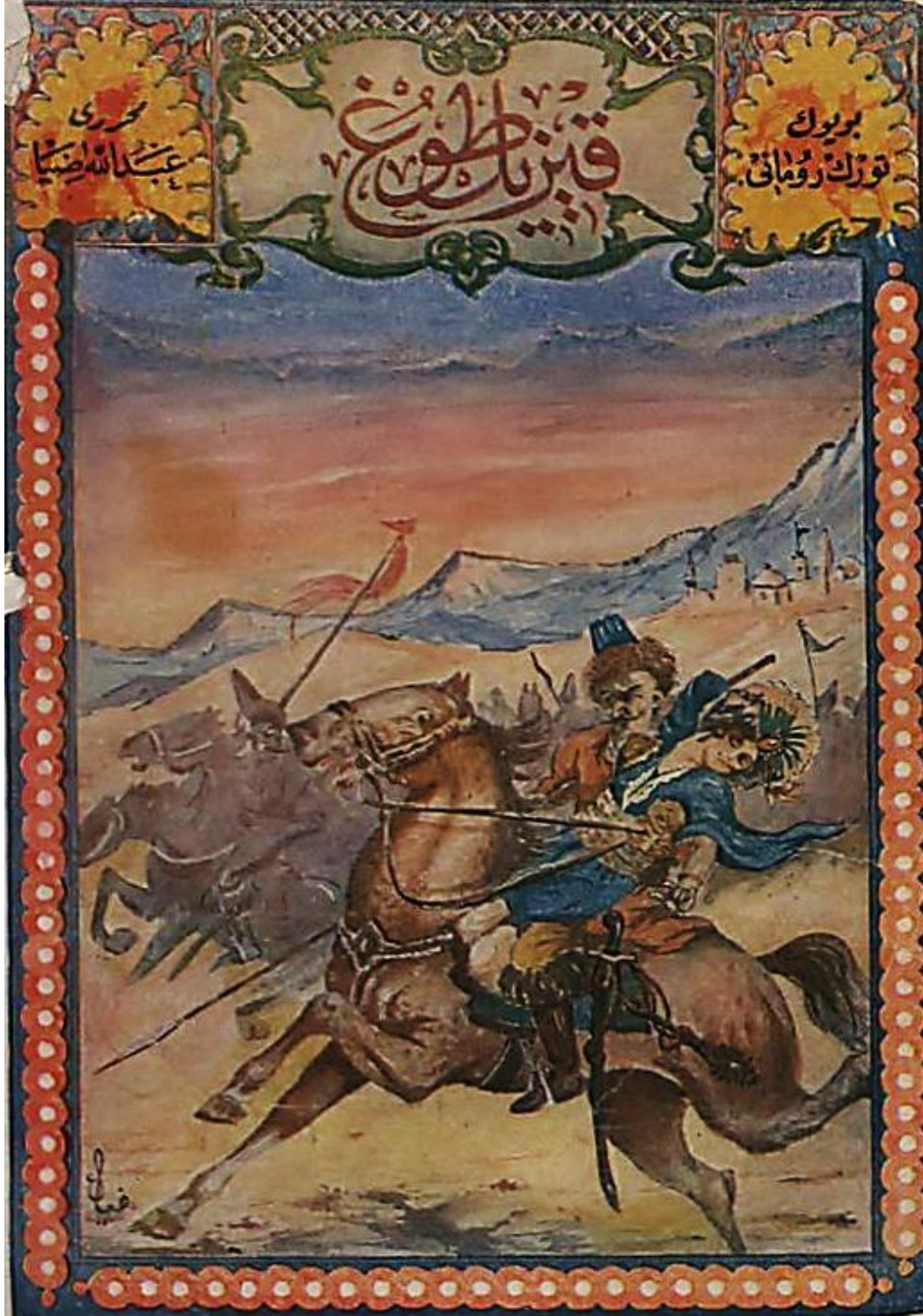
۱۳۱۶

İbnülemin Mahmut Kemal İnal'ın "tarihe müstenid hikâye" açıklamalı ve tarihî roman tartışmalarında adı fazla geçmeyen *Sabih* adlı tarihî romanı.

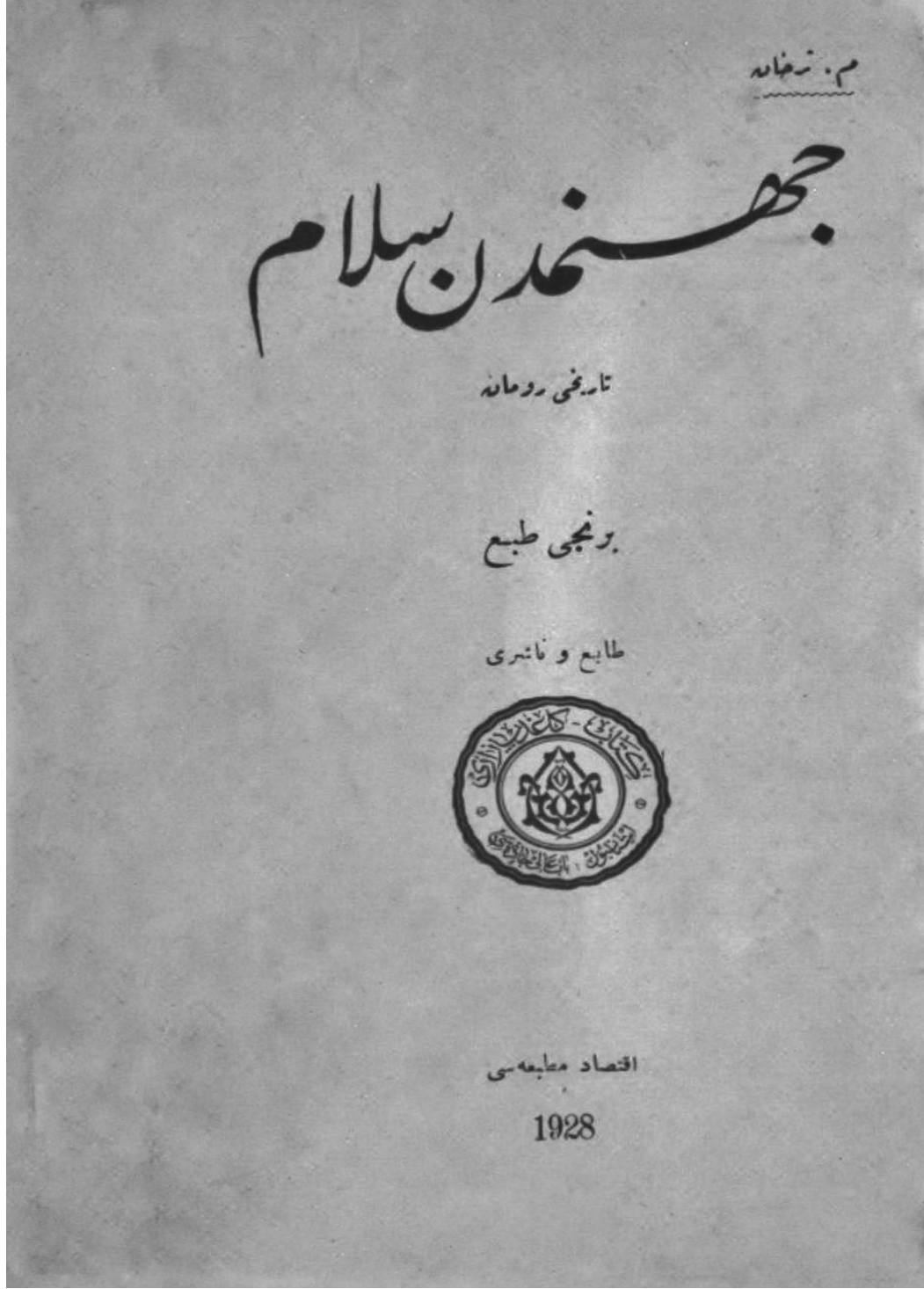

Raif Nezih'in İzmir Bilgi Matbaası'ndan 1926 yılında çıkan ve tarihî halk romanı açıklamasıyla başlayan ve bugüne kadar adından hiç söz edilmemiş *Ağanın Oğlu* kitabı.

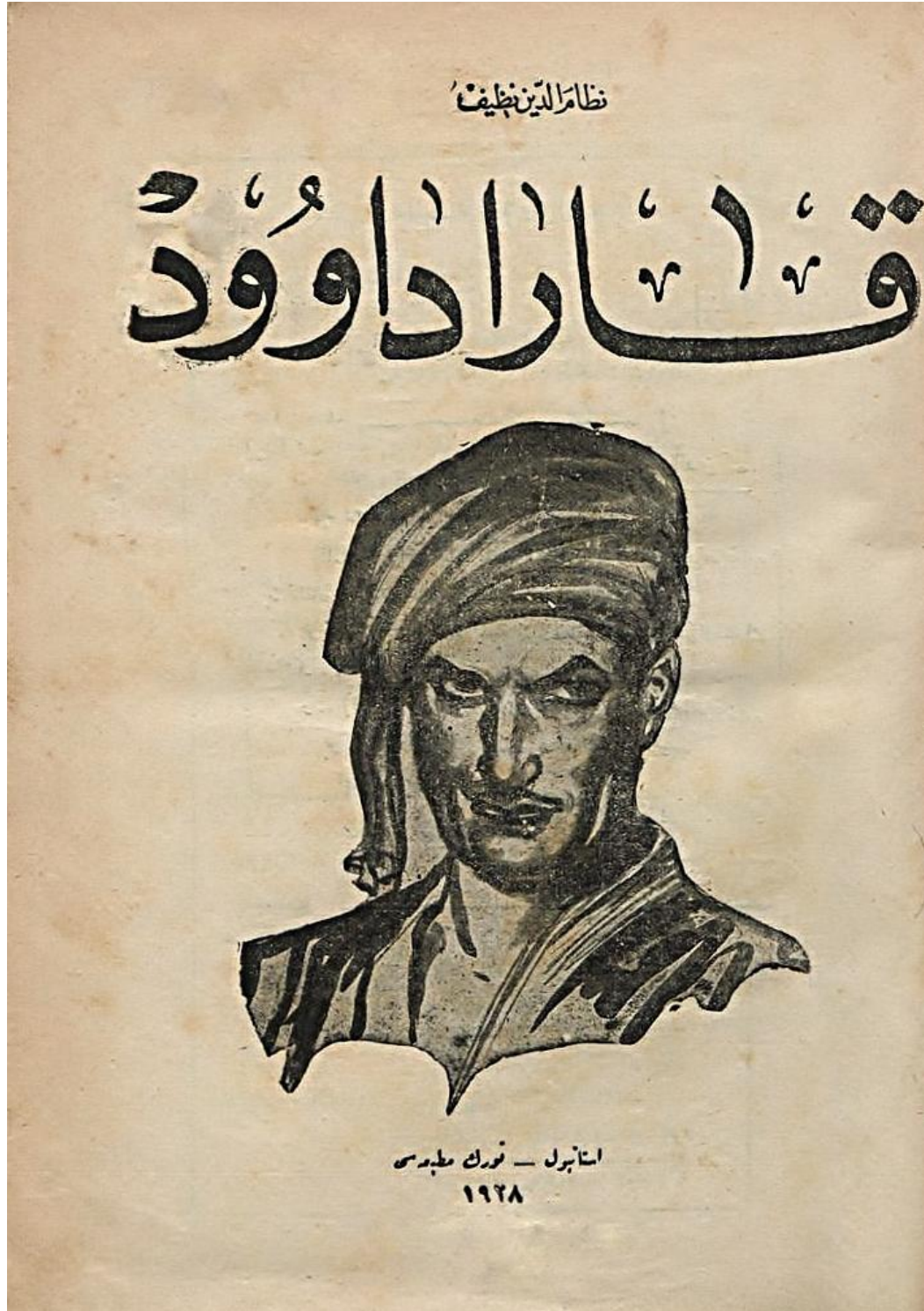

Apdullah Ziya Kozanoğlu'nun 1927 yılında Şirket-i Mürettibiye'den çıkan *Kızıl Tuğ*'u.

M. Turhan Tan'ın İktisat Matbaası'nda 1928'de basılan *Cehennemden Selam* adlı tarihî romanı.

Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'nun *Kara Davud I* adlı tarihî romanının 1928'de Türk Matbaası'ndan çıkan birinci cildinin kapağı.

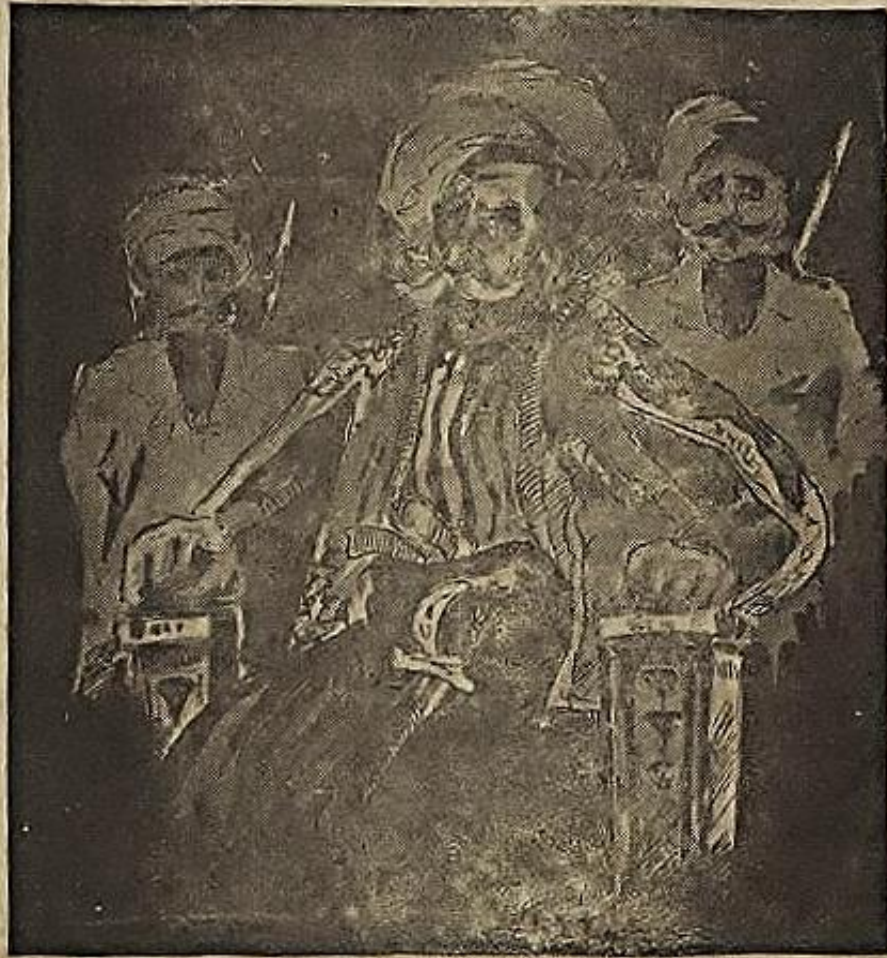

Nizameddin Nazif'in 1928'de Akşam Matbaası'nda basılan ve *Kara Davud* serileri kadar ses getirmeyen *Deli Deryalı* romanı.

قارا اوغوز

محرری : انور بہان

اورخانیہ، طبعہ سی

Enver Behnan'ın *Kara Oğuz* adlı tarihî hikâyesi 1928.

1186

Enver Behnan

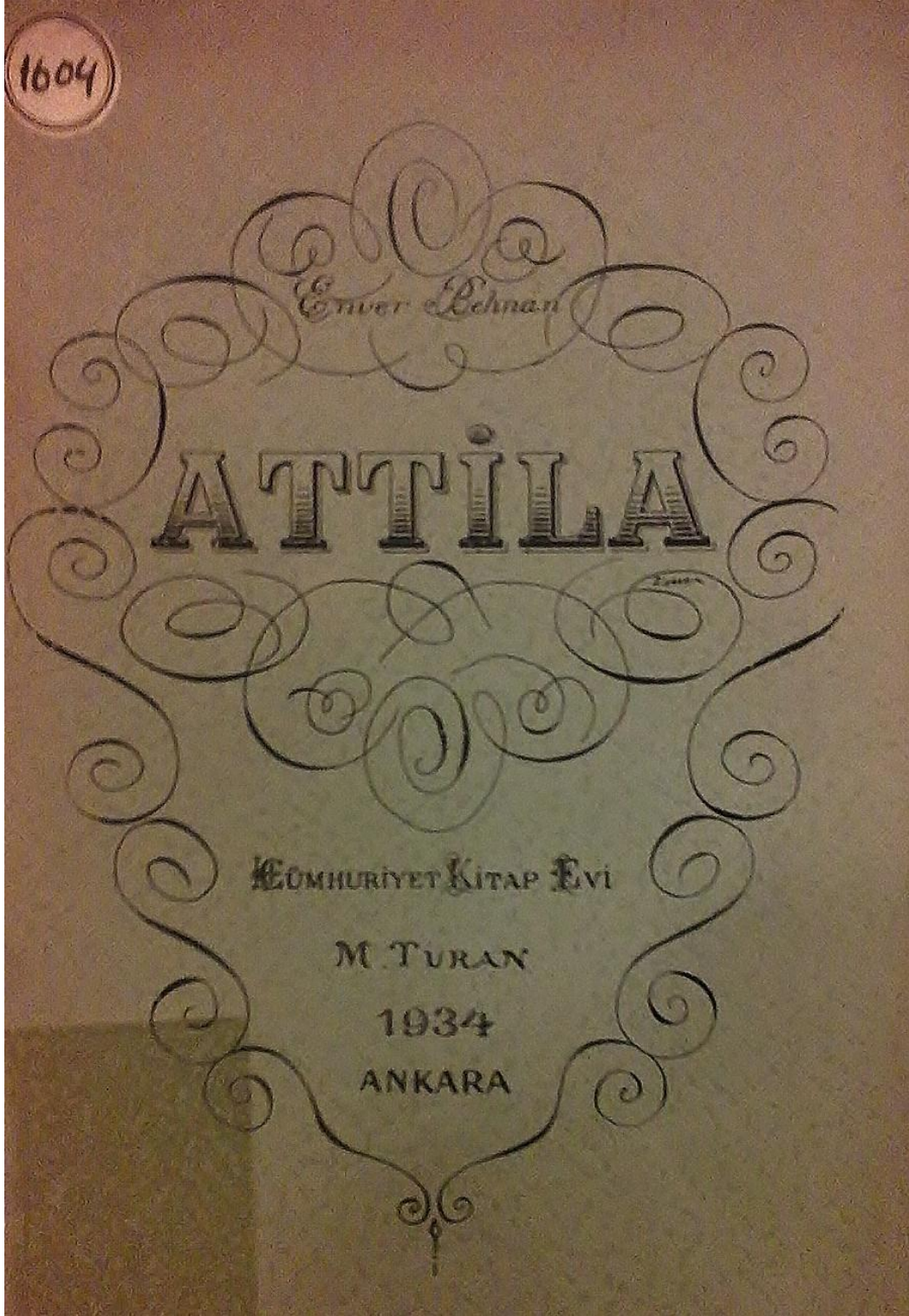
ALAS

Cümhuriyet Kitap Evi
M TURAN

ANKARA
1934

Enver Behnan'nın Dede Korkut Hikâyelerinden ve Eski Türk Destanlarından uyarladığını iddia ettiği *Alas* adlı hikâye kitabı, 1934.

Enver Behnan'nın küçük Hikâyesi *Attila*, 1934.

1238

İSKENDER FAHREDDİN

ASYADAN
BİR GÜNEŞ DOĞUYOR

Tarihî Roman

Onbin yıl evvel (Baygöl) kıyılarında
yaşayan Türk kabûlelerine ait.

İSTANBUL
AKŞAM KİTAPHANESİ
121. Akşama caddesi 171.
1933

İskender Fahrettin'in *Asyadan Bir Güneş Doğuyor* adlı ve "Onbin yıl evvel (Baygöl) kıyılarında yaşayan Türk kabilelerine ait serlevhalı kitabı, 1933.

İSKENDER FAHREDDİN

SUMER KIZI

TARİHİ ROMAN

Yedibin sene evvel Dicle - Fırat sahilllerinde büyük
bir medeniyet yaratan Sumerliler devrine ait

İSTANBUL
AKŞAM KİTAPHANESİ
121 Ankara caddesi 121
1933

İskender Fahrettin'in *Sümer Kızı*, 1933.

BARBAROS_{un} Ö L Ü M Ü

Tarihî Deniz Romanı

YAZAN :
İSKENDER FAHREDDİN
SERTELLİ

İSTANBUL
Kenan Basımevi ve Klişe Fabrikası
1 9 3 7

İskender Fahrettin'in Tarihî Deniz Romanı serlevhalı ve 1937 tarihli *Barbaros'un Ölümü*.

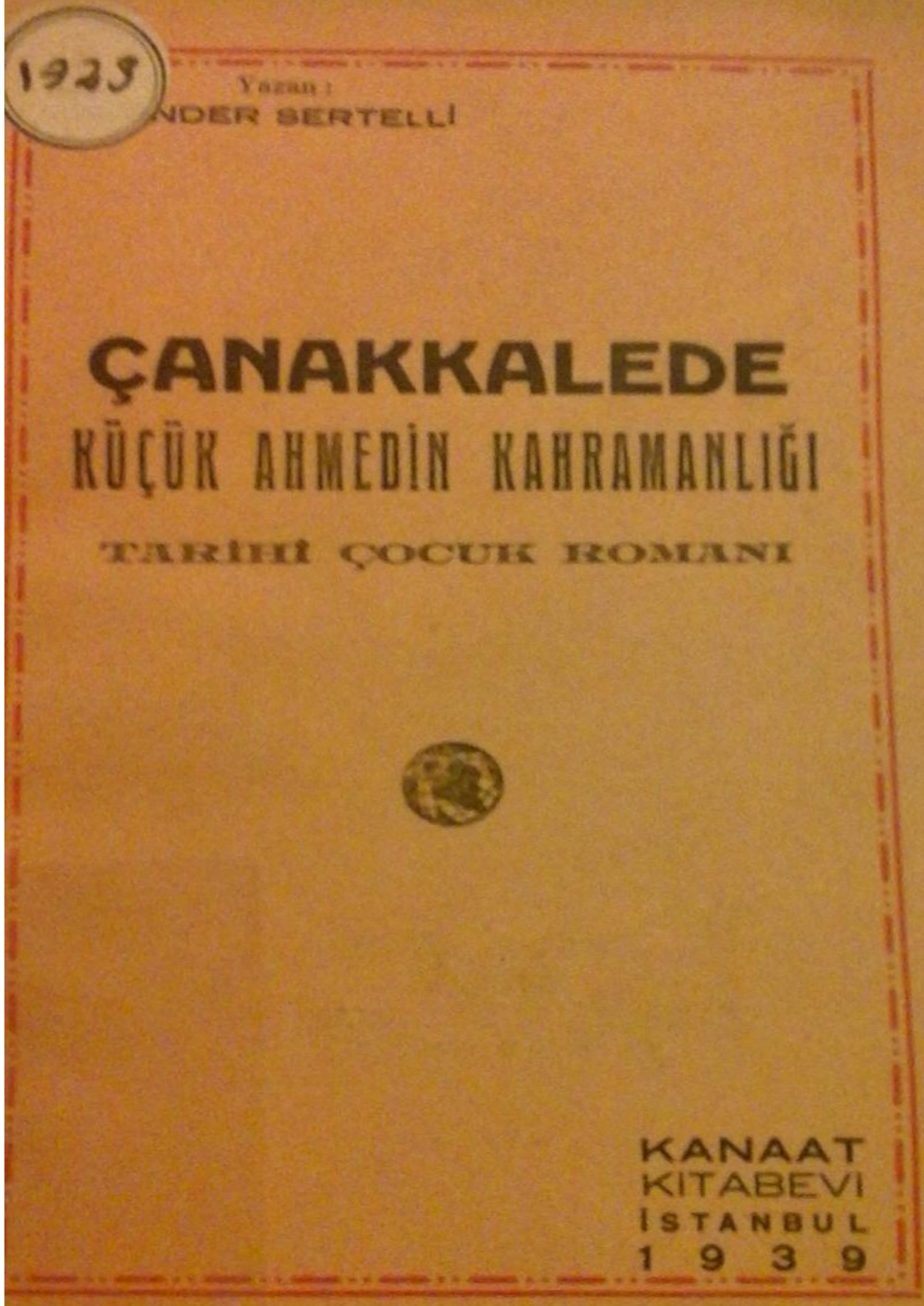

İskender Fahrettin'in Tarihî Çocuk Romanı, *Avcı Mehmet*, 1939.

İskender Fahrettin'in çocuklarında tarihte önemli roller üstlenebileceğini "gösterdiği" Tarihî Çocuk Romanı, *Tarih'in Çocukları*, 1939.

İskender Fahrettin Sertelli, *Çanakkalede Küçük Küçük Ahmedin Kahramanlığı*, 1939.

M. TURHAN TAN KÜLLİYATI: 1

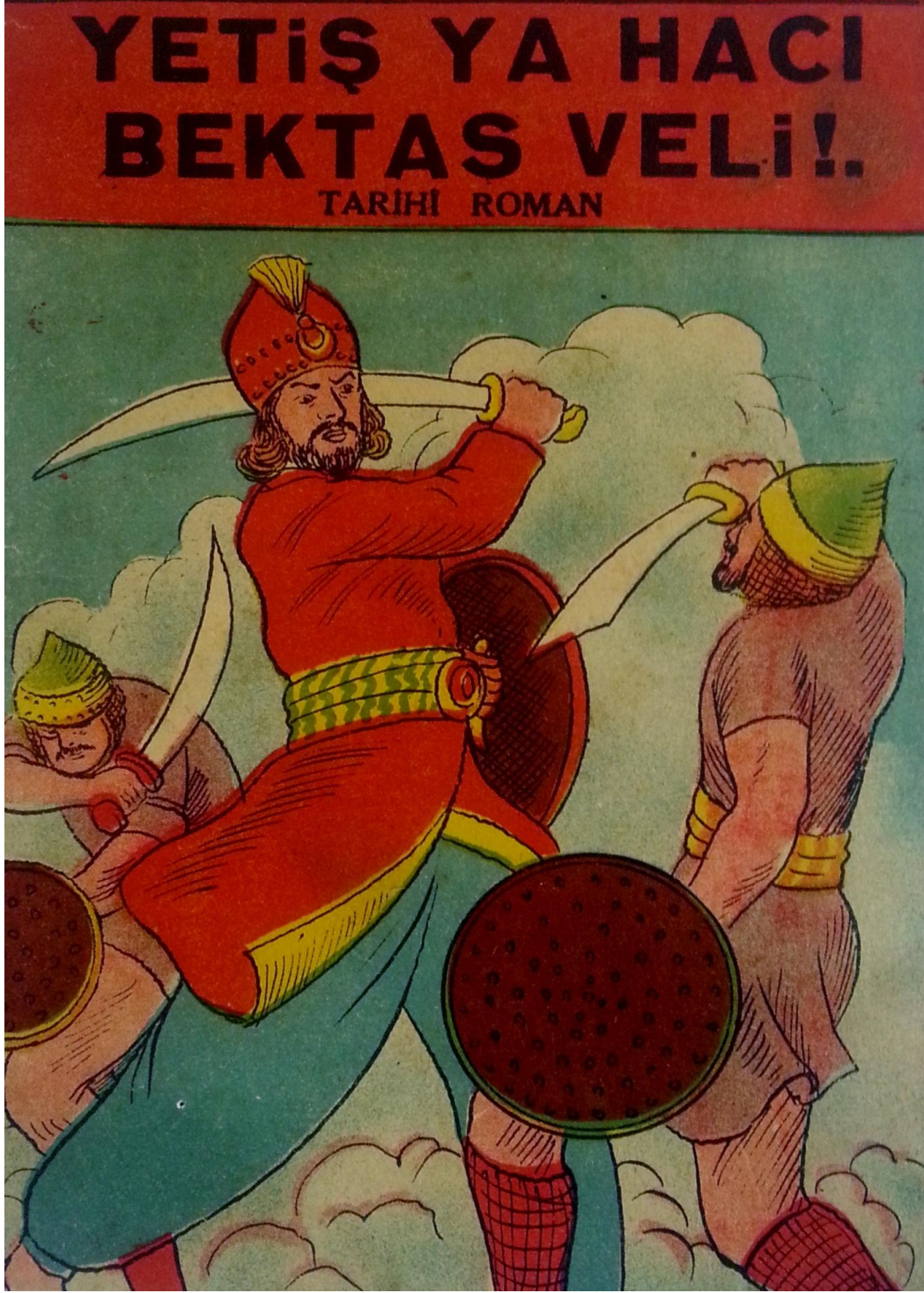
CİNCİ HOCA

SEMİH LÖTFİ ERGİVAS
SÜHULET KİTAPÇI
İSTANBUL: 1938

M. Turhan Tan, *Osmanlı Rasputini Cinci Hoca*, 1938.

Rıza Çavdarlı'nın, Türkçülük akımının bir temsilcisi olarak Hacı Bektaş Veli'yi anlattığı tarihî romanı *Yetiş Ya Hacı Bektaş Veli!*, 1943.

Ziya Şakir Soku'nun yerli bir Şarlok Holmes yaratmaya çalıştığı, *Gâvur Memet: Kara Yürek Çetesi*, 1943.

8 Mart 1979

A. 7212

A. 7212

Barbaros, gençliği, akın-
lar ve ölümü

23/1/79

4445

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kütüphanesi'nin deposunda rafını kaybetmiş ve okuyucusuyla en son 8 Mart 1979'da buluşmuş olan İskender Fahrettin'in 1937 tarihli *Barbaros'un Ölümü* adlı tarihî deniz romanının arka iç kapağı.

ÖZGEÇMİŞ

İsmail Uygun, 1985 yılında Manisa’da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Manisa’da tamamladı. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Halkbilim Bölümü’nden 2010 yılında mezun oldu. 2011 yılında İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi’nde Türk Edebiyatı Bölümü yüksek lisans programında çalışmalarına başladı. 2014 yılında bu bölümdeki çalışmalarını tamamladı.